

muusika

Nr 8-9
august-
september
2010
hind 35.- kr
(2,24 €)

Jüri Reinvere

Robert ja Clara
Schumann –
geeniustepaar saksa
romantismist

Tormise
pidunädalad

Pärdi “Aadama itk”
Istanbulis

Tallinna Muusikakeskkool
annab teada:

VABARIIKLIK NOORTE PIANISTIDE KONKURSS "ROBERT SCHUMANN – 200"

26. – 28. novembrini 2010
Tallinna Muusikakeskkoolis

Konkursile on oodatud kõik Eesti
klaveriõpilased vanuses kuni 14 aastat.
Konkursile registreerimise lõpptähtaeg
on 15. oktoober 2010.

Vaata konkursi tingimusi lähemalt:
www.tmkk.edu.ee

Koostööpartnerid:
Saksamaa Liitvabariigi Suursaatkond
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

Intro 8-9/2010

Ajakirja Muusika sügise alguse number vaatleb olemist ja heliloojaks olemist mitmest eri küljest. Arvo Pärt on oma peagi Eesti esiettekanadele jõudva teose "Aadama itk" saateks öelnud, et riikidevaheline kommunikatsioon võib olla nii poliitiline, majanduslik kui ka kultuuriline, kuid see on vaid nähtav maailm ja muuga ei osatagi justkui enam tegelda. "Aitaks kui oskaksime mõelda ja tunda, et – sinu laps on ka minu laps. See tähendab: sa oled minu vend või õde, aga siis peaksime olema sugulased. Võib-olla olemegi, ainult et neid juuri tuleb kaugelt otsida."

Ajakirja avalooks on seekord helilooja Jüri Reinvere ja Käbi Laretei monoloogid/dialogid kunstist, olemisest, otsingutest ja valikutest. Kuni viimse hetkeni seatakse inimene valikute ette. "Kas on inimesel valikut või oleneb ta saatuses?" küsib Käbi Laretei. Ja küsib veel, et kellel on olnud vabadust, tõelist vabadust. "Looval kunstnikul, kui ta valikud teeb. Kui ta valikuid suudab teha."

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kai Tamm** kai.tamm@ema.edu.ee
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Ande Kaalep** ande.kaalep@gmail.com
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegjum: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülj: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Pajo trükikojas**
Pärnu mnt. 58, Sindi linn, 86703 Pärnumaa
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 617 7717, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679

Otsekorraldus **23** krooni number
Aastatellimus **305** krooni

Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimise soodushind 215 kroonis. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.

Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

Jüri Reinvere
FOTO RE:PI:N MEDIA

muusika

KAVA

SOOLO

2 Käbi Laretei, Jüri Reinvere, Sylvia Systemans.
Ruum kahe kõrva vahel

BAGATELLID

9 Nele-Eva Steinfeld, Ivo Heinloo. Uudiseid maailmast

PAUS

12 Mailis Pöld. Profiilid – poolikud ja risti. Pärast Piero Rattalino "Schumann. Robert&Clara" lugemist

AKTSENT

15 Kristel Kossar. "Aadama itk" jõuab Istanbulist Eestisse. Arvo Pärdi teose esiettekandest kultuuripealinnade Istanbul 2010 ja Tallinn 2011 koostöös

18 Gerhard Lock. Kriitikute julge järelkasvu jälgi ajades. 2010. aasta noorte kriitikakonkursi ülevaade

EKSPRESSIOON

21 Ivo Heinloo. Bendik Hofsethi "negatiivne ülikool"

22 Berk Vaher. The Wire Magazine "Prima vistal": helis ja sõnas, mitmekesi isepäi

LIBER

24 Ene Pilliroog. Seda- ja teistpidi. Anu Kõlari doktoriväitekirjast "Cyrillus Kreek ja Eesti muusikaelu"

UVERTÜÜR

26 Ene Pilliroog. Veere(b) värten vurinaga. Vastab tšellist Andreas Lend

IMPRESSIOONID

29 Liisi Laanemets. Noppeid Tormise pidunädalailt

32 Mart Jaanson. IX Eesti heliloojate festival

34 Ivalo Randalu. Suure-Jaani soojuses II

36 Maret Tomson. Vanamuusikute pidu suvelõsas. 25. Viljandi vanamuusika festival

38 Mart Jaanson. "Klaaspärlimäng 2010"

40 Maria Mölder. Festival Kiling Schillingi-Nõmmel

41 Avo Kartul. Folgi kaleidoskoop. Viljandi folk 2010

43 Aimar Ventsel. Festival vihma kiuste.

Ülevaade festivalist "Maailmaküla"

44 Farištamo Leis. Oli hullumeelsust ja oli ilu.

Festivalist "Improtest 2010"

46 Heili Vaus-Tamm. Kas opereti ja laadanalja ühendžanr toob topeltpubliku? Rahvuskooper Estonia etendusest "Nahkhiir"

BAGATELLID

48 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

50 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

54 Valik septembrikuu muusikasündmusi

PILL

56 Taavi Kerikmäe. Teremin

SOOLO

Ruum kahe kõrva vahel. Nädal Jüri Reinverega Firenzes

KÄBI LARETEI
JÜRI REINVERE

Pühapäev, teel Helsingisse

Ärkan telgis Liivi rannal Kuramaal – leian liivaharjalt hundi jäljed, ta oli jälginud mu öist söögitegemist. Kell on viis. Maganud olen vähe: enne hommikut ületasid mere Saaremaa suunas kaks ägedat äikese-rinnet. Läänemeri on hall ja kõhkleb: kas peale tungida või mitte. Panen pintsaku ja puhta särgi selga, auto jääb Riia lennuväljale. Hommikune lend Rooma. Lennukis ei saa und. Keskpäeval Colosseumi juures, siis Rooma-Milano ekspress. Öhtust söön koos Sciarrino ja Christianiga Montepulcianos. Öösel raputan hotellitoas liiva teksastest välja.

Olen Toskaanas neli päeva. Tagasteel käin Vatikanis, olen Peetruse kirikus kell kaheksa hommikul – see on tühi, turvamehed seisavad tegevusetult. Kirik kõrgub nagu ta on loodud, lõpetatud, hülgav, puutumata, rikkumata. Kõikide vormide perfektne täiuslikkus.

Võtan auto Riist ja sõidan Helsingisse.

Lamasin Pärnus oma voodil hingematvas kuumuses.

Sain korraga ühe lühikese, natuke segase telefonikõne teatega, et Jüri on Rooma lennukis ja ei saa ise rääkida. Kõne sisu oli, et Jüri saabub kell 22.30 Roomast Pärnusse ja siis minu hotellituppa. Roomast Pärnusse? Minu hotellituppa? Ja mis lennuliin see Rooma-Pärnu on? Ja kui hilinemised tulevad? Ma ei saa ka tervet ööd oodata. Kui aga keskusesse teataksin, et ei saa enam kedagi vastu võtta, kuhu ta siis ööseks läheb? Linn on ju turiste täis.

Veetsin öhtu arusaamatuses. Just sel hetkel, kui otsustasin retseptioonile teatada, et lähen magama, koputas keegi mu uksele. Lävel seisis Jüri koos mu õe Maimuga, kõige elegantsemas riietuses, justkui oleksid nad mõlemad äsja üheskoos Via del Corsol käinud. Mu öde oli siiski tulnud vaid Neeme Järvi kontserdilt, aga enne Arenskit ära väsinud, ja nad kaks olid hotelli vestibüülis kokku saanud. Jüri oli Maimu uksele lahkelt käevangu võtnud ja minu tuppa talutanud.

Nüüd oli neid kaks. Jüri nägi hea välja. Ta seisis püsti ja muudkui jutustas Itaaliast. Peale kahtekümnet minutit teatas ta, et peab nüüd autoga edasi Helsingisse sõitma.

Maimu istus segaduses sohval, mina tugitoolis. Meie pead käisid ringi.

Esmaspäev, neli nädalat varem

Minu alaline paik Firenzes on jõe teisel kaldal: Piazza di Santo Spirito – siin on vähe turiste, ja need kes on, on rõhutatult mitte-turistikud: keskealised Lõuna-Inglise prouad, kes äsja lahutatud, ja Toskaanas maja ostnud. Nemad söövad siin tavaliselt lõunat ühes väljaku restoranis.

Möödunud korral, sügisel, olin siin teises hotellis, toas pika rõduga, mis rippus otse väljakul olevate inimeste peade kohal. Mul oli tookord kaasas soliidne plaadikogu, kuid kuulasin väljaku katkematut linti. Aina muutuv, kordagi peatumata. Noored öösel, rääimas häälega ja varjamatult vaimustusega laulmas, vanad hommikul, tervisearuannetega, restoraniid öhtul, turg hommikul, Santo Spirito kiriku kellad, tomatid, hobused,

riided ja espressobaarid. Lakkamatu, järeleandmatu, elamine: nagu meri.

Kaks maja edasi kirjutas Dostojevski oma "Idioodi".

Mina ei suuda siin näha midagi muud kui Itaaliat, aga kui luges "Idiooti", on selge, et Dostojevski kõndis nagu vaim mööda Firenzet ja nägi igas vastutulijas ja möödujas Rogožinit ja Mõškinit.

Kui oled pärit väikerahva hulgast, muudab see sind kõigele vastuvõtlikuks ja sul ei ole võimalust kasutada oma juuri ja kodumaad sellise kõikepurustava ainuolemisega nagu suurrahvaste kunstnikud.

Mina olen alati muutuv, alati uut enda sisse imev. Igal pool olen ma see, milleks see maa mind muudab. Kuni lõpuks on minu sisse kogunenud palju värve ja ma tunnen, et olen kogemustest üleüllastatud. Aga iga kord, kui ma mõtlen oma päritolu peale, täidab see mind joovastusega.

Ma kasvasin Mustamäel, täpselt samas keskkonnas nagu enamik Eestimaa poisse. Kui ma nüüd kohtan oma kunagisi mängukaaslasi, on mul raske neid ära tunda.

Kui Jüriga esimest korda kokku saime, oli mul katusekorter Stockholmis. Seal ei näinud inimesi akendest, ainult kuud öösel ja päikest päeval. Mu stuudio asus sama maja keldrikorrusel.

Jüri oli kahekümne ühe aastane. Jüri ootas mind välistrepi ees nagu olime kokku leppinud, tal oli seljas duffel-coat, ja siis suudles ta mu kätt. Ta oli elanud paar viimast aastat Poolas.

Taevast ladistas lörtsi.

Kitsas, kahe tiibklaveriga studios mängis ta mulle ette Eduard Oja "Sugestioone". Üks masendavam kui teine.

"Kas te midagi muud ka mängite, midagi elavamalt?" Tahtsin kuulda, kas tal ka tehikad on. Selle peale virutas ta ette ühe Chopini ballaadi teise otsa, täiesti perfektelt.

Reinvere interpretatsioonist oli kohe tunda, et tegemist on heliloojaga: heliloojad mängivad – nagu nad ka kirjutavad – terviku enne peas valmis, mitte nagu instrumentalistid, kes asuvad detaile looma alles siis, kui nad on juba mängima hakanud.

"Mis te minult ootate?" küsisin.

Tema vastust ma ei mäleta.

Teisipäev

Uffizi koridorid helendavad pärahlõunase päikese käes.

Ameeriklased vajuivad massiivina peale. Inglased kihvatavad nende suunas nagu kassid ja kibekähku tõmbuvad mõlemad galerii eri osadesse. Ümberringi läbi akende paistavad mäed, sinised. Mujal kui Firenzes vaatad meistrite töid ja mõtled, et see ei saa ju niimoodi olla – ja mõtled, et see poeetiline liialdamine teeb lihtsalt kadedaks, too liiderlik ja iseenesestmõistetav julgus laamendada, värvidega südamest kaasa minna, suhkrut peale kallata – ja veel nii, et lõpptulemus on ülikerge – ja siin Toskaanas näed: ei mingit liialdamist, puhhas, külm, kalkuleeriv dokumentatsioon.

Iga ilusa mõtte taga on meisterlikkus, mitte ilus mõte. Ilus mõte jääb juuretuks ja sellega saab igäüks hakkama. Meisterlikkusega saavad vaid mõned hakkama. Meisterlikkust saab ainult õppida. Et õppida, on vaja annet ja suhteliselt korrastatud elu.

Mõtete akuraatsus ja täpsus. Akuraatsus on kõige ebaolulise väljajätmine. Ära soni, ära soperda, ära vusserda igapäevaste võtetega. Ole täpne, kuid karda liigset tühjust. Vaid rikas materjal on huvitav. Kasva. Raffael tegi elus täispöörde, kuni jõudis selleni, et värv tema maalidel hakkas hingama. Artikulatsiooni perfektsioon, atmosfääri poliifoonia. Või nagu Michelangelo ehitatud Medicite

hauakabel San Lorenzos.

Esimest korda Michelangeloga kohtudes olin koos oma sõbraga, kes nägi tohutut vaeva, et tema suurust mulle lahti seletada. Aastaid hiljem sattusin Brügges ühte kirikusse, kus asub üks vähestest Michelangelo teostest väljaspool Itaaliat.

Kui ma nägin seda Michelangelot, siis ma taipasin. Taipasin. Kõik need hollandlased oleksid pidanud koju minema ja õppima hakkama.

Kui meid Helsingis Sibeliuse Akadeemias treeniti aastaid ikka ja uuesti sama fuugat ümber kirjutada lastes, siis alles pika aja jooksul, end kogu aeg parandades, komistades, kukkudes ja taludes õpetajate järelejätmatud nõudlikkust, õppisin, et muusikaline materjal on nagu vaha – selle muutused ümberkirjutamisel on imevääkesed, kuid täpsete, õigete oskuste käes hakkab see hingama – ja muutub millekski, mis on palju suurem kui kõikide tema oskuste seesmine summa.

Ehkki me Jüriga esindasime muusikute eri külgesid – tema loomist, mina interpreteerimist, ja vaid kirjanduse pinnal saime saajaprotsendiliselt kokku – pidas Jüri mind oma õpetajaks ka muusikas.

Jürit iseloomustab tugev põhjalikkus. Seda nii oma töös kui ka töös iseendaga. Jüri oli huvitatud iseenda mõistmisest halastamatuse niing ma aitasin teda jõudumööda nii suurema aususe kui ka lihtsuse ni – nii iseenda kui ka oma kunstiga.

Jüri muusikast on aastatega kujunenud väga iseseisev. Raadioooperi "Vastaskallas" kirjutamise ajal, millesse "Liivi itk" algselt kuulus ja mis oli protsess, mis mulle isiklikult ülimalt põnev oli, olin alati vapustatud sellest kirest, mis Jürit valdas eri temaatikate suhtes, mismoodi talle moodustusid teatud küsimused südameasjaks: muusikafilosofilised aspektid, kadunud rahvad. Kirjutamine oli ränkraske, ja tol ajal oli ta tihti tupikus oma tööga. "Sa pead natuke ohjad lahti laskma!" soovitasin talle. "Muidu sa pingutad üle."

Kontekst määrab sama palju kui essents või meisterlikkus. Nii julm kui see ka pole. Kunst, hoolimata ajatusest ja vabadusest, on rõhutatult sõltuv oma ajast ja ruumist. Nii heas kui halvas – ja pigem heas kui halvas.

Aga teisalt, nagu teine korrus Accademias, kuhu paigutati kunst, mis nihutati välja kirikutest, kui kõik need meistriteosed kirikuid liigselt täitma hakkasid. Pärast vaatad seda ja mõtled, et milline

alandlikkus on primitiivne olla. Ja tema enigmaatilisus on vaid petlik. See on nagu mis tahes asi, mis esialgu tundub haaramatu ja keeruline. Pärast pikka perioodi, mille jooksul sa oled katsunud sellest aru saada, sa lõpuks tunnetad, et oled saabunud arusaamise lõppjaama – ja siis seal lõppjaamas näed, et polnud üldse midagi, millest eriti aru saada.

Kolmapäev

Kord Veneetsias vedelesin linnas nädala. Mul oli üks töösessioon flöödimängijaga, oli hilisnovember, terve linn oli tühi ja päike koos uduga kuldas linna unenöoliselt üle, nii et tundus, nagu oleks kolunud elama sellesse samasse unenäosse. Ei ühtegi jaapanlast, ei mingeid ameeriklasi. Markuse väljak oli inimtühi. Tuvid istusid nõrdinud nägudega. Istusin veetaksoesse, kuid olin alati aimuke reisija ja paadimehed lasid mind paadininasse. Vesi auras, laisalt ja impressionistlikult. Linn laius paremal ja vasakul – ja purjetasime mööda seda kollast luuletust terveid päevi edasi ja tagasi.

Lugesin tookord nimme uuesti läbi nii Brodsky “Veepeegli” kui ka Hemingway “Üle jõe”. Öhtuti kuulasin Vivaldit ja Luigi Nonot, kelle hiline looming on fantastiline. Giudeccal oli ka Nono festival. Lõpuks panin raamatud tüdinult kõrvale. Vivaldist oli tulnud tühi riidatäis sekventse ja Nono oli kaotanud keskjõu. Selles linnas oli temast tehtud kunstist tulnud kahvatu ja mittemidagiuutlev.

Sellel suvel Pärnus, 88-aastasena, oleme Maimuga oma matustest rääkinud – me räägime naerdes nendest sündmustest, mis enam nii kaugel pole. Maimu ütles: “Miks sa ei palu Jüril seda vaikset osa oma Topeltkvartetist mängida, mis nii jumalik on?” – “Pea sellest Jüriga rääkima”.

“Kas ma peale matusetellimuste siin midagi muud ka kuulen?” küsis Jüri, kui me teda innustunult oma plaanidega üle külvame.

Mängisin seda tükki ühel suvel Färö saarel, kus mul oli kasutada üks Ingmari majadest. Saarel oli festival ja ohtralt külalisi, nii Ingmariga seoses kui ka muidu. Jutustasin publikule, et peaaegu vastaskaldal, Saaremaal, viibib samal ajal Jüri Reinvere ja komponeerib. Minul oli Jüriga telefonis rääkides kerge igatsus, kui ta jutustas, kuidas seal ööbikud laulsid.

Üks öhtu helistas ta mulle oma asupaika ümbritsevatest sirelipõosastest ja laskis mul läbi telefoni ööbikuid kuulata.

Elu ja elamine on suurem kui temast tehtud kunst – ja see on alati nii. Väljak hingab öö läbi, elu niite läbi katkumata. Hommikul sõidavad turukastid selle sisse ja kirikukell hakkab lärmakalt kokku korjama linna peale ärakadunud hingi. Olen siin muu hulgas, et koguda helimaterjali kirikutest – möödunud korral sain St Trinitás kõrvalt öhtuteenistust jälgides äkilise idee teoseks, idee, mis oli selge ja täpsete piirjoontega ja terviklik nagu Ghirlandaio freskod.

Pea kasutama kõiki oskusi, et kogudusele mikrofoniga piisavalt lähedale hiilida. Aparaat näeb välja täpselt kui alkomeeter. Pole eriti tark, see käes, ringi liikuda ja loota, et kogudus ilusat häält teeb.

Peidan selle Steinway-kangaskoti vahele, kuid ikka tilgendavad mingid juhtmed välja. Naised kõõritavad altari asemel minu poole ja lasuvad hääletooni kõrgele üles. Mehed keerlevad pahuralt ühe koha peal, nagu kuked, kaitstes oma parve. Niimoodi ma ei saa siin mingit lindistust kätte.

Järgmisel päeval hiilin kirikusse veel turistide kellaajal. Peidan mikrofonu ühe maali taha. Veidi vajab sättemist, muidu on juhtmed Neitsi Maarja pea ümber. Pea selleks pöörama kirikut kiivalt valva vaisterahva tähelepanu hoopis mujale. Aga ma olen saanud

Firenze hea treeningu, kuidas pääseda nende aardeid valvavate vanurite kiivusest mööda.

Pärast ronin üles mäele. Kuumus vajub mööda mäe alla, minule vastu. Kõrval astub kolm soomlast, ühe nimi on Jyri. Köhkleen kogu aeg, kas sekkuda nende vestlusse. Hoolimata aastatest teises kliimas, järgin sissejuurdunud instinkti: ära sekku kellegi olemisse, kes pärit põhja poolt – ära paljasta neid, ära näita, et neist ollakse aru saadud, et neid ollakse nähtud.

Soomlased jutustavad omavahel vabameelselt, südamlikult ja rohkete slängisõnadega, nii nagu soomlased teevad ainult oma perekonnaringis.

San Miniato al Monte kirikus laulavad mungad. Nii on see olnud alati, kui ma siia olen sattunud. Seedrite kuum lõhn mööda kiriku laealust, nagu peen, hörk maiustus, munkade ümber on vähesed turistid – kõik oimetud mäkketõusmisest – ja munkade laulmisest on hästi tunda, et nad on oma atraktiivsusest väga teadlikud.

Edev musitseerimine jätab külmaks. Lesin hoopis kiriku müüri peal ja vaatan orus päikese käes magavat linna. Kuulan, kuidas soomlased räägivad omavahel, see on ema koos oma kahe pojaga. Teisele poole tuleb üks vene paar koos oma lapsega, ja naine helistab oma emale. Ema sõimab teda telefonis, ja pärast telefonikõnet sõimab tema omakorda väikest last.

Pettus on kunsti üks kõige nõudlikum oskus, ja kõige vajalikum – nii nagu helilooja peab oskama kahte: valitseda aega ja leiutada tehnikat, kuidas toota suurt hulka huvitavat muusikalist ainet liiga suurte hingepiinadeta.

Piirideta ruum on kummaline: see võimaldab uute lahenduste juurdetulekut, kuid samas ei vabasta vastutusest. Vastutus on just see, mis eraldab vabaduse anarhiast, sealhulgas kunstilisest.

Ja saada nähtavaks on kõige suurem õnn.

Kas on inimesel valikut või on ta saatusest? Kahekümne kahe aastaselt näitas Jüri mulle oma Topeltkvartetti, olin selle üks esimestest kuulajatest. Mind hämmastas, millise südameverega see noor inimene oli seda kirjutanud. Adusin tema hingelist varaküpust ja mõistsin ka, millised on selle ohud.

Meie pikad telefonikõned või faksid koosnesid lõppkokkuvõttes diskussioonidest vabaduse üle. Millisel moel oleme me erinevad. Ja tunne, et me teineteisest õieti aru ei saanud. Ta ei uskunud, et ma

Ma olen alati muutuv, alati uut enda sisse imev. Igal pool olen ma see, milleks see maa mind muudab.

Aja kadumispunkt

SYLVIA SYSTEMMANS

muusikaajakirjanik Kölnis

Kuulsin Jüri Reinvere Reekviemi esmakordselt Kölni Pfandhaus-kontserdisaalis flöödimängija Helen Bledsoega. Sellist eri tahkude ja kõlavärvide lõputust ühes teoses, õhu teisenemist mürahelidesse ja tema poeetilisse teksti ning taas helidesse ei olnud ma kunagi varem kuulnud. Sel kontserdil tekkis mul soov Reekviemi ja tema loojat lähemalt tundma õppida. Järgnevatel kuudel külastasin kahel korral Berliini ja mitmetunnistes vestlustes heliloojaga avanes mulle tema loomemaailm.

Lauljate hääled panevad *piano pianissimo*'s ruumi kumisma. Kõigepealt kõlab *cis*, Reekviemi algusnoot. Lisandub kriipiv *d*, väike sekund ning heliruum laieneb *a*-ni. Kehatud gregoriaani koraali meenutavad helid lendlevad ruumis. Sisisev *s*, põrisev *r* avarduv *a*-hääliku lahtisesse hingusse. Mürisevad lainjad impulsid panevad helilaamad liikuma, anavad neile sisemise rütmi ja läbivad hääli kontsentriiliste ringidena. Madalasse kuminasse lisandub flöödi sosistlev, habras helivõrk. Reekviemi esimene osa kannab nimetust "Melancholy dancing". Traditsioonilise liturgilise teksti "Requiem aeternam dona eis, Domine" asemel loovad selles Introituses haprad kõlad ja lõputult varieeritud mürahelid orgaaniliselt lahtirulluvaid sosinaid ja vibratsioone. Juba oma varasemates teostes "Ecotone" (2007) ja "Frost at Midnight" (2008) on mitmekülgset andekas Reinvere kirjutanud ise tekstid, originaalis inglise keeles. Nii ka Reekviemis. Reekviemi tekste ei laulda, vaid deklameeritakse. Sõnadel "At the point of no return..." kustutab ettelugeja meeshääled ning jääb keerlema faktuuri kontrapunktilises võrgus, flöödi viletooni, valjuse ja vaikuse, kõla ja mürahelide piirimail. Flöödi eoolilised kõlad, *whistle tones* ja multi-foonia peegeldavad teksti eksistentsiaalseid meditatsioone elust ja surmast. Ühelgi teisel pillil pole hingamine nii vahetult heli tekitamise ja kujundamisega seotud kui flöödil. Nii sümboliseerib flööt justkui hingamist ehk elu ennat: "living is breathing".

Reekviem on loodud ebaharilikule koosseisule: sooloflöödt, lugeja ja neli episoodilist meeshäält. Nii muudab Reinvere reekviemžanri ja lähendab seda intiimsele kammermuusikale. Kõitvalt koob ta nappide vahenditega imekspandavalt tihe-

mõistan eestlasi, kes oma lapsepõlve ajal okupatsiooni all elasid ja mul oli tihti tunne, et ta katsus mu illusioone inimestest purustada.

Mis premissid olid ühel okupatsiooniinimesel, mis vajadused konkureerida, imponeerida, oma enese omapära eitada?

Aga kas meie, kes nii-öelda vabaduses elasime, saime areneda nagu me ise oleks tahtnud ja vajanud?

Minul jäi põgenemisega tähtis muusikaõping puudu. Mind välismaalasesena ei võetud vastu Rootsi Kuninglikku Akadeemiasse. Otsisin eluaeg õpetajaid, kes oleks mulle andnud vastuseid sellele, mida ma tundsin puuduvat.

Üks nendest oli itaallanna Marialuisa Moresco, kes elas Stuttgardis. Tema kohta ütles Ingmar Bergman, et Marialuisa tähendas tema filmidele rohkem kui keegi teine. Kammerlik filmivorm, pärit Marialuisa rangest koolist, puhtuse täiuslikkus. Ja ta kirjutas ka Marialuisast oma biograafias "Laterna Magica", olugi et pseudo-nüümi all. Jüri on öelnud, et hoolimata sellest, et ta pole Marialuisat kunagi kohanud, on ta pidanud Marialuisat oma vaimseks "vanaemaks".

Marialuisa tees oli: lihtsus, ausus. Ei tohi katsuda midagi leiutada. "See peab enese sees leiduma, kõik muu on väline. Ja mitte sügavalt aus."

Tundsin tihti Jürile vajadust öelda sõnu, mida lõpmatuseni kuulsin Marialuisalt: "Lass das!"

Üks teine minu kuulsatest õpetajatest, Edwin Fischer, kirjutas foto peale, mille temalt sain: "In der Musik immer nobel bleiben."

Ingmar otsis oma filmides ausust, autentsust. Mitte mingisuguseid vabandusi ei tohtinud enesele lubada. Mitte ilmiski ei tohtinud selle mõttega töötada, et mis arvavad teised su tööst.

Ausus. Vabadus aus olla.

Jüri Reinverel on suur rikkus ideedest, uutest vormidest, enneolematutest kombinatsioonidest.

Aga pärast minu taasviibimist oma kodumaal, saan paremini aru, mida Jüri mulle tol ajal telefonis tahtis selgeks teha: erinevuse okupatsiooni ja mitteokupatsiooni vahel.

Aga kellel on olnud vabadus? Tõelist vabadust?

Looval kunstnikul, kui ta valikud teeb.

Kui ta valikuid suudab teha.

Neljapäev

Reenessansi poleks olnud olemas raha ja kunsti liiduta. Liidus on vaja isiksusi: isiksusi raha valdkonnast, ja kunstivaldkonnast, kes oskavad mõista liidu tähendust.

Medicites, Cosimo Medicis näiteks ühinesid mõlemad. Tema võimaldas renessansi sünni, nii nagu Tretjakov sünnitas kogu vene imperialse kujutava kunsti. Cosimo Medicil oli oma ruum San Marco kloostriis, kuhu ta oma sündivast pangaimpeeriumist aeg-ajalt tõmbus.

Eelarvamusetus ühendada sündivat maailma, mida kunst kunagi ei või üksinda saavutada – nii hirmuäratav kui see ka kunstnikele ei tundu. Vastupidiselt, majandusel puudub igasugune tähendus, kui seda kasutades ei suuda rajada midagi püsivat. Sel juhul on see vaid paber.

Raha on vahend. Vahendit peab oskama kasutada, julgeda kasutada õiges faasis elu. Kivi on vahend. Õli on vahend. Aeg on hind.

Aeg on helilooja kõige suurem müsteerium – ja ajal on nii palju ilmeid. On aeg, mis on argine ja meid igapäevaselt puutuv, homsed arved ja kohtumiste kellaajad, – ja on aeg, mis on midagi, mis määrab meie tervet elu kusagil kõrgemal kui elu. On aeg, mis oma piiratuses teeb meid surelikeks, ja on aeg, mis on kusagil lõpmatu nagu

vabadus. On aeg, mis on väga meie, ja on aeg, mis on täiesti meist väljas. Ning helilooja – ja ka teatritežisöör – on vaid kaks ametit maa peal, kes võivad aega valitseda. Kes teavad täpselt, kuidas poolest tunnist teha kaks minutit, ja kuidas paar minutit annab välja mängida terveks igavikuks.

Ning vaid halb helilooja arvab, et seda saab teha aeglase tempoga.

Ja nii kummaline kui see pole, aeg pöördub igavesti tagasi.

Reede

Aeg pöördub igavesti tagasi: tänavate pealetungiv nostalgia, nagu iga maja ja hoone muutuks mingiks ilminguks iseendas. Hing kiivistub, materialiseerub, ja tänavad söövad hinge sisse oma salajasi ringkäike. Mõte ei suuda ühelegi hetkele järele anda, ja kui ma lõpuks Santa Maria Novella uksest sisse saan, võiksin hakata kisen-dama. Sellele ei pööraks keegi muidugi mingit tähelepanu, seinad on tummad ja ukse taga on küllus. Mõtted – üks värvikiht, üks vaevane millimeeter õli ja maa segu, mis ise peaaegu elavaks on muutunud.

Ma saan nii hästi aru Michelangelost, kui ta oma marmor-kujuudele lõpuks hüüdis: “Miks te ei räägi minuga?”

Kõik on justkui muutunud, ja igas suunas. Halvemad asjad on muutunud infernaalseteks ja hea on muutunud tiivustavaks. Vahetoonid on hävinud, järele jäänud on ainult kontrastid, ja kõik selle vahel on tähtsusetu.

On vaja tark olla, miski ei ole nii oluline kui tarkus.

Elias Canetti, kelle emakeel oli ladiino, kes kirjutas oma teosed saksa keeles ja kes elas Londonis, on öelnud: “See, kes otsib tõe iseendast, kas tahes või tahtmata, saab selleks, kes leiab kõik muu. Ta õpib nägema iseennast, kuid äkitselt, saab ülejäänugi valgustatud, ja ükskõik kui rikas ta varem poleks olnud, on ta lõpptulemusena veelgi rikkam.”

Ma ei tunne kedagi, kes nii kiireid ja spontaanseid otsuseid teeb kui Jüri. On see üks eriline julgus tema iseloomus?

Aastaid oli minu jaoks mõistatus, kuidas nii erinevaid Jürisid sai olemas olla. Minu kodus Stockholmis oli ta peaaegu alati lõbus, kuniks me mõlemad – parimal juhul – peaaegu pörandal käpuli naerma pidime. Muusikas oli aga alati hoopis üks teine toon, mida ta niisama lihtsalt välja ei näidanud. Samamoodi üks ääretu julgus vaikust kirjutada – vaikust, mis ühendab teda Sciarrinoga ja mis tema muusikas kunagi igavaks ei lähe.

Jüri areng on tema kõige imepärasem nähtus – see on pidevalt uus isegi mulle, kes ma teda küllalt lähedalt tunnen: kogu aeg on käimas üks muutus, mille tulemusi on raske ette aimata.

Laupäev

Sõidan läbi kuumuse Pisasse, lennuk Berliini läheb hilja õhtul. Magan natuke aega murul lennuvälja ees ja loen Dylan Thomast, mul on mõned tunnid veel aega. Pärast keskööd peaksin olema kodus.

Kui check-in on olnud lahti 10 minutit, lüüakse see kinni ja teatatakse: lennuk Berliini ei lähe. Kogu fuajee on täis mobiiltelefonide piiksumist, saksa tüdrukud hakkavad nutma.

Terminali ette ilmub eikusagilt buss ning kogu lennukitais lü-katakse sinna. Buss sõidab nagu müstiline, haige loom mööda pimedat Toskaanat ja eksib lõpuks ära. Pärast keskööd visatakse meid 70 km Firenzest, Luccas, ühe marmorit ja vett purskava hotelli ees maha.

dat, samas habrast ja läbipaistvat kõlakangast, ühendab traditsioonilisi muusikakujundusviise – polüfoonilisi struktuure, modaalset liine ja dodekafooniat; uurib uusi kõlaregioone, kus on kokku põimitud heli, sõna ja mürahelid, ja vormib kõik selle nüüdisaegseks ühiskunsteoseks. Paljudes oma teostes kasutab Reinvere erinevate kõlaomadustega kindlaks määratud intervalliridu, mille konstellatsioonid muudavad muusika meeleolu. Reekviemis kasutab ta eelkõige modaalset heliridu kvartidest ja sekunditest. Otsustavates pöördepunktides kerkivad esile kvindid ja tertsid. Nii algab tertsiga Credo-osa “Singing is loving” (“Laulmine on armastamine”) ja teost lõpetav “In Paradisum”.

Juba teose esimeses osas “Melancholy Dancing” vaeb helilooja mõistuse, mõtlemise tähendust. “Mõistus, see mõtle-vate rakkude kogum / oma kõikide immateriaalsete omadus-tega, / tantsib meeletult vastupäeva, oma ratsionaalsuses elab õhust, / hingab teemante, / hõljub vabalt igavesse... / vara-suvve.” Siis muutub üllatuslikult kõla. Ses ainsas kohas, kus ilmub sõna “jumal”, paikume brutaalselt tagasi iseendasse: “keskõine jumalate enesetapp”. Meie jumal on meid maha jättnud. See on erakordselt dramaatiline hetk. Aga: “Surm ega elu pole üksteisest suurem”. Sellega algab Reinvere Reekviemi teine keskne teema: lohutus ja lootus. “Keegi ei lahku ajatus- se enne oma surma / nii nagu minevik sureb alles viimase elanuga / ja kui ainsaks tema matuseliseks on järele jäänud liiv.” Surm on elu möödapääsmatu pöördepunkt ja vabadus peitub sellega leppimises. “Viimane teadlik mõistus, viimane sekund oma olemasolu / vaade rõdult.” Flöödi *sforzando* kin- nitab seda, kuuldav respiratsioon tundub olevat kui eluhin- guse kustumine.

Reekviemi teine osa “The Drops of the Night” algab kiir- res tempos. Üks meeshääl imiteerib metronoomi tiksumist, kella, südamelööke, mis on kui aja kõlaline võrdpilt. Kiirelt vahelduvad flöödi sosinad ja hingamised ning energiline meeshäälte sumin. Need on põgusalt visandatud, poeetilisse keelde valatud pildid ja seosed, mille abil Reinvere sõnastab lõikava täpsusega elu ja surma eksistentsiaalseid küsimusi. “Kus sa oled? Homses? Eilses? Üksnes eilses? [---] Vaikivad tunnid, surnud linn, ajaloo sandikopikas.” Kui traditsioonil- selt on reekviem suunatud lahkunutele, siis Reinvere pöör- dub oma Reekviemiga elavate poole. Lugeja viib meid tagasi argipäeva. “Hall hommik, hiljem hele päikesepaiste, laps on külma saanud.” Vaba agoogikaga ja väga väljendusrikkalt alustab flööti teose kolmandat osa “The Opposite of Thought”. Reinvere tegeleb siin vastandlike printsiipide, dih- hotoomiate, dualismidega: elu ja surm, must ja valge, mõis- tus ja usk, aeg ja meenutus. “Valge ja must – taevast ja maa seovad terviku. / Vaimse pigem kui füüsilise, pigem igiliiku- mise kui raidkuju, / ja ikka veel tundmatu. / Olgu surnutel taevast rahu. / Olgu elavail elu ilma hirmuta surma ees.”

Reinvere Reekviem on individuaalne otsing elu olemusli- kest küsimustest. Samal ajal on teosel lõiguti side ka tradit- sioonilise reekviemivormiga. Nii vastab esimene osa “At the point of no return” *Introitus*’ele, *Lacrimosa* peegeldub stsee- nis “Grieving ... is the sea”. Reekviemis puudub *Credo*, kuid selle osa vasteks võiks olla “Singing is loving”. See on usutun- nistus, milles järgnevad üksteisele katkematu jadana põhjatu lootus ja täielik kahtlus: “Laulmine on armastamine, kindel sihitunne. / Laulmine on armastamine, usk on hingamine ja

nende kahe hääled on elu. / Sõnad on mõistus, usk on olemine. / Elu on armastamine, / surm on ühinemine. / Sa jätad pärandiks oma elu :: / Ära kaota usku, sest siis on su tulevik talumatu. Ära kaota lootust, sest siis on su tulevik väljakanatamatu.”

Reekviemi viimases osas “The Wakes in White” kerkib taas esile printsip “carpe diem”. Seda neljandat osa alustab Reinvere *Dies irae*’ga, visionäärse keskaegse sekventsiga, mille teine Vatikani konsilium reekviemi kaanonist eemaldas. Reinvere asetab oma *Dies irae* ebatraditsiooniliselt Reekviemi lõppu. “Mina olen / valge, hõljuv laukaõis. / Ma valgustan kõiki / läbini. / Mina olen algus ja lõpp, mina pole ettekujutus...” Nende sõnade tohutu jõud, mida lugeja esitab nagu liitaniat, vastandub flöödi napile perkussiivsele tiksumisele. Sellel saatuslikul koputusel alustab lugeja hünni “In paradisum” lugemist. Jutustus on aga proosaline, paradisi on just praegu, siinsamas. See on elu, unistus ja nähtamatu uni. Inimesed istuvad pärastlõunapäikeses elüüsiumi väljadel, Champs-Élysées, söövad ja joovad, nagu poleks mingit muret. Reinvere nõudeks on kurvastuse võitmine. “Ära seisa minivikus ja oota, hommikukaste on küll lummas, kuid surmav.” Kurvastajaid veendakse reekviemi lõpul tungivalt: “Ole olevikus ja vaata tagasi ainult siis, kui vajad kindlust oma olemises.” Keskne sõnum kõlab: “See on aeg, mis lunastab, see on ruum, mis määrab, usk aga hoiab ülal.” Samal ajal eitatakse seda mõtet teose lõpu poole: “Aeg ei aita kaasa, vastupidi, aeg on sama habras kui inimene. Peagi oleme unustatud ega meenu enam kellelegi.” Meeshääled kustuvad ja flöödi viimane klapihõök kulmineerub hetkeks *cis*-il lugeja viimase sõna kõlades.

Reekviemi teksti tõlge inglise keelest: **Doris Kareva**
Artikli tõlge: **Ia Rimmel**

FOTOD RE:PI:N MEDIA

Personal teatab, et lennufirma maksab ööbimise ja söögi nii kaua, kui keegi soovib. Puhaku me rahus. Seejärel selgub, et lennufirma telefoninumbrid, mis meile on antud, on valed ja me oleme maailmast ära lõigatud – nagu ilmuks hotelli teisest otsast veel üks mahajäetud lennukitais rahvast, kellega me peame hakkama pimeduse saladust lahti murdma.

On öö. Kuulujutud: esimene vabade kohtadega lennuk Berliini läheb nädala pärast, internet ei tööta, lennufirma keeldub meiega tegelemast. Kuulen poolakaid sumisemas, et nad on – laupäeva öösel kell üks – endale kusagilt siit auto ostnud. Sakslased, need, kel vaja esmaspäeval tööl olla, planeerivad minna rongiga läbi Innsbrucki. Ameeriklased seisavad tardunult seina ääres.

Kell kolm ärkan ja pean kirjutama hulga materjali oma läptopi ideede folderisse.

Hommikul on nelikümmend kraadi kuumust – õues märg, pimestav, põlemapanev. Internet ei tööta. Saan kuidagimoodi telefoni tööle ja korraldada pileti läbi Firenze ja Stuttgarti. Mul on sinnani kaks päeva aega.

Ümberringi on mäed, linn asub veidi eemal. Mägede sinine toon on muutunud mürgiseks ja ligitõmbavaks. Mäed on hakanud pea-aegu liikuma, öötsudes kergelt üles ja alla.

Minu taga check-in sabas oodanud ameerika paar on maalikunstnik Domenico ja tema naine Betty. Domenico, kuuldes, et ma olen helilooja, räägib minuga vaimustunult kõigest: kunstist, seksuaaltest, Firenze aaretest. Vahetame kogemusi – ja saladusi – kuidas end smugeldada ühe või teise fresko juurde. Meie seltsi liitub austraalia tüdruk Liz. Nii Domenico kui ka Liz on korraldanud endale uue lennu Milanost, samuti kahe päeva pärast.

Kõnnime Liziga linna. Linn on põlema süttimas, on jumalateenistuste aeg. Puccini sünnimaja ees mängib väntorel fragmente “Turandotist”. Räägin Lizile “Turandoti” lõpust, sellest, mis Berio kirjutas, ja missugune tohutu kaunis apoteos see argipäevale on. Eikusagilt ilmuvad välja Domenico ja Betty ning viivad meid kaasa muuseumidesse. Liz jutustab Melbourne’i ülikoolist, Domenico ja Betty Californiast. Öhtust sööme kõik koos, vahetades uue toidukäigu jaoks väljakut. Päris ööks on meist kõigest tulnud väga vallatud, ja naermisel ei tule lõppu. Eriti naljakas on nende arust see, et minu emakeelt räägib veel vaid miljon muud inimest.

Tagasi hotellis selgub, et suurem osa inimesi on kuidagi põgene-ma pääsenud. Aga kohtan hilja öösel veel ühte saksa prouat, kes on kogu aeg hotellist lahkumata üksi koha peal istunud ja sinisilmselt oodanud, et lennufirma talle helistaks.

Saan lõpuks lugeda oma e-kirju. Vastan paarile, festivali kohta Saaremaal, tavalised tööasjad. Meilide hulgas on kutse juuli lõpuks Montepulcianosse esiettekandele. Ma tulen siia siis kohe tagasi. Vaatan kalendrit ja lasen neil broneerida lennu Rooma.

Vastan ka ülejäänud meilidele ja lähen magama.

Takso ootab mind kell 7.

JÜRI REINVERE

Tallinna Muusikakeskkool 1979–1990
Varssavi Chopini Akadeemia 1990–1992
Helsingi Ülikool 1992–1994
Helsingi Sibeliuse Akadeemia 1994–2004
Elab aastast 2005 Berliinis

NELE-EVA STEINFELD

pianist

ECHO Klassik aasta dirigent on Paavo Järvi

Paavo Järvi pälvis tänavu suvel maineka muusikapremia ECHO Klassik ning auhinna väljaandja Deutsche Phono-Akademie tunnustas Järvit kui aasta parimat dirigenti. Auhinna tõi Paavo Järville Beethoveni loomingu salvestamine. Tegemist oli plaadiga, kus Järvi juhatusel kõlavad Bremeni Deutsche Kammerphilharmonie orkestri esituses Beethoveni Teine ja Kuues sümfoonia (Sony Classical). Premia antakse Paavo Järville üle 17. oktoobril Essenis, mil toimub galaõhtu "Echo der Stars", mida vahendab telekanal ZDF.

ECHO Klassik on mainekas muusikaauhind, mille on pälvinud läbi aegade näiteks sellised muusikud nagu *sir* Simon Rattle, Yehudi Menuhin, Anna Netrebko, Elina Garanča, Montserrat Caballé, José Carreras, Anne-Sophie Mutter ja muidugi paljud teised. Žüriisse kuuluvad Saksamaa tuntud poliitikud, kultuuritegelased ja ajakirjanikud ning ZDFi muusikatoimetused. ECHO Klassiku pälvisid tänavu kokku 61 muusikut kahekümne ühes kategoorias, nomine oli 570 ning auhinna saamiseks oli esitatud 248 CD-plaati 59-lt plaadifirmalt.

ECHO Klassiku aasta laulja tiitliga pärjati tänavu sopran Joyce DiDonato (Virgin Classics/EMI Music) ja tenor Jonas Kaufmann (Decca/Universal Music). Metso-sopran Cecilia Bartoli sai auhinna aasta parima ooperiplaadi "Sacrificium" (Decca/Universal) eest. Aasta parima instrumentalisti tiitli said ka pianist Lang Lang (Deutsche Grammophon/Universal Music) ja viiuldaja Tabea Zimmermann (Myrios Classics). Parima solisti tiitli pälvis pianist Murray Perahia Bachi partiitade salvestamise eest (Sony Classical). Parima instrumentaalkontserdi salvestuse kategoorias olid võidukad pianist Christian Zacharias (MDG), tšellist Gautier Capuçon (Virgin Classics/EMI Music), viiuldaja Janine Jansen (Decca/Universal Music) ja pianist

Jevgeni Kissin (EMI Classics). Tšehhi Filharmooniaorkester pälvis ECHO Klassiku aasta parima salvestuse kategoorias ning seda plaadiga, kus orkestrit juhatas meie seast sel suvel lahkunud maailma kuulus austraalia dirigent Charles Mackerras.

Lahkus tunnustatud dirigent Charles Mackerras (1925–2010)

14. juulil suri tunnustatud austraalia dirigent *sir* Charles Mackerras, kelle aktiivne ja mitmekülgne lavaelu kestis kuuskümmend aastat, viies muusikut kontserdisaalidesse üle maailma. Rahvusvahelist tähelepanu äratas Mackerras eelkõige ooperidirigendi ja tšehhi ooperimuusika (Leoš Janáček) propageerijana. Tema lavapartnerite seas olid läbi aegade sellised välja-paistvad ooperilauljad nagu Janet Baker, Birgit Nilsson, Roberto Alagna, Renée Fleming ja Bryn Terfel. Charles Mackerras dirigeeris oma muusikuteel väga mitmesuguseid orkestreid: aastatel 1966–1969 oli ta Hamburgi Riigiooperi peadirigent, 1970–1977 Sadler's Wells Opera (hiljem Inglismaa Rahvusoper) peadirigent, 1987–1992 Walesi Rahvusliku Ooperi peadirigent, 1992–1995 Šoti Kammerorkestri esimene külalisdirigent, 1998–2001 New Yorgi St Luke'i orkestri muusikaline juht, samuti Londoni Filharmooniaorkestri ja Tšehhi Filharmooniaorkestri

esimene külalisdirigent.

Charles Mackerras sündis 17. novembril 1925. aastal New Yorgis Austraalia päritolu perekonnas. Pere kolis Sydney'sse ajal, mil tulevane dirigent oli kaheaastane. 1947. aastal siirdus Mackerras Prahasse, kus õppis dirigeerimist Václav Talichi käe all. Juba sel ajal kujunes temas välja armastus tšehhi heliloojate loominguga ning iseäranis Leos Janáčeki ooperiloominguga vastu. Samuti huvitus Charles Mackerras varakult ajastu pillidel musitseerimisest, ja seda juba enne 1960. aastaid, mil nimetatud suund maailmas laiemalt levima hakkas. Ajastuteadlikku esitusviisi viljelevatele muusikutele avaldas suurt mõju Mackerrase 1965. aastal juhutatud Mozarti ooper "Figaro pulm", hiljem etendusid tema dirigeerimisel veel mitmed ooperid, mille puhul pani dirigent rõhku eelkõige ajastutuulele ettekandele.

Mackerrase muusikatölgenduses oli tähtis koht helikoe selgusel ja täpsusel. Kriitikute sõnul oli tal erakordne vaist leida suurepärase keelpillide balanss klassikalise ja romantilise ajastu teostes, samuti tundis ta hästi barokiajastu ornamentikat ning tõlgendas veenvalt ka kõige kaasaegsemad partituure. Dirigendi enda sõnul polnud talle elus tähtsamat asja kui muusika ning muusikuks soovis ta saada juba varases lapsepõlves. Erinevalt paljudest dirigentidest, kes juhatavad sageli teoseid peast, kasutas Mackerras laval peaaegu alati parti-

Sir Charles Mackerras.

tuuri, vaatamata sellele, et oli mõningaid teoseid juhatanud juba sadu kordi. Ta põhjendas seda sellega, et sageli märkas ta just kontserdiolukorras partituuris midagi sellist, mida soovis laval otsemaid spontaanselt ellu viia.

Mackerrase repertuaar oli suur ja mitmekülgne, tema peamisse huviorbiiti kuulusid sellised heliloojad nagu Händel, Mozart, Beethoven, Schubert, Wagner, Tšaikovski, Brahms, Verdi, Donizetti, Mahler, Elgar, Dvořák, Janáček, Delius ja Britten. Ta salvestas peaaegu kõikidele kuulsamatele plaadifirmadele (EMI, Decca, DG, Sony, Chandos, Virgin Classics, Hyperion jpt) ning tema plaadid pälvisid erinevaid preemiaid, nende seas arvukalt muusikaajakirja Gramophone auhindu.

Kristjan Järvi sõlmis lepingu plaadifirmaga Sony Classical

Kristjan Järvi sõlmis plaadilepingu firmaga Sony Classical ning selle aasta septembris on oodata juba esimest koostöövilja, nimelt Arvo Pärdi muusikast koosnevat heliplaati pealkirjaga "Cantique". Plaadiile on salvestatud Pärdi Kolmas sümfoonia (1971, pühendatud Neeme Järville), "Cantique des degres" (1999/2002) ning maailma esmasalvestus teosest "Stabat Mater" (1985/2008) orkestri ja koori versioonis. Heliplaadil esitab teoseid Berliini Raadio Sümfoonia-orkester ja RIAS kammerkoor. Kristjan Järvi armastab oma töös kombineerida traditsioonilist sümfoonilist repertuaari uusimate tellimustöödega kaasaegsetelt autoritelt. Järvi on New Yorgis tegutseva kollektiivi Absolute Ensemble ning Balti Noorte Filharmoonia rajaja ja kunstiline juht. Eelmise aastani tegutses Järvi Viini Tonkünstler Orchestra muusikalise juhina. Hiljuti salvestas ta Haydni Pariisi sümfooniad ning aastal 2009 pälvis Kristjan Järvi briti muusikaajakirja Gramophone Editor's Choice auhinna Leonard Bernstein'i teose "Mass" salvestuse eest (Chandos Records).

Kuninganna Elisabethi konkursi võitis pianist Denis Kozhukhin

Vene pianist Denis Kozhukhin (1986) saavutas võidu ühel maailma mainekamal muusikute konkursil, milleks on rahvusvaheline kuninganna Elisabethi nimeline konkurss Brüsselis, mis sai alguse 1937. aastal. Konkursist võttis tänavu osa 63 muusikut 19 riigist.

Denis Kozhukhin on täiendanud end Madridis Dmitri Baškirovi ja Ralf Gothóni käe all ning õppinud samuti Kirill Gernsteini juures Stuttgardis. Noor pianist pole tundmatu isik ka rahvusvahelisel areenil. Ta on esinenud nii Venemaal, Saksamaal (Ruhri festivalil), Itaalias, Prantsusmaal, Šveitsis (Verbier Festival) kui Hispaanias. Samuti on Kozhukhin saavutanud kolmanda preemia kõrgetasemelisel ja prestiižsel rahvusvahelisel pianistide konkursil Leedsis (2006).

Suri pianist Yvonne Loriod (1924–2010)

17. mail suri 86 aasta vanusest väljapaistev prantsuse pianist Yvonne Loriod, helilooja Olivier Messiaeni abikaasa. Elu viis väljapaistva muusikute paari kokku ajal, mil noor pianist Loriod õppis alles Pariisi konservatooriumis. Loriod ja Messiaeni abiellusid 1961. aastal, kaks aastat pärast Messiaeni esimese abikaasa Claire Delbos' surma.

Yvonne Loriod' pianism oli meisterlik ja kõrgetasemeline ning teda on peetud üheks parimaks Messiaeni klaveriteoste interpreediks. Ka helilooja ise oli oma abikaasa muusikalisest andekusest võlutud, kirjutades temast inspireerituna sellised tuntud klaveritsükliid nagu "Vingt Regards sur l'enfant-Jésus" ja "Catalogue d'oiseaux", samuti klaveri-

partiid teostesse "Turangalila sümfoonia", "Oiseaux exotiques", "Trois Petits Liturgies de la Presence Divine" ja "Des canyons aux étoiles".

Yvonne Loriod' repertuaar oli väga lai, kuigi tema nime seostatakse eelkõige Olivier Messiaeni loominguga interpreetimisega. 1964. aastal salvestas ta näiteks Mozarti klaverikontserdid Lamoureux' orkestriga ning mängis Prantsusmaal esmaettekandes Bartóki Teist klaverikontserti, mille õppis ära üksnes kaheksa päevaga. Loriod pühendas palju aega oma kaasaegsete heliloojate loomingu uurimisele. Tema esituses kõlasid esmaettekandes näiteks Boulezi Teine klaverisonaat ja Jolivet' sonaat. Nüüdisloomingu huvi äratas ta samuti oma õpilaste seas Pariisi konservatooriumis, kus ta õpetas alates 1967. aastast. Loriod' väljapaistvamateks õpilasteks on Roger Muraro ja Pierre-Laurent Aimard, kes mõlemad on esinenud ka Tallinnas festivalil "Klaver".

Pianist Yvonne Loriod assisteeris abikaasat Olivier Messiaeni ka helilooja ühes kires, linnuvaatlustes.

FOTOD INTERNETIST

IVO HEINLOO

jazzikriitik

Mary J. Blige kehastab Nina Simone'i

Lauljanna Mary J. Blige astub peaosalisena üles legendaarse jazzilaulja Nina Simone'i elust pajavatas filmis. Tegemist on Blige'i esimese suurema rolliga kinolinal. Film keskendub peamiselt Simone'i suhetele oma määndžeri Clifton Hendersoniga. Simone'i kirju karjäär algas 1960. aastatel. Laulja kirjutas end ajalukku jazzballaadide ja protestilaulude esitajana. Blige tuleb selle aastanumbri sees välja ka oma seitsmenda stuudioalbumiga "The Breakthrough".

Suri Hank Jones

16. mail suri New Yorgis üheksakümne ühe aasta vanusel jazzpianist Hank Jones. Jones oli sündinud Vicksburgi linnas Mississipi osariigis jazziajalukku läinud perekonnas – tema vennad olid trummar Elvin ning trompetimängija Thad Jones. 1943. aastal siirdus Hank Jones New Yorki, etendades *bebop*'i hiilgeajal olulist osa ning tehes koostööd muu hulgas Billy Eckstine'i, Ella Fitzgeraldi ja Charlie Parkeriga. Ajavaheemikul 1977–1995 võitis Jones viis Grammyt albumite "Bop Redux" (1977), "I Remember You" (1980) ja "Steal Away" (1995) eest. 1989. aastal anti talle jazzimaailma hinnatuim autasu NEA Jazz Masters Award. 2003. aastal tunnustas ASCAP (American Society of Composers, Authors and Publishers) Jonesi kui elavat jazzilegendit. Jones on salvestanud üle kuuekümmet albumit. Tema viimane CD koostöös Charlie Hadeniga ilmub järgmisel aastal postuumselt.

Dee Dee Bridgewater tähistab juubelit erilise albumiga

Juunis kuuekümneseks saanud Dee Dee Bridgewater andis hiljuti välja Billie Holidayle pühendatud tribuutalbumi "Eleonora Fagan (1915–1959): To Billie with Love from Dee Dee". Bridgewater on arranjeerinud kümneid Holiday poolt tuntuks

**Prince – popi-
ikoonist festivali-
pealikuks.**

FOTO INTERNETIST

lauldud lugusid ning kehastanud kaheksakümnendatel Holidayd lauljanna autobiograafia põhjal valminud teatritükis. Albumil löövad kaasa pianist Edsel Gomez, bassist Christian McBride bassil, trummar Lewis Nash ning saksofonist James Carter. Oma eelmise albumi "Red Earth" eest võitis Bridgewater 2007. aastal Grammy. Varem on Bridgewaterilt ilmunud tribuutalbumid Ella Fitzgeraldile, Horace Silverile ja Kurt Weillile.

Prince plaanib korraldada jazzifestivali Prantsuse ajalehe Le Monde andmetel on

USA megastaaril Prince'il plaan hakata korraldama Nice'i jazzifestivali. Prince teatas kandideerimisotsusest juuli lõpul Prantsusmaal uue plaadi esitlusteriis esinemas. Rahalistes raskustes, ent tulevikus külastatavust vähemalt kaks korda suurendada sooviv festival otsib uurt meeskonda, kes juhiks üritust järgneval kolmel aastal. Nice'i festival, üks prestiižsemaid kogu Euroopas, toimub Vahemere rannikul alates 1948. aastast.

Profiilid – poolikud ja risti

Pärast Piero Rattalino “Schumann. Robert & Clara”

(2002) lugemist

MAILIS PÕLD

vabakutseline

17. ja 18. sajandi Euroopa muusikaline pale oli suuresti olnud itaallastest ooperitähed, vabakutseliste diivade või kastraat-lauljate kujundada. Nad suundusid ühest teatrist teise ning kehtestasid kõikjal oma tahet. Tihti said laulja kapriisid ning hääle eripära ainumääravaks, kuidas helilooja pidi kirjutama või kirjapandut muutma. Püramiidi tipus oli niisiis laulja, helilooja kõigest hakkaja kammerteenri roll. Tähtsuselt järgmised olid sellases ühiskonnas kiriku- ja õukonnakapellides rakendust leidnud muusikud. Nad olid kindlal palgal, ametit maha pannes ka kindla pensioni peal. Neist omakorda madalamal seisid muusikud, keda värvati mõne projekti tarvis. Lõppes projekt, lõppes teenistus. Nii et selline väga tänapäevane muusik. Seejuures ei tähendanud projekt üksnes kõditavat suursündmust, millest ümberkaudu hiljem pikalt pajatati, vaid võis olla näiteks uue ilmakodaniku ristimispidu, suvine pargikontsert, sere-naadi laulmine mõne rõdu all või sammaskäigu varjus. Lõpuks tulid rändmoo-sekandid, kes teenisid oma igapäevast leiba külast külla ja linnast linna käies, täites mingis mõttes ka hallidest aegadest saati tegutsenud rapsoodi funktsioone – küll lihtlabastunud kujul, aga siiski. Ka neile leiab tahtmise korral tänapäeval ametivena, üksnes selle vahega, et nüüd põlgavad seda sorti tegelased jalavaeva ning piirduvad kindla platsi või tänavanurgaga. 18. sajandi edenedes tõendas oma elujõudu veel üks selge profiiliga tüüp: eraõpetaja. Eraõpetajana tegutsesid üürikest aega Mozart ja Beethoven. 19. sajandil kujunes eraõpetaja ametist äraelamist võimaldav elukutse, toonased virtuoosid-heliloojad ei põlanud seda ära. Loetelu puhul hakkab silma, et muusik oli mitmekülgne praktik. Nii-öelda puhtakujuline helilooja, kes kes-

kendub kuulatamisele ning kätkeb välja kuulatu kirjapilti, on hilisem nähtus. Ja enne, kui selline ühtaegu võimas ja “ebapraktiline” figuur ühiskonnas kanda kinnitas ja tunnustust leidis, pidi ühiskond ise muutuma.

Ajalugu pakub mõistagi erandeid. Võtame varasemast või Gesualdo da Venosa. Puhtakujuline looja, heliga eksperimenteerija. Kas äkki üks suuremaid läbi aegade? Lisaks skandaalne persoon iga ajastu malliga mõõtes. Aga Gesualdo ei pidanud elatist teenima, võitlema koha eest päikese all. Selle eest olid hoolt kandnud ta esivanemad. Vara, maavaldused, aadlitiitel olid garantiiks ja kaitseks. Gesualdo võis viskuda täpselt nii pöörastesse seiklustesse, nagu hormoonid ette kirjutasid, eksperimenteerida sinnamaani, kuhu vaim, ka kunstlike stimulaatoritega piitsutatult, kandus. Temast ei ole üldpildi mõistmisel mingit abi.

18. sajandi lõpu- ja 19. sajandi alguskümnendid kinkisid hulgaliselt imelapsi, varaküpsid virtuoosid-heliloojaid. Muist meenutab tagasivaates tsirkuseartiste. Õukonna ja kiriku kõrval oli oma koha leidnud salong. Kunstilistelt taotlustelt ja eelistustelt selgelt eristuv figuur on ka salongimuusik. Ja nendegi näol oli tegu praktikute, ja veel millistega! Interpreet, kes pühendab end teiste loomingule, on taas hilisem nähtus. Ja puhtakujulist heliloojat ei leia samuti naljalt seni, kuni välja ilmusid Schumann ja Wagner. Mõlemad ärkasid muusikale suhteliselt hilja, kumbki ei hiilanud ühelgi pillil. Ometi ei mahu Wagner pelgalt helilooja mütsi alla põhjusel, et oli ühtlasi vägev dirigent, erakordne mitte ainult enda, vaid ka Beethoveni loomingut juhatades. Võiks ju väita, et Schumann tegutses samuti dirigendina, leidis ses ametis tunnustust... Aga vaid enda loomingut ju-

hatades. Ning Schumanni juhutatud orkestrid-koorid olid poolenisti harrastuskollektiivid. Kui väga Schumann ihaldaski Gewandhaus-orkestri juhiks, Mendelssohni mantlipärijat temast ei saanud. Elu viimane periood Düsseldorfis lõppes suisa läbikukkumisega. Tundub, et tasemel dirigendiks pidas Schumanni vaid kaks inimest: tema ise ja Clara. Kaasaegsete mälestuste põhjal olnud ta dirigendina saamatu suhtleja, tehnilist suutlikkust pärssinud lühinägelikkus. Schumann on ka klaverit õpetanud (1843-44 Leipzigi konservatooriumis); ta olevat eelistanud mittesekkumist, ei katkestanud õpilase mängu, reageeris vaikides, kommenteeris ligilähedastel: *sedu lugu peaks kuulama Clara esituses*. Anekdoot?

Schumann ja klaver on ülevnukker teema. Mõtet saada pianistiks, hellitas Schumann sestpeale, kui kuulis Karlsbadi kuurordis Ignaz Moschelese mängu. Ta oli siis üheksa-kümneaastane poiss. 20-aastaseks saades lõi Schumannis välja anarhist, unistus tuli teoks teha, isa testamendi ja pere tahte vastaselt otsustas ta endast kuue aastaga koolitada pianisti, sellise, kes kannatab võrdluse välja kellega iganes (olgu öeldud, et selliseks pianistiks kujunes Clara). Mõeldes toonaste virtuooside varaküpsusele, jääb vaid imestada, et selline utoopiline mõte võis Schumannil üldse pähe tulla. Ja mis veel kummalisem – Friedrich Wiecki näol leidis ta endale toetaja. Muidu nii kaalutlev ja riske vältiv ja kahe jalaga maas Wieck arvas mingi aeg tööpoolest, et suudab Schumannist vormida läbilöögivõimelise pianisti, ja isegi kaks korda lühema ajaga kui noormeese endamisi julges unistada. Kas pole Friedrich Wiecki hoiatav näide sellest, kui rängalt võib alt minna isegi karastunuim pedagoog, kui tas äkki lööb pidurdamatult välja edevus, soov olla kõikvõimas? Samas on Schumanni ja

19-aastane Clara Wieck.

Wiecki tollases ponnistuses ka tänasele päevale omane kilplasilik joon. Vahelepõike korras: õppimine kui selline on ilus seni, kuni õppija reaalsustaju ei hägustu; olen viimasel ajal kokku puutunud õige mitme *tõsise* juhtumiga, kus lütseumi haridusega noor otsustab uitmõtte ajal hoopis tšellistikks, viuldajaks, pianistikks hakata. Nullist alates. Ma ei räägi elutervest soovist õppida pillimängu, ja teha seda east olenemata, vaid varjatud ihalusest põrmustada teisi, püüdest eitada loodusseadusi. Aga kas Schumannil üldse oli virtuoosile vajalikke eeldusi, närvikava, kasvutingimusi? Äkki oli keskkond ebasoodne? Provintsilinn Zwickau. Euroopa muusikute paremik sinna kuigi sageli ilmselt ei sattunud. Seega võiks väita, et ümbrus ei innustanud, ei pakkunud piisavalt elamusi, polnud eeskujud, keda jäljendada. Aga Chopin? Milliseid elamusi pakkus tema kodukoht? Mitte mingisuguseid, samas oli pisikese Chopini enda mäng elamus kaugelt tulnud kuulsustele. Sama kehtib Clara puhul. Mõelgem vaid, millise tähelepanuga kohtles teda Paganini, millist muljet avaldas ta Goethele. Hiljem, kui Schumann elas Leipzgis Friedrich Wiecki katuse ja kont-

rolli all, oli Schumannil võimalus kuulata Clarat; 12-aastane tüdruk omandas kolme-nelja päevaga teoseid, mille kallal Robert jäigi vaevlema. Pillimäng eeldab hasarti esitada päev-päevalt väljakutse pillile endale, panna pill oma tahtmise järgi mängima. Tundub, et Schumannil ei olnud klaveriga suheldes sellist takistusi kõrvaldavalt hasarti ja nahaalsust isegi mitte lapsena.

Kui Schumann muusikakriitiline tegevus omaette vaku jätta, oli ta siiki puhtalt looja, tüüp, kellele ei olnud 19. sajandi algupoole ühiskonna murduvate skeemide keskel veel õiget kohta. Murduvad olid need skeemid seepärast, et valdavalt õukonna-kiriku-salongiga piirdunud muusikaelu korraldamisse hakkas üha otsustavamalt sekkuma suurkodaanus oma ettevõtlikkuse, assotsiatsiooniliste ühenduste ning ettevõtlust suunava edu-kasumi põhimõttega. Schumannil eluvõitlus lõppes Eendenichi vaimuhaiglas. Seal lahutati ta ka klaverist... et mõjuvat halvasti... Patsiendi käsutusse jäi vaid pliiaats-paber, töövahendid, mille abil ta ajakirja Neue Zeitschrift für Musik omaniku-toimetajana oli muusikute ringkonnas endale hakatuseks nime teinud. Uute tuulte ideoloogi ja maitsekuundajana juhindus

Robert Schumann, geniaalne helilooja, kuid mitte geniaalne pianist. Clara abikaasa.

Schumann seisukohast, et kunstiteose (ja selle ettekande) väärtus ja edu on kaks isiasja, mis kitsukeses ajaperspektiivis sageli teineteist välistavad. Loomulikult ei ole Schumannil arvustused isiklikest meeldumustest päris vabad, temagi juhtus aegumatute väärtuste hulka piloteerima keskpäras, aga selliseid sümpaatiapuhangust tingitud möödapanekuid leiaks urgitemise korral iga arvustaja toodangust. Schumannil fantaasiaküllane stiil eeldaks justkui ülivõrrete tulva, tegelikult on autor kiiduga kitsi, vaimustus kumab sageli müüti nihutatuna, kujundiloori varjust.

Kaks ja pool aastat kestnud haiglaeriaodil käis Clara abikaasat vaatamas kaks korda, esimesel korral jäi kohtumine ära, teine külaskäik sai teoks mõni päev enne Roberti surma. Clara elus on üldse hulk ärajäänud külastusi, päevikusse märkimata sündmusi. Ema Marianne Tromlitz surma kohta ei leidu Clara päevikus ühtki sissekannet, samas kui papa Wiecki lahkumist tähistab tänumeelne kiri. Liiga lihtne oleks arvata, et kuna Clara lahutati varakult emast, kuna ta kohtus emaga harva, siis jäi emale võõra roll... Või lastest rääkides: 1848 sündinud Ludwigit, kes peagu 30 aastat vii-

bis Colditzi vaimuhaiglas, külastas Clara kaks korda; Julie surmast 1872 Pariisis sai Clara teada enne kontserdi algust, ta ei loobunud kontserdist; 24-aastaselt kopsutuberkuloosi surnud Felixit aitas siit ilmast lahkuda öde Marie, Claral oli kontsert, ja kontsert toimus.

Schumanni töötempo oli pöörane. Ta ei ekselnud variantide ja skitside vahel, aherainet, millest teoseid vabastada, oli vähe. Hulk klaverioopusi ja laule sündis improvisatsioonilise spontaansusega, kohe lõplikul kujul. Mis on seda huvitavam, et Schumann oli ju selline ehitusmeister, kes sageli konstrueeris vaid paari-kolmenoodilisest teemakillust. Seesugune heloididest ehitamine ja lakkamatu ümbertahumine eeldaks nagu aegluubis kulgemist, aga ei. Kehtinuks toona autoriõigused, võinuks Schumann perekonnapeana lähedalt elada. Aga autoriõigusi hakati juurutama sajandi teisel poolel. Schumann ei suutnud omaaegsetest tavadest üle olla, ei leppinud sellega, et Clara ühe turnee sissetulek ületas tema aastateenistuse kolm-neli korda.

Clara, kes abieluaastail pidi võitlema oma harjutamisvõimaluste eest, elas ja mängis lõpuks üle mitu pianistide põlvkonda. Sigismund Thalberg, kes elu lõpufaasis pühendus veini villimisele, varises manalasse 1871 Napoli lähistel. Samal aastal läks loojale seltsiks noor Carl Tausig, uue põlvkonna geniaalne esindaja, kes oli võtnud repertuaari Brahmsi Variatsioonid Paganini teemale, oopuse, mida Clara ei olnud sõandanud mängida. 1886. aastal suri Liszt. Kas oli ta Clarale olnud sõber või vaenlane? Liszti surma kohta on Clara päevikus sissekanne. Claral on kahju, et ta ei suuda Liszti lahkumise üle kurvastada vastuoluliste tunneteta. Muidugi oli Liszt Clara meelest suur virtuoos, ent ka ohtlik eeskuju noortele. Adolph von Henselt, kes elu kolmel lõpukümnel esines vaid kolm korda, lahkus 1889; 1894 viis endaga Anton Rubinsteini ja Hans von Bülowi. Esimesega oli Clara korduvalt kohtunud, eraviisiliselt suhelnud, neljal käel mänginud. Clara viimane avalik esinemine toimus 1891 Frankfurdis Maini ääres, ent klaver jäi ta meeli hõivama elu lõpuni. 1895. aasta oktoobris pajatab vana daam (päevikulehekülgedel) heliredelite harjutamisest, soovist anda kirjalik kuju oma prelüüdidele, mida ta enne heliredelid ikka mängib. Aga prelüüdide vormistamine osutub keerukaks, sest Clara muudab

alati midagi hetkemeeleolu ajal. Ta mängib ka kunagisi lemmikpalu, Schuberti Eksrompti c-moll op 90 nr 1, Glucki Gavotti Brahmsi transkriptsioonis. Oktoobris mängib ta viimast korda Brahmsile. Pole teada, mida unustamatu sõbratar tookord Brahmsile mängis, küll aga on teada, et toona olid nad jälle Teie peal – nagu tutvumise algaegadel. Sinatamise ja teietamisega kipub nonde kahe puhul olema üldse segasevõitu lugu. Clara ettepanek sina peale üle minna olnud Brahmsile kui õnnetaeva avaneimine, aga ühtlasi väidetakse, et tegelikult jäänud Brahms Clarat kõnetades alati Teiele truuks. Põgusalt peatub sellel ka Rattalino, pajatades teemast ajastu ja tavade foonil. Tollane ühiskond oli pigem Teie kui Sina sõber. Ja seda mitte ainuüksi kolleegide või mõttekaaslaste ringis. Teie või Sina ei pruukinud olla suhete läheduse ja sügavuse näitajaks. Rattalino väidab, et Clara Schumann ja Johannes Brahms läksid Teielt siiski Sinale üle ning jälle Teiele tagasi. Nad jätsid endast targu maha väga vähe materjali. Muidugi, kujutlust juba kinni ei seo ja nende kahe suhetest jäädakse ilmselt pilte maailmagi, aga eks see sünni maalija silmämõõdule ja värvimeelele vastavalt. Clara lahkus 1896 ja puhkab Bonnis nagu Robertki; muldasängitamisele eelnes leinatilutus Frankfurdis. Brahmsi kohal ei olnud, kas kiirustamisest või hajameelsusest oli ta istunud vastassuunda sõitva rongi peale. Taas üks tõend selle kohta, et puudumistel võib olla igasuguseid põhjusi. 1896 lõi Brahms 11 koraalprelüüdi orelile op 122. Kirjas Heinrich von Herzogenbergile mainib Brahms, et see oopus ei ole mõeldud avaldamiseks. Ja miks on neid 11, mitte aga 12 nagu seesuguste pärgade puhul tavaliselt? Sest Brahms küll lõi kaheteistkümnenda, aga ta ei kirjutanud seda üles. Seda ei pidanud keegi kuulma. Sellise vastuse fabuleerib küsimusele Rattalino.

Rattalino arvab, et ajani, mil Clara ja Brahmsi teed lõikusid, oli Clara olnud pidevalt kellegi voolida, kontrollida, täiustada. Brahms oli esimene, kes ei üritanud

59-aastane Clara Schumann kunstnik Franz von Lenbachi kujutuses.
FOTOD INTERNETIST

Clarat täiustada. Murumuna-east alates Clara mitte ei kujunenud, vaid teda kujundati. Polnuks Clara nii suureandeline, vormunuks tast ilmselt pelk Friedrich Wiecki disainitud nukk. Clarake õppis klaverit ja viiulit ja võõrkeeli, laulis, süvenes muusikateooriasse, orkestratsiooni, improvisatsiooni (Czerny traktaadi abil; keegi võiks järele proovida, kui tulemuslikuks osutub see tänapäeval). Papa Wieck läks oma disaineritöös sedavõrd kaugele, et võttis pidada isegi Clara mudilaspõlve päeviku. Kui Clara sai kaheksa täis, läks päevik ta enda valdusse, kuid isa jätkas pistelist sekkumist ning järjepidevat kontrolli. Ja vahetult pärast abielu sõlmimist kujunes pereelu kompassiks samuti päevik. Roberti õhutusel peeti seda kahekesi: üks nädal kirjutas üks, teine nädal teine, aja jooksul venis nädalane kadents kuu pikkuseks. Rattalino küsib: kas nood kaks siis tööpoolest ei saanud oma probleeme suusõnal selgeks rääkida, muljeid ja mõtteid näost näkku vahetada, välja öelda? Aga ju siis ei saanud. Sest suusõnaline väljendus ei olnud kummagi trump.

“Aadama itk” jõuab Istanbulist Eestisse

KRISTEL KOSSAR

ajakirjanik

Septembris jõuab Eesti kuulajate ette Arvo Pärdi suurteos “Aadama itk”, mille menukas maailmaesiettekanne kultuuripealinnade Istanbul 2010 ja Tallinn 2011 koostöös sai teoks juunikuus Istanbulis. Arvo Pärdi autorikontserti väisasid sel puhul nii Türgi kui ka Eesti president, ministritest ja kultuuriavalikkusest kõnelemata. Istanbuli 38. rahvusvahelisel muusikafestivalil, mille raames kontsert aset leidis, anti heliloojale üle ka festivali elutööpreemia.

“Aadama itku” Eesti esiettekanne toob publiku ette Camerata Salzburgi ja Eric Ericsoni kammerkoori Tõnu Kaljuste juhatusel; Istanbulis Hagia Irene nimelises kirik-kontserdisaalis peetud kontserdil esitas Aadama osa Vox Clamantis, jutustav roll oli Eesti Filharmoonia Kammerkoorigil. Esma-kordselt tegid tol kontserdil Pärdi muusikaga tutvust ka kohaliku Borusani orkestri noored muusikud.

Helilooja Arvo Pärt sõnas teose tutvustuseks, et selle aluseks on väga ilus ja sügav tekst, mis kirjutatud eelmise sajandi esimesel poolel, autoriks nüüdseks pühaku seisuse tõstetud Athose munk Siluan. “Ta kirjutas oma pika elu jooksul üles mõtteid ja elamuusi ning andis need hiljem oma õpilasele, Venemaalt pärit noorele Athose mungale Safronile. Viimane oli tuntud oma suurepärase vaimuannete poolest. Nooruses eduka kunstnikuna tegutsenud mehest sai hiljem tunnustatud teoloog, kuni ta lõi kõigele käega ning läks kloostri. Püha Siluan mõistis, kellega tegemist, ja usaldas talle kõik oma kirjutised. Pärast Siluani surma 1930ndate keskel hakkas Safroni pühaku kohta raamatut kirjutama, see on tõlgitud mitmekümnesse keelde. Raamatu esimene pool kõneleb Siluani elust, üldse ortodoksi kiriku vaimust ja õpetusest, ning teine pool

Kontserdil andis Türgi president Abdullah Gül Arvo Pärstile üle Istanbuli 38. rahvusvahelise muusikafestivali elutööpreemia, kohal viibis ka Eesti president Toomas Hendrik Ilves.

sisaldab püha Siluani kirjutisi. Need on nagu psalmid, kõrge poeesia,” kõneles Arvo Pärt. “Mina tunnen seda teksti juba palju aastaid, kasutan selles teoses küll vaid üht osa.” Kuid mille üle Aadam kaebab? “Selle üle, et ta on reetnud oma looja; ta on Looja usalduse kaotanud. Ta tahtis saada jumalast targemaks, polnud kuulekas – teda juhtis uhkuse ja uudishimu vaim,” selgitas helilooja. “Sama haigus on meie sees, see hakkas peale sealt, kui Kain tappis Abeli ja Aadam ütles: minust põlvnevad inimesed, kes on pidevalt üksteisega vaenujalal ja hakkavad üksteist tapma.”

Pärdi suurteose maailmaesiettekanne juuni algul langes poliitiliselt pinevasse aega. Mõni päev varem mälestasid tuhanded türklased Istanbulis Beyaziti mošee juures hukkunud kaasmaalasi, kellele sai saatusli-

kuks viibimine Gaza sektorisse suundunud abilaeval. Arvo Pärdi sõnul võib riikidevaheline kommunikatsioon olla nii poliitiline, majanduslik kui ka kultuuriline, kuid see on vaid nähtav maailm ning muuga ei osatagi helilooja hinnangul justkui tegelda. “Aitaks see, kui oskaksime mõelda ja tunda, et – sinu laps on ka minu laps. See tähendab: sa oled minu vend või õde, aga siis peaksime olema sugulased. Võib-olla olemegi, ainult et neid juuri tuleb kaugelt otsida. Kui me selle tunnetuseni ükskord jõuame, oleme kõik üks, sest maailm on üks organism. Kui üks inimene kannatab, kannatab terve maailm,” selgitas Pärt.

Kutsub järele mõtlema

“Aadam on meie kõigi isa; mida kaugemalt vaatame, seda selgemini näeme, kuidas ole-

me kõik ühes paadis. Seepärast valisin just sellise teema, mis ehk ka aktuaalselt seostub Istanbuliga, kus teos nüüd ette kantud,” rääkis Arvo Pärt. “Maailmas on palju maid, kõik nad on erinevad ning aja jooksul erisused aina teravnevad. Seepärast tahtsingi leida punkti, kust kõik halvaks pöördus,” selgitas Arvo Pärt teose ideed.

Maailmaesiettekannet kuulanud helilooja Helena Tulve hinnagul on “Aadama itku” näol tegemist tõelise meistriteosega.

“Väga muljetavaldav teos. Suurepärane tekstivalik, ülimalt aktuaalne tänases päevas ja meie kõikelubavas ühiskonnas, kus motoks on: ole nagu tahad ja luba endale, mida hing iganes ihaldab, kutsub ta üles järele mõtlema,” rääkis ta. “Minu jaoks on sel värske kõla. Mind võlub Arvo Pärdi loomingus alati justkui nullist liikvele minek, kus siiski on selgelt äratuntavad tema kogemused ja keel. Kuid “Aadama itku” on mingi erakordne sügavus ja tihedus. Selles teoses peitub energeetilisus, mitmeplaanilised liikumised, väga huvitav rütmiline plaan – kaanonisarnased liikumised, mis tekitavad teistsuguseid harmoonilisi pingeid. Tõeline meistriteos, mida kindlasti mängitakse veel palju.”

Maailmaesiettekandel Istanbulis viibis ka plaadifirma ECM juht Manfred Eicher, kelle aastakümnetepikkusest koostööst Arvo Pärdiga on sündinud mitmed tähelepanuväärsed helikandjad. “See koostöö sai 1981. aastal alguse üsna tavatult. Sõidul Zürichist Stuttgarti juhtusin autoraadiost kuulma väga huvitavat muusikat. Peatusin kohe, et teose kuulamiseks paremat levi saada. See oli midagi täiesti uut, justkui jutustaks keegi mingit hoopis teistsugust, müütilist lugu. Alles hiljem uurisin välja, et tegemist oli Arvo Pärdi teosega “Tabula rasa”, mis veel Tallinnas lindistatud. Hiljem kohtusime Arvo Pärdiga Viinis ning otsustasime tema teoseid salvestama hakata.”

Selge ja äratuntav helikeel

Eicheri sõnul on Pärdi muusika päris kindlasti ajas muutunud ja arenenud. “Kindlasti on märgatavad kerged muutused. Kuid Arvo Pärdi tunnuseks on selge, äratuntav helikeel, üheaegselt komplitseeritud ja lihtne. See on muusika, mis sünnib end leides ja pidevalt midagi uut lisades. Minu jaoks on need inimhinge hinged; tema kõlaotsingud viivad saladusteni, mida me elus ikka ja jälle leida

soovime. Arvo Pärt on oma helikeelega publiku kuulumisharjumust muutnud, mistap tema tähtsus ja tähendus, iseäranis nooremate kuulajate jaoks, on väga suur,” kõneles plaadifirma juht.

Kustkohast plaadipoe riulist võiksime me aga Arvo Pärdi loominguga leida? Manfred Eicheri sõnul poleks õige Pärdi kuhugi liigitada. “Tema muusika on esimestest taktidest äratuntav, sest selle kõlaline keel on täiesti eriline. See on väga isiklikult tunnetatav muusika ning just see on tõeliselt suurele, inimesest kõnelevale kunstile omane.”

Mis kõnetab plaadifirma juhti aga “Aadama itku” puhul? Eicher ei arva, et muusikat tuleks ilmtingimata teatava aja või poliitiliste ilmingutega siduda. “See muusika on oma olemuselt, ka tekstidelt ja keelelt, ajatu ning seega võib teost alati ajakohaseks pidada. Mäletan, kuidas Madridi terrorirünnakule järgnenud traagiliste sündmuste valguses arutleti, kas “Da pace mi” esiettekanne seal on ajakohane. Praegu on see muutunud osaks terrorismiohvrite iga-aastastest mälestusüritustest Hispaanias. Arvo Pärdi muusika käib alati ajaga kaasas, ta tunnetab aega. Filosoofilises mõttes on ses muusikas peidus katarsis, mind isiklikult puudutab see väga.”

Septembris rõõmustab ECM Eicheri sõnul muusikasõpru uue plaadistusega – helikandjale peaks jõudma Arvo Pärdi Neljas sümfoonia, koos fragmentidega “Kanon Pokajanenist”. “Neljanda sümfoonia helikeel on väga selgelt inimese saatusega seotud, kuid teos pole fookuseeritud ainult Mihhail Hodorkovskile ja temaga seotud poliitilistele sündmustele, vaid liigub sellest kõrgemal. Ka “Aadama itku” aluseks on väga olulised teksid, kuid Arvo Pärt laiendab neid talle omasel moel nõnda, et sünnib uus harmooniline helikeel, milles peidus uued rütmilised liikumised. Näen siin jooni, mida Pärdi muusikas varem pole kohanud, kuid mis kindlasti publikut vaimustavad.”

Paljud ECMi märgi all ilmunud helikandjad on valminud koostöös ka teiste eesti muusikutega: Eesti Filharmoonia Kammerkoori, Tallinna Kammerorkestri ja dirigent Tõnu Kaljustega. “Tõnu Kaljuste on suurepärane Arvo Pärdi loominguga esitaja. Ta mõistab selle muusika tähendust, valmistab seda hoolikalt ja suure armastusega ette ning just seepärast õnnestub tal alati ka

uusi kõlamaastikke luua. Samuti töötavad Arvo Pärdi muusikaga suurepäraselt kammerkoor ja kammerorkester ning see on parim eeldus väljapaistva helikandja tegemiseks,” kõneles plaadifirma juht.

"Aadama itku" maailmaesiettekanne Istanbulis Hagia Irene kirik-kontserdisaalis: Vox Clamantis, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Borusani orkester Tõnu Kaljuste juhatusel.

FOTOD MAHMUT CEYLAN SA TALLINN 2011 LOAL

Kriitikute julge järelkasvu järgi ajades

2010. aasta noorte kriitikakonkursi ülevaade

GERHARD LOCK

muusikateadlane

Muusikakriitika on valdkond, mis vajab senisest palju rohkem tähelepanu, sest erinevalt populaarsematest muusikažanritest on klassikaline ja nüüdismuusika ning nende kriitika viimastel aastatel päevakajalises trükimeedias jäänud aina rohkem tagaplaanile.

Muusikakriitikat peaks avama laiemale lugejaskonnale, kuid ometi ei tohiks muusikakriitika piirduda muusikute tegevuse reklaamimisega või muutuda muusikatoöstuse majanduslikule edule suunatud valdkonnaks, kus tegelikult räägitakse vaid kõigest muust, mitte aga muusikast endast. Prestiizsusel, käibetõdedel ja kujundatud imagotel baseeruv (muusika) maailm, mis sageli on kujundatud just meedia poolt, vajab sõltumatuid, kriitilise mõtlemise ja terava kõrvaga noori kirjutajaid, kelle kriitika oleks aus ja argumenteeritud.

Muusika, mis kõlab siin ja praegu ja mis saadab tänapäeval enamiku noorte igapäevast elu kaasaskantavate digitaal mängijate vahendusel, on üks sobivamaid lähtepunkte arvustamiseks. Kuid see võib olla ka midagi, mida noored alles avastavad ning mille juurde tasuks neid juhatada, et avardada nende maailmavaadet. Nüüdismuusika on väga lai mõiste, mitte üksnes siin ja praegu sündiv kunst, ning ei piirdu pelgalt akadeemilise nüüdismuusika määratlusega, mis on praeguseks juba sajandivanune. Nüüdismuusika võib hõlmata kõiki stiile ja žanreid alternatiivelektronikast džässini ja erinevate folk-, rock-, pop- ja maailmamuusika suundadeni. Erilist tähelepanu aga tuleks pöörata multimeediale, st interdistsiplinaarsetele kunstidele, *performants* -iteile ja erinevaid kunste sünteesivatele sündmustele, mis ületavad žanrite piire, hägustavad neid või loovad uusi žanreid.

Viimane iseenesest ei olegi nii rabavalt enekuumatu ja -nägematu, sest ajalugu kordub: viiskümmend aastat tagasi toimusid Põhja-Ameerikas (sh John Cage ja New Yorgi koolkond) ning sada aastat tagasi Kesk-Euroopas (sh Arnold Schönberg) sarnased arengud. Erinevad on vaid meie muutunud tehnilised vahendid ja teadlikkus minevikus toimunud.

Sel aastal leidis aset esimene konkurs "Noorte kriitikute luubi all", mille eesmärk oli viia noori lähemale nüüdismuusikale ja julgustada neid oma mõtteid kirjalikult väljendama kas vormistuslike piiranguteta blogi kategoorias või rangemate kriteeriumidega poolprofessionaalsel tasandil. Konkurss viidi läbi kolme veebilehe, Eesti Muusikaarvustaja <http://muusikaarvustaja.blogspot.com>, "Jazzkaare" veebiajakirja www.jazzkaar.ee ja Tallinna Keskraamatukogu muusikaosakonna veebipäeviku www.keskraamatukogu.ee/muusika/blog koostöös. Osa võistlustöid on samadel saitidel juba ka avaldatud. Kokku loeti konkursi reeglitele vastavaks 33 tööd 30 autorilt, neist poolprofessionaalsele tasandile kvalifitseerus 16 ja blogitasandile 17 kirjutist. Kriitikakonkursi mõlemale tasandile laekunud töödest enamik hõlmas muusikat, üks kirjutis puudutas kujutatavat kunsti ja kaks kirjutist tantsu teemat.

Blogitasandi nooremas kategoorias tuli ette, et ühe sündmuse kohta laekus mitu arvustust, mistõttu oli võimalik võrrelda erinevate autorite vaatenurki, hinnangulisi ja kirjelduslikke erinevusi või kokkulangevusi. Enamik arvustajaid olid tähelepanelikud kuulajad, kirjeldades nii publiku reaktsiooni kui ka laval toimuvat sisulistest detailidest tehnilisteni. Põnevamatest arvustustest õhkus meeleolukust ning avatud ja

ausat hinnangut, (mis enamasti jäi aga põhjendamata); mõnel juhul võis täheldada ka autori hoiakute muutumist kontserdikutlastuse tulemusena: skeptilisest eelarvamussest sai hoopis meeldiv kogemus. Muu hulgas kritiseeriti kontserdipaiku ja enamasti oldi julged kuulutat varem kogetuga võrdlema. Siirus ja vahetu elamuse kirjeldus oli noorema vanuserühma puhul aga märk sellest, et noori tuleks kontsertidele viia ja lasta neil kirjutada, mis neid paelus ja mis pakkus neile avastusi. Ka blogitasandi vanemas rühmas oli huvitavaid ja eelkõige fantaasiarikkaid tekste, mida autasustati eri- ja ergutuspreemiatega.

Teisele, poolprofessionaalsele tasandile laekunud tekstid keskendusid peamiselt "Jazzkaare" kontsertidele. Vanemate kategooria võitis andekas kirjutaja Hanna Varkki, kes osales konkursil kahe tekstiga. Peale esikolmiku auhindade jagati välja ka kaks eriauhinda: Katre Koidule "Jazzkaare" raames tehtud intervjuu eest ning mitmekülgele Maivi Kärjinenile kunsti- ja tantsumeemaliste artiklite eest. Hoidmaks kvaliteedi mõõdupuud kõrgele, otsustas žürii selle tasandi nooremate kategoorias kaht esimest kohta mitte välja anda. Riina Roolaiu kolmanda koha kõrval tunnustati ainsana ühest Kadrioru lossis toimunud n-ö akadeemilisest nüüdismuusikakontserdist julgelt ja hästi vormistatult kirjutanud Pärtel Toomperet.

Kuna tänane meediamaastik on muutumises, on ka muusikakriitika kolinud alternatiivsetesse keskkondadesse internetis. See on trend, millega tuleb kaasas käia ka traditsioonilisel meedial, ilma et nad kaotaksid olulisi universaalseid põhimõtteid, nagu asjatundlikkus, eetika, sõltumatus ja korrektne keelekasutus. Tänapäeva nüüdismuusika ja nüüdiskunste kriitika peaks

olema mitmekülgsetel haritud, avatud, paindlik ja julge, ta peaks olema integreeritud rahvuslikku ja võimalusel rahvusvahelisse kunstielu, et saavutada piisaval määral asjatundlikkust, kuid säilitama ka õiglasteks ja tasakaalustatud hinnanguteks vajaliku distantsi. Kindlustamiseks rikkaliku muusika- ja interdistsiplinaarsete kunstide kriitika jätkusuutlikkust ja ka sellega seotud mitmekülgse muusikaelu säilimist, tuleb seda tõsta fookusse alana, mis on ühtaegu hingelähedane nii professionaalidele kui ka asjaarmastajatele, kellest igapäevale on võimalik pakkuda sobivat avaldamiskeskkonda. Eelkõige aga vajavad professionaalsed muusikaajakirjad ja veelgi enam päevalehed potentsiaalseid asjatundlikke, julgeid ja avatud kirjutajaid, kellele see oleks võimalus arendada oma stiili ja ideid julgelt, enne kui nad astuvad kiireloomulisele ning mitmesuguste piirangute ja (kirjutamata) reeglitega piiritletud professionaalsele areenile. Just veebikeskkonnad pakuvad selliseks arenguks parimaid võimalusi ning avatud suunitlusega kriitikakursused ja -konkursid võivad olla nõnda mõnelegi talendile startiplatvormiks avastamiseks endas seni varjatud kirjutamisannet. Tänavuse kriitika-konkursi eestvõtjail on kavas uus konkurs korraldada juba järgmisel aastal.

Noorte muusikaalast kirjalikku väljendusoskust arendavaid võistlusi on Eestis toimunud ka varem, näiteks üle-eestilisel muusikaõpetuse olümpiaadil, muusikateaduse seltsi esseekonkurss, Rahvusooper Estonia konkurss, noorte džässikriitikute ning eelmisel sügisel Tallinna Keskraamatukogu muusikaosakonna veebipäeviku konkurss. Muusikakriitika konkursid leiavad loomulikult aset ka mujal maailmas, näiteks Londonis ajalehe The New Statesman "Young Music Critic competition" koostöös Kuningliku Muusikaakadeemiaga kevadel 2010, alates 2008. aastast The Guardiani noorte kunstikriitikute konkurss või Saksa maal alates 2006. aastast kultuuripäeviku Leipzig-Almanach eestvedamisel toimuv üritus (Friedrich Rochlitz'i auhind harrastuskirjutajatele). "Noorte kriitikute luubi all" eesmärk on olla sama laiahaardeline, kuid sooviks on eristuda interdistsiplinaarsuse eelistamise poolest, võimaldades samal ajal noortel valida kirjutamisstiili kõige vabamast blogi tasandist kuni poolprofessionaalse, st professionaalsetele standarditele vastava vormistuseni.

TULEMUSED

A-tasand (vanuses 15–18)

I koht Kristi-Maria Nurm

II koht Jaak Erisalu

III–V koht Grete Taro, Luise Leemet, Maria Eldermann

Ergutusauhind Grete Lajal, eriauhind Kaie Karolin, Marit Mikhlepp, aukiri Mari Hiimäe, Hendrik Ehte

A-tasandi kirjutised on avaldatud Tallinna Keskraamatukogu muusikaosakonna veebipäevikus märksõna all LUUBI ALL: www.keskraamatukogu.ee/muusika/blog/.

B-tasand (vanuses 19+)

I–II koht Hanna Varkki

III koht Riina Roolaid

Eripreemia Katre Koit, Maivi Käräinen

B-tasand (vanuses 15–18)

III koht Helis Oidekivi

Julge kriitiku eriauhind: Pärtel Toompere

Konkursi korraldajad: Gerhard Lock, Mari-Liis Rebane (Tallinna Ülikooli Kunstide Instituudi muusika osakond, Eesti Muusikaarvustaja <http://muusikaarvustaja.blogspot.com>), Marje Ingel (Tallinna Keskraamatukogu muusikaosakonna veebipäevik www.keskraamatukogu.ee/muusika/blog/), Madli-Liis Parts ("Jazzkaare" veebiajakiri www.jazzkaar.ee).

Konkursi läbiviimist toetas Tallinna Spordi- ja Noorsooamet. Žüriis osalesid ka Tiina Õun (Teater.Muusika.Kino), Ia Rimmel (Muusika) ja Tiina Mattisen (Sirp).

Eva Mitreikina habras heliilm

HANNA VARKKI

Tasasel pühapäevaõhtul täitus Kumu auditorium Eva Mitreikina habraste helidega.

Artisti ootav lava kaikus mõtteis veel eelmise õhtu elamusest, kus poola pianist Leszek Możdżer Estonia klaverist imelisi uusi tämbreid välja võlus. Hõredalt täidetud saal ja ootuse raske vaikus tekitasid kõhklusi, kas Kumu auditorium on ikka õige koht nii isikliku ja hapra muusika jaoks. Kuid juba esimese looga hajusid kõik kahtlused. Saal oli kui loodud varjunditerikka hääle lahtilaotamiseks. Mõnes avatumas ja liikumas kontekstis oleks palju kaduma läinud. Puhast heli-

fooni värvis vaid konditsioneer hallikas kohin.

Mitreikina suutis selle algusest ebamugavana mõjunud vaikuse täielikult enda osaks teha. Kui esialgu tundus isegi plaksumine kohatu, siis kontserdi edenedes mässis ta publiku hellalt, kuid kindlalt oma helikookonisse. Tema laul kõlas rabavalt alasti ja ausalt. Et selline muusika mõju avaldaks, peab kuulaja ka enda sees midagi avama. See ei pruugigi olla nii iseenesestmõistetav. Tihti minnakse kontserdile passiivselt olekus, ainsaks ootuseks saada piletiraha vääriliselt meelt lahutada. Kuid siin toimuv seadis publiku

Konkursi “Noorte kriitikute luubi all” vanema vanusekategorია võitja Hanna Varkki.

FOTO LENA BARBARA LUHSE

ootamatult silmitsi iseendaga. Mitreikina muusika haaras õrnalt käest nagu väike laps, kes tahab sind viia vasttärrganud lumikellukesi vaatama.

Murduv hääl ja udune intonatsioon löid unistava ja intiimse meeleolu. *Kui me nüüd magama jääme, siis me teineteist unes näeme. Meil pole käsi ja meil pole tiibu. Kuid me embame ja lendame.* Unenäolised laulutekstidki olid häälestatud lapsepõlvesagedustele. Tema filmilik jutustus jooksis võrdselt sujuvalt eesti, vene ja inglise keeles vaheldumisi. Hoolimata nõrgast venekeelemõistmisest kõlas mulle eriliselt värviküllaselt “Anastasia”. Kuid unenäod ja muusika ujuvadki paabeli segadusest muretult möö-

da, jõudes oma eesmärgini tihti tähenduslikumalt kui loomulik keel.

Tema stiili ilmestasiid kontrastid. Katkevaid vaikuse varjundeid uurivad hetked vaheldusid jõulisemate vokaliiside ja häälitustega, lõpus isegi läbitungiva setu itkuga. Viimane kõlas kaugelt kurgusoppidest, kuulaja leidis end ühtäkki Lõuna-Eesti tahmasest rehetoaast. Sellele järgnes ainuke džässilik element kogu kavas, igihalja “Summertime’i” tõlgendus. See üleminek osutus väga sujuvaks. Silme ette jäi endiselt lämbe suvine õhustik viljapõldude keskel, kuid kitarrisaade lisas midagi kergelt kummituslikku ja melanhoolset.

Kitarrilood jäid minimalistlikuks ja

unistavaks. Ootamatu helivalang tekkis siis, kui Mitreikina kitarril kõrvale pani ning klaveri taha istus. Minimalistliku helilooja ja pianisti Lubomyr Melnyki õpilasena tõi ta kuuldavale vahelduva kiirusega voolavaid saateid. Kohati meenutasid need käigud Philip Glassi “Koyaanisqatsit”, kus kiiruse kasvades tekib helide kollisioon ja dünaamika asendub staatiliselt võbiseva helimerega. Kuid Mitreikina saade on vabam ja uurib pigem lainetuste mustreid. Kogu kava arenes tasaselt omas rütmis, avades ja avastades.

Mitreikina melanhoolne vaikus veenis täielikult.

Bendik Hofsethi “negatiivne ülikool”

IVO HEINLOO

jazzikriitik

Kui selle aasta lõpul 48-aastaseks saav norra saksofonist Bendik Hofseth poleks mingil põhjusel pärast 1992. aastat enam jazziga tegelnud, oleks ta ikkagi enmast jazzi ajalukku kirjutatud. Aastaid kestnud mängimine legendaarses fusion-bändis Steps Ahead, kuhu Hofseth kutsuti asendama Michael Breckerit enmast, oli mehe karjäärile ideaalne stardi-pakk. Järgnesid arvukad sooloplaadid ning koostöö selliste maailma tippudega nagu John McLaughlin ja Django Bates ning muidugi tugev positsioon norra rikkalikul jazzimaastikul. Hofseth on hea näide üleatlandilisest koostööst, millest rääkimine on jazzis jälle moodi läinud. Ka Ameerika muusikute keskenduda tavatsevad jazzientsüklopeediad on olnud ta vastu armulised.

Bendik Hofseth esineb 24. septembril koos ameerika päritolu norra kitarristi Jacob Youngiga Viljandi kitarrifestivalil Pärimumuusika Aidas.

Millise pilguga vaatate tagasi oma Steps Aheadi perioodile? Ilmselt just selle ansambliga seostab laiem avalikkus teid enim.

Mind kutsuti Steps Aheadi Mike Breckerit asendama 1987. aastal. Õppisin tollal Oslos muusikat ja polnud väljaspool Norrat veel esinenud. Mike Mainieri tahtis bändi koosseisu välja vahetada ja bändile täiesti uue hingamise anda. See oli mulle suurepärane kogemus, millest oli väga palju õppida, olgugi et vahel oli ka raske. Ma ei pidanud end tollal saksofonimängijaks ega mõistnud, miks teised kippusid mind Breckeri

või Garbarekiga võrdlema. Tegelikult tunnen alles nüüd, et olen saanud muusikuks – kui olen laval ja mängin, siis hindan seda, kus ja kes ma olen ning mida teen.

Tundub, et Steps Ahead on sama tähtis osa fusion'i ajaloost kui Weather Report või Mahavishnu Orchestra. Milliseid mõtteid sõna fusion tekitab?

Jah, ilmselt kujunes Steps Ahead tööpoolest üheks jazzi versta-postiks, mitu ansambli albumit jäävad jazziajalukku püsima. Aga ma ei usu, et minul oleks selles eriti suur

osa olnud. Kaldun arvama, et Steps Aheadi kuldaeg oli siis juba läbi, kui mina nendega ühinesin.

Fusion on tore mõiste, mida saab igasuguse muusika kohta kasutada, ent peamiselt on see sildina kleepunud sellise pärast kuuekümnendaid tehtud muusika külge, kus on märgata rocki ning popi (miks mitte ka klassika või maailmamuusika) esteetika kokkusobitamist jazziga. Küsimusele fusion'ist kui stiilist võiksid pigem vastata ajakirjanikud või teadlased.

Minu kui esitaja ja helilooja jaoks on ikkagi kõige tähtsam see, et muusikal oleks otstarve, et muusika läheks kuulajale korda. Peamine edu võti on “madala” ja “kõrge” kunsti kokkusulatamine. Ühelt poolt kõnekeel ja teisalt tõelise kunsti ajatus. Kui see on fusion, siis palun väga.

Steps Aheadi looja Mike Mainieriga teie koostööd ka oma ühes kõige uuemas projektis.

Mike'iga olen eri projektides mänginud kõik vahepealsed aastad. Tollega, mida teie mõtlete, nimeks “Northern Lights”, oleme andnud mitmeid toredaid kontserte. Lindistame sügisel uut albumit, mis peaks välja tulema talvel.

Teie plaadil “Metamorphoses” on lugu-del antiikmütoloogiale viitavad pealkirjad. Ka plaadi “Itaka” nimes on vastavad allusioonid. Millest see tuleb?

Tegelikult võtsin enne Steps Aheadiga liitumist plaani töötada välja üksteist projekti, mis keskenduvad kindlatele teemadele.

Need projektid olid minu jaoks n-ö negatiivne ülikool. See tähendab, et ma pidin kõik unustama ja puhastama end kõigest, mida olin õppinud. Teekonna lõpus pidi minust saama isikupärase keelega küps muusik. See võttis rohkem aega, kui arvasin – viimase projektiga lõpetasin eelmisel aastal ja tänavu astun Oslos üles juba “uue inimesena”. Tean, et kõlab ehk natuke naeruväärselt, ent sellest on olnud mulle isiklikult palju kasu. See selgitab ehk ka, miks kõik mu heliplaadid on stiililiselt äärmiselt erinevad. Tegemist on tahtliku mitmekulgusega, sel viisil palju fänne ei kogu ja pole ka loota suurt finantsedu, aga proovida ta-sub. Mul on olnud igatahes väga lõbus.

Mütoloogia on üks teemadest, mille ümber olen oma projekte ehitanud. Rännak algab antiikajas ning jätkub läbi Euroopa ajaloo kuni tänapäevani välja. Aga see on juba pikem jutt.

Eestis on vist nii, et kui ütled “Norra ja saksofon”, siis mõtled esmajärjekorras Jan Garbareki peale. Eks ole Garbarek ka teid mõjutanud?

Ma kasvasin üles muusika poolest rikkas keskkonnas, kus olid kohalikud iidolid ning tunti elavat huvi jazzis vastu. Oli inimesi, kellelt õppida, ja kohti, kus mängida. Üks kohalikest eeskujudest oli tööpoolest Jan Garbarek, kes mõjutas mind väga suurel määral. Ma arvan, et seda on mu mängus siiani kuulda ja need, kes sarnast leiavad, ei eksi. Garbarek on olnud alati pigem eemal seisev ja eraklik, kuidagi väljaspool Norra peamisi jazzivõrgustikke. Distsants teistega tekitas tema ümber erilise auru ning müütisuse, mis avaldas mulle noorusel sügavat muljet. Ent teised muusikud Garbareki põlvkonnast olid mulle hiljem märksa olulisemad: Jon Christensen, Arild Andersen, Terje Rypdal jt. Olen nende kõigiga ka koos mänginud. Esteetilises mõttes pean ma tõelisteks jazzipioneerideks Jon Christenseni ja Keith Jarrettit.

Palun rääkige pisut oma koostööst Jacob Youngiga, kellega astute üles Viljandi kitarrifestivalil.

Jacobiga sõbrustan juba pikemat aega, meie tutvus sai alguse sellest, et võtsin ta oma New Yorgi korterisse üüriliseks. Meil on väga lihtne ja vähenõudlik muusikaline suhe ning alati väga lõbus koos mängida.

The Wire Magazine

“Prima vista”: helis ja sõnas, mitmekesi isepäi

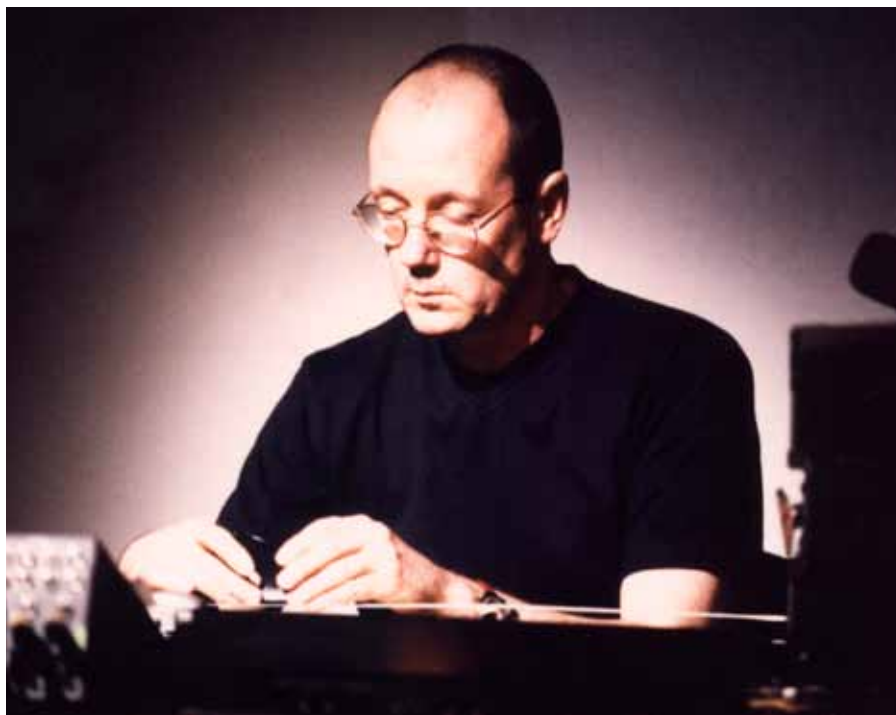
BERK VAHER

kirjanik

Juba mõned head aastad tunnen end muusikast isegi mõnevõrra rohkem hoolivat kui kirjandusest, mis on mu kutsumus ja vist ikkagi maharaputamatu elusaatus; kirjandus on olme, aga olmekirjandusega ei taju ma erilist kontakti. Muusikas on kujutlusvõimet või selle seemneid sageli rohkem, riskimine žanripiiride ja “tavakeele” tagusega nagu levinum – ja nõnda on ka muusikast kirjutamises tihtilugu rohkem poeesiat kui kirjanduses. Ent kõik see ei pane mind kirjandust hülgama, pigem kehtab just otsima väravaid, mis kaudu muusika ja sellest kirjutamise poeesiat kirjandusse (tagasi) tuua.

Tartus toimuva rahvusvahelise kirjandusfestivali “Prima vista” ühe peakorraldajana olen ikka tähtsaks pidanud, et pidu ei piirduks pelga tavakohase tekstide etlemisega, vaid leiaks ja looks kirjanduse kohtumis- ja sulandumispunkte kunstiga, filmiga, mõistagi ka muusikaga – liiati kui festival ju muusikalise mõiste nimeks sai (ristimaks muide Laine Jänes, kes festivali sündides oli veel Tartu abilinnapea). Sestap haarasin kohe võimalusest, mille pakkus välja Maria Juur (kes nüüd muusikuna UNCANDY ja Maria Minerva nime all juba Briti ja Ameerika alternatiivskenes tuntust kogub, mullu sui oli aga Briti ajakirja The Wire Magazine toimetuses praktikant) – tuua mõned ajakirja väljaandjad ja kaasautorid Eestisse esinema.

Kuigi Eesti poodidest-putkadest ajakirja enam osta ei õnnestu, on The Wire Magazine'i nimi kõiksugu kõrvalise, kuid põneva muusika austajaile küllap endiselt hästi tuntud ning võiks olla lähedasem ka teiste valdkondade viljelejatele. Kuukiri kä-

David Toop, muusik ja muusikakriitik.

FOTO INTERNETIST

sitleb läbi muusika ka muid kultuurinähtusi, tuues kokku isikupärase stiiliga ja laialdase eruditsiooniga kirjutajaid, kes on ka ise tegevad mitmes valdkonnas. (Viimatistes numbris on näiteks pikk lugu rahvusvahelise koosseisuga *performance*'i-trupist Chicks On Speed, kus osaleb ka eestlanna Krõõt Juurak.)

Vastupidiselt paljudele keskvoolu pop-kultuuri käsitlevatele ajakirjadele kuulub

The Wire täielikult ajakirja juhtidele endile ning on internetiajastul ja masugi kiuste oma lugejaskonda nii kodu- kui välismaal isegi avarandanud. Ajakirja egiidi all on avaldatud ka mitmeid kultuuriuurimuslikke raamatuid. Nii on *The Wire* suurepärase näide sellest, kuidas süvitsiminev ning varjualadel seiklev kirjasõna suudab end tänases ühiskonnas kehtestada. Kirjandusfestivali “Prima vista” tänavuse peateemaga

“Ellujäämise kunst” sobis see kõik nagu valatud.

Koostööpakkumine võeti ajakirja toimetuses huviga vastu, toetust õnnestus leida nii Kultuurkapitalilt kui ka Briti Nõukogult – ning 6. mai hilisõhtuks jõudiski Tartusse ajakirja delegatsioon koosseisus Tony Herrington (vastutav väljaandja), Lisa Blanning (eriprojektide koordinaator ja nüüdisaegse tantsumuusika reporter) ning teenekad kaasautorid David Toop ja Kodwo Eshun. Eshuni ja ta elukaaslase Anjalika Sagari rühmitus The Otolith Group oli tänavu üks maineka kunstipreemia Turner Prize nominente. *Ambient*-muusika veteran ja kirjanik David Toop oli õigupoolest juba varemgi Tartus esinenud, sealsamas ülikooli raamatukogu saalis, kus pidi toimuma “Prima vista” programm. Kutsusin ta peaesinejaks 2006. aasta septembri hakul interdistsiplinaarsele festivalile “Eclectica” ja ta hüpnootiline plaadimiksimisega lugemine läks täissaalile. Toop on aastaid olnud üks mu lemmikirjanikke, eriti teostega “Ocean of Sound: Aether Talk”, “Ambient Sound and Imaginary Worlds” (1995) ja “Exotica: Fabricated Soundscapes in a Real World” (1999). Raske öelda, kas ta impressionistlikul ja kundiküllasel, esseistikal, mälestusi ja fiktsiooni põimival proosal eesti keelde tõlgituna palju lugejaid oleks – pigem saavad huvilised ta teosed ka inglise keeles kätte. Samas, nagu väärttõlgete puhul ikka, rikastaksid tõlked siinset keele- ja vaimuruumi, isegi kui jõuaksid valitud lugejaskonnani.

Toopi on ka nimetatud tänapäeva kõige avarama maitsega muusikakriitikuks ning Guy-Marc Hinant ja Dominique Lohlé on temast kui plaadikogujast vandanud dokfilmi “I Never Promised You a Rose Garden”, mille linastus Eesti Rahva Muuseumi näitustesaalis oligi “Prima vista” ajakirja programmi eelürituseks. Hoiatasin oma muusikakriitika-kursuse tudengeid ja muudki publikumi ette, et visuaalset on filmis õige vähe – Toop istub oma kodus tugitoolis, tõuseb aeg-ajalt, et plaati vahetada, ja kommenteerib mängitavaid helindeid, mille ajaks ekraan minutiteks mustaks läheb. Helendid ise aga kompenseerivad külaga nähtavate märkide ja efektide puudumise – Toop ei ole ainult jahtinud kummalisi heliplaate, vaid ka ise salvestanud helisid, mis jäävad kaugele meie tavakogemuslikust eluruumist. Filmis võib kuulda

Yanömami šamaanide rituaali ja Venezuela vihmametsades vaevatud inimhingede häälele kaeblevat *potoo*-lindu, korea budistlike munkade palveid ning ka lääne muusika varjualasid improvisatsioonist kohaliku *rockabilly*’ni. Kartsin, et suurem osa publikut “tiksub” ekstreemsete kogemuste peale minema, aga tegelikult läksid vaid päris alguses mõned vaatajad ära, teised pidasid lõpuni vastu. Nälg teistsuguse heli järele võib olla suurem, kui me Dagödest ja Gagadest küllastatud eestrist järeldada mõistame...

Kui dokfilm pakkus helindeid “ilma pildita”, siis *The Wire*’i 7. mai põhiprogrammi avas David Toop isiklikult hoopiski kõneldes aimatavatest helidest kujutavas kunstis – lugedes katkendeid oma uusimast raamatust “Sinister Resonance: the Mediumship of the Listener”, mis käsitlebki kuulajaid maalidel, heli kummituslikku, isegi kõhedust tekitavat loomust (kolme aasta eest Vikerraadio “Kultuurikajale” intervjuud andes andis Toop mõista, et töös on John Bergeri tähtseose “Ways of Seeing” eeskujuga järgiv raamat tingpealkirjaga “Ways of Listening”). Taas sai kinnitust, et põnevaim kirjandus sünnib žanrite ja kunstide piiril, püüdes väljendada väljendamatu, näha nähtamatut ja kuulda kuuldamatu.

Põhiprogrammi eel tuli näitamisele veel üks film – Dan Grahami “Rock My Religion”, mis kajastas müstikavõtmes kaheksakümnendate alguse Ameerika uue laine kultuuri ja millest pidi ettekande pidama afrofuturismi visionäär Kodwo (hääldub “kodžo”) Eshun; ent viimasel hetkel otsustas Eshun ikkagi hoopis keskenduda Drexciya-nimelisele salapärasele tehnoklassikule, kelle nimi viitab vealusele rassile – orjalaevadelt uputatud aafriklastele, kes ookeanisügavustes ellu jäid ja oma utoopilise kultuuri rajasid. Legend, millele kajab kummastaval kombel vastu ja kaasa sinse utopisti Nikolai Baturini romaan “Sõnajalg kivis” oma vealuse tsivilisatsiooniga. Eshuni enda kõnemaneeer oli pehmelt vetruv ja lainetav – *a cappella trip hop* väikse lambi valgeli pimedas saalis.

Ajakirja vastutav väljaandja Tony Herrington esines mõistuloolise multimeediumi-ettekandega “Coming Through Slaughter: How We Can All Remain Bloody and Unbowed”, mis järgis etteantud teemat “Ellujäämise kunst” vahest kõige ot-

sesemalt, ent ka kõige ootamatumas võtmes. Ajakirja kui isepäiste autorite võrgustiku ellujäämise metafooriks esitas ta katkendi dokfilmist, milles kujutati detailset lihunikke kogukonda Lagoses, Nigeerias, nende töövõtteid looma tapmisel, nende elumõtisklusi, kaasa mängimas jaapani avangardisti Otomo Yoshihide helendid, mille õõvastav klapp veiste agooniaga üllatas kohati miksijat ennastki. Nii mõnegi vaataja ehmatas ekraanil toimuv saalist ära, teised täheldasid pärast kujundi jõulisust: üks kriitikudki teeni elatist muusika sümbolse “veristamisega”.

Esinemisteljargse vestlusringi juht Tõnis Kahu sai õigupoolest esitada vaid paar küsimust – elavast publikuhuvist üllatunud *wire*-lased olid jutusoonel. Ehk lausa omajagu hooplemistujuski, ent tõepoolest, nagu Kodwo Eshun märkis: nende üle varem ilkunud peavoolu väljaanded, nagu *The Face*, *Melody Maker* ja mitmed teised, on nüüdseks lettidel kadunud, *The Wire* oma isepäisuses aga jätkab maitse ja visiooni triumfina kesk üleüldist kommertsipohmelist. Erilaadsete, kohati ka omavahel konfliktki sattuvate kaasautoritega, riskantsete teematõstatustega, uusi ülemaailmseid stiile ja äraspidiseid helikeeli otsides, leides, neis pettudes ja siis millestki seni saastaks peetust vaimustudes. Ning mööndes, et leitud helindite kohta kirjutatu võib kuuldust luua maagilisema mulje, kui helind ise kanda suudabki. Eks tunne end neis kogemustes ära paljud avastamisaltid muusikasõbrad, kes ühtaegu pagevad oma kogemuste sõnastamise eest ja on ometi ikkagi sõnadesse heidetud; ent vähestel on võhma sellest ajakirja teha.

Vahvaks postskriptumiks ettekannetele kujunes Tony Herringtoni ja Lisa Blanningi DJ-sett Tartu Kultuuritehases, mis veetis viimaseid nädalaid Tartu vanas pärmivabrikus, “ProtoEclectical” – “Eclectica”, “Prima vista” ja “Kunstikuu” ühisüritusel. Samal ajal metsik ja käepäraste vahenditega õdusaks kohaldatud keskkond haakus *The Wire*’i hoiakuga ideaalselt ja rõõmustas paljusid. Tundub, et *The Wire Magazine*’i programm kujuneski kirjandusfestivalide nädala üheks menukamaks sündmuseks, meelitades ligi sellistki publikut, kes ehk muidu kirjandusüritustele ei satu – nii et muusikast huvitavalt kirjutajate esinemised “Prima vista” töötavad kujuneda heaks traditsiooniks.

Seda- ja teistpidi

Anu Kõlari doktoriväitekirjast
“Cyrillus Kreek ja Eesti muusikaelu”

ENE PILLIROOG

muusikateadlane

Selle aasta veebruaris kaitses muusikateadlane Anu Kõlar Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias professor Urve Lippuse juhendamisel valminud doktoriväitekirja “Cyrillus Kreek ja Eesti muusikaelu”. Väitekirja hinnati väga heaks ja on nüüdseks trükiväljaandena (AS Spin Press) kättesaadav ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sarjas “Väitekirjad” (5).

Raamat jaguneb sisulises mõttes kaheks. Sissejuhatavas osas on pikemalt lahti kirjutatud ja selgitatud kõnesoleva uurimuse meetodid, tutvustades seoseid, viiteid ja hinnanguid ajalookirjutuse vormidest tänases maailmapraktikas ning andes ka selgitusi, miks on autor valinud just sellised lähete kohad või vaatlusviisid, mida me uurimuse põhiosas kohtame. Esile toodud probleemistik on avar ja esitatud teemadest võiks algatada koguni laiema arutelu. Näiteks: missugune on biograafikirjutus tänapäeval meil ja maailmas? Kuidas kujutatakse subjekti ja missugune on selle kujutuse ideaal? Üks asi ongi teoreetiline lähtepunkt, missugune peaks olema üks õige ja hea biograafia, paraku on vähemalt Eesti oludes hoopis teine asi selle praktiliselt teostatav pool. Ma muidugi ei tea, kui palju on meil neid juba justkui iseenesest majanduslikult hästi kindlustatud muusikainimesi, kes saaksid endale lubada ühe õige ja hea muusikabiograafia kirjutamist, millele kulub vähemasti aasta või kaks, Anu Kõlar tegeles Kreegiga süvitsi seitse aastat! Aga tavapraktika on meil olnud selline, et teo-

reetiliselt võib biograafikirjutaja saada oma töö tarbeks stipendiumina kasutada umbes 10 000 krooni ühelt ja väga heal juhul 15 000 krooni teiselt poolt. See kogusumma jaotatuna näiteks kahe aasta peale tähendab kirjutajale – missugust eelarvet kuus? Nii et, kas tõesti nüüd veel keegi imestab, miks ilmub meil vähe biograafiaid ja kui neid ka ilmub, siis missugusel põhimõttel on need koostatud? Ainuke, mida biograafia autorile on jätkunud täie rauaga jagada, on kriitika.

Uurimuse põhiosas jälgib autor Cyrillus Kreegi elu teda tihedalt ümbritsenud inimeste, olustiku ja aja kaudu. Olles end selgesti määratlenud heliloojana, oli tal palju kohustusi muusikaõpetaja, dirigendi, rahvalaulude koguja ja Haapsalu kultuurielu hoidjana ning, nagu selgub, oli ta äärmiselt mitmekülgsete huvidega ja õpihimuline läbi kogu elu. Ta oligi võimas maa sool, kelle ümber elas ja tegutses rohkesti teisi paikkonna kultuuriloole väge andvaid inimesi, sealhulgas ka asjaarmastajaid muusikuid, kellega ette kantud vokaalsümfoonilisi suurvorme esitati tol ajal parimal võimalikul moel. Anu Kõlari uurimuse üks suuri väärtusi on faktirikkus ja seegi, et Cyrillus Kreegi isiksuse kaudu avaneb laiem Eesti kultuurilustik ja inimesed selles. Kui Kreegist on erineva mahuga brošüüridena varem ilmunud kolm lühibiograafiat ja mitmeid muid kirjutisi, siis alles paarkümmend aastat tagasi paotus

avalikkusele üks tema rikkalikku vaimuliku muusika maailma (Mart Humal, “Vaimulikest kaanonitest Cyrillus Kreegi heliloomingus”, Teater.Muusika.Kino nr 11, 1989). Mart Humal on koguni öelnud, et enamik Kreegi kooriloomingut on kirjutatud vaimulikele tekstidele, ilmalikud moodustuvad sellest vaid umbes kuus või seitse protsenti (lk 167). Vaimulikkude muusikat komponeeriski Kreek kogu elu, alustades 1911. aastal segakoorile kirjutatud lauluga “Oh Isa taevariigi sees” ja lõpetades 1955. aastal kaanoniga “Miks mu süda ennast vaevab”. Anu Kõlar viitab, et kaks perioodi (1931–1937 ja 1949–1955) eristusid iseäranis süsteemse ja intensiivse pühendumuse poolest vaimulikule muusikale. “1930. aastatel kirjutas helilooja naishäälele 443 vaimulike rahvalaulude kolmehäälset töötlust ning 1950. aastatel segakoorile 500 kaanonit Punscheli koraaliraamatu viiside ja 150 kaanonit rahvapäraste koraalivariantide põhjal” (lk 167). Kreegi loomingu väljapaistvaimaks ja eesti muusika seisukohalt teed rajavaks teoseks on Requiem, Anu Kõlar toob teose käsikirjade võrdlusega välja selle eesti ja ladina keelega seonduva probleemistiku, mis peaks huvitama nii esitajaid kui ka teisi uurijaid. Kuigi ka Kreek oli teatud aastatel sunnitud maksma lõivu mõne teose loomisega vastavalt nõukogude aja ettekirjutustele, siis ei lasknud ta ometi välistel jõududel põhimõtteliselt väärata oma sisetutsumust ja veendumust.

Noorele lugejale on ehk silmi avav raamatu 5. peatükk “Võimu diktaat helilooja, loomingu ja muusikaelu üle”. Kuid vanemad õppejõud peavad siinjuures tingimata noortele teadmiseks juurde liisama seda, et mitte kõik ajaloos olnud sündmused, ütlemlised ja faktid ei ole talletunud koosolekuprotokollides ja kõikvõimalikes arhiivides, mida uurijad saavad veel aastaid hiljem alusmaterjalina kasutada. Kreegi põlvkond puutus 1940–50. aastatel julma totalitaarse süsteemiga kokku omal kombel, kuid survestus eri tasanditel ei kadunud ka hilisematel aastakümnetel. Ja siin on kindlasti paljudel inimestel oma isiklikke mälestusi. Näiteks põgus modulatsioon aastasse 1976. Üks noor muusikateadlane sai selle aasta sügisel kohustuse muuta ühe muusikaõppeasutuse programmis tema poolt näiteks Glinkale (6) ja Mozartile (16) määratud tundide suhet vastavaks Moskva programmidele (vastupidiseks) ja alustada lastele muusikaloo õpetamist böliinadest, mitte aga eesti rahvamuusikast. Programmid jäid süüdistataval tookord muutmata, sest ta hakkas ootama oma ellu kedagi väga kallist ja tema sündimise järel leidis ta mitmekümneks aastaks erakordselt suurt rõõmu toonud uue töö. Nüüd on tuuled pöördunud, muidugi mõista ka tollased inimesed.

Cyrillus Kreegi kui suure muusikamehe jäljed meie heliloomingus on ajatud. Anu Kõlari uurimuses avaneb ta elu- ja loometöö kronoloogiliselt, see on kirja pandud ladusas keeles ja on kindlasti vajalik teabematerjal muusikaõpetajatele ja -õpilastele, kuid ka laiemale kultuuriüldsusele. Selliseid põhjalikke uurimusi võiks olla Eesti muusika ja muusikaelu kohta palju rohkem, sest meie muusika on kindlasti paljutahulisem, kui üldsusele teada. Ei jõua siinjuures küllalt tänada ja kiita Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sarja “Väitekirjad” uurijaid ja ilmutajaid ning ka sarja “Eesti muusikaloo toimetised” tegijaid!

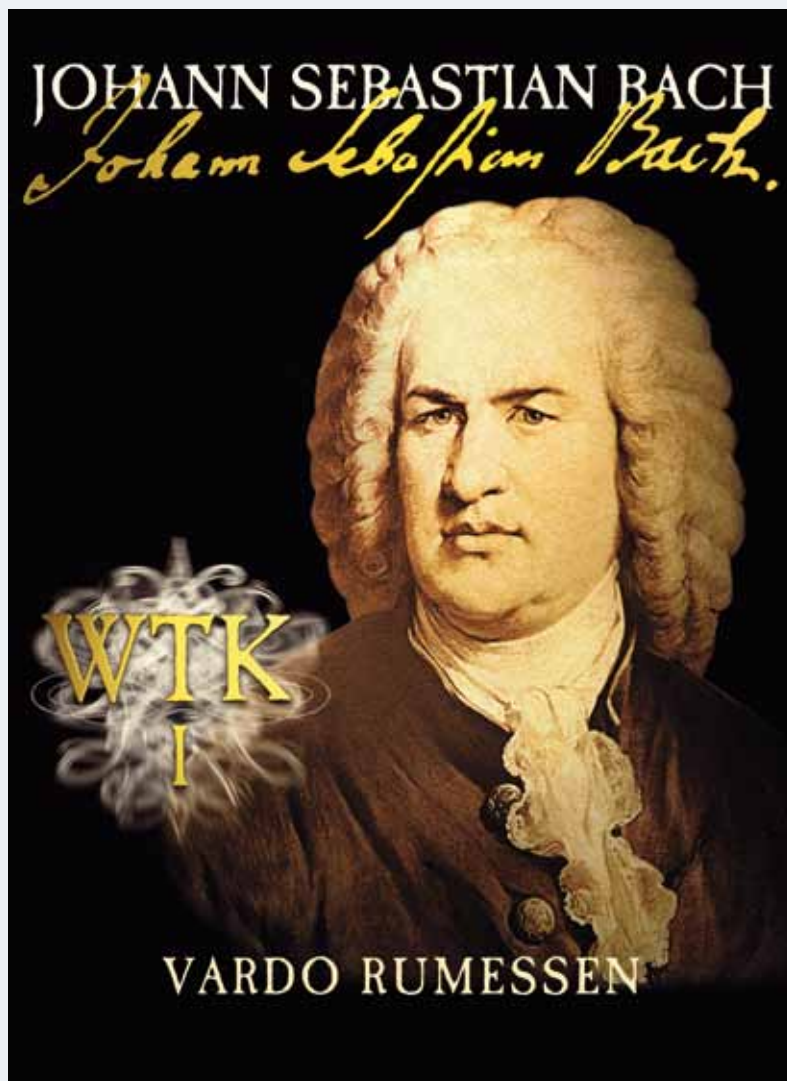
ILMUNUD ON

Heliplaat Johann Sebastian Bach “Hästitempereeritud klaver” I

Vardo Rumessen (klaver)

Estonian Record Productions / Estonian Classics 2010

Plaadi esitus toimub 7. septembril kell 15.00 Eesti Rahvusringhäälingu fonoteegis (endine Valge saal)

Veere(b) värten vuringa

Vastab tšellist Andreas Lend

ENE PILLIROOG

muusikateadlane

Andreas Lend kasvas suures muusikalembeses peres. Ta ema Maris Lend on pianist, organist, flötist, koorijuht, helilooja ja pedagoog. Isa, Tallinna Tehnikakõrgkooli rektor, professor Enno Lend (valiti 1999 aasta isaks) päris muusikahuvi oma isalt, kes mängis nooruses viiulit ja laulis. Eriti agaralt tegelesid koduse musitseerimisega Marise vanemad. Pikki aastaid Tallinna Meremeeste Haigla peaarsti asetäitjana töötanud doktor Heljut Kapral õppis nooruses konservatooriumis flööti ja mängis sõjaväeorkestris, kuni ta 1945. aastal Siberisse küüditati, Vaike Kapralile andis Tartu Muusikakooli juures laulmises eratunde Salme Kann. Sage küllaline oli Kapralite kodus helilooja Marje Sink, kelle väljendusrikas laulmine ja klaverimäng innustas eelkõige lapsi, nii et muusikaga tegelevad ka Marise õed. Tiina Luhamets on Tartu Muusikakooli viiulipedagoog ja Tartu Pauluse koguduse koorijuht ning Siiri Rebane töötab 1989. aastast Kanadas pianisti, organisti ja koorijuhina. Sellises helisevas õhkkonnas kasvasid muusikasse kõik Andrase õed ja vennad ning kuigi praeguseks on igäüks leidnud oma igapäevatöö ja elutee, on kodune musitseerimine see, mis endiselt kogu pere ühendab.

Andreas Lend (s. 1983) õppis aastatel 1990–2002 Tallinna Muusikakeskkoolis Laine Leichter, 2002–2005 Eesti Teatri- ja Muusikaakadeemias Peeter Paemurru ja 2005–2006 Helsingi Sibeliuse Akadeemias Hannu Kiiski klassis ning võttis eratunde Tapiolas Heikki Pekkarineni juures. Praegu täiendab ta end Eesti Teatri- ja Muusikaakadeemia magistrantuuris Peeter Paemurru juhendamisel. Andreas on osalenud mitme maailma tipp-tšellisti meistrikursustel ning jõudnud laureaatide hulka August

Dombrovka nimelisel konkursil Riias (2002) ja üleriigilisel noorte viulidajate ja tšellistide konkursil Tallinnas (2005). Ta on mänginud peaaegu kõikides Eesti sümfooniaorkestrites ja kuulunud kammerorkestrite koosseisu Soomes, Saksamaal ja Leedus. 2006. aastal mängis ta Balti Noorte Sümfooniaorkestris ja aastatel 2007–2008 valiti ta Euroopa Liidu Noorteorkestrisse (peadirigent Vladimir Ashkenazy). 2004. aastast mängib ta tšellokvartetis C-JAM ja 2005. aastast keelpillikvartetis Prezioso, 2007. aastast kuulub ta ERSO koosseisu.

Kuidas muusikukarjäär algas?

Minu muusikukarjäär algas 1989. aastal sisseastumiskatsetega Tallinna Muusikakeskkooli. Olin viieaastane, laulsin “Veere värten, vuringa” ja sain eelklassi. Mu vanem õde Maarjan mängis siis juba klaverit ja õde Kristina viiulit. Valik tšello kasuks oli üsna loogiline, sest klaver tundus liiga keeruline ja viiul mu suurte “käppade” jaoks väike. Ema soovitas küll praktilistel põhjustel klaveriõpinguid, sest tema arvas, et tšellot raske tassida ja kui ma peaksin kunagi muusikuks saama ja lennukiga reisima, on vaja osta kaks piletit. Pealegi tuleb nii pillikeeli kui ka poognajõhve suhteliselt tihti vahetada ja see kõik on suurele perele küllaltki kallid lõbu, sest muusikat õppisid kõik lapsed. Aga kuna mina ikkagi oma soovist ei taganenud, ütles ema: heakene küll, kui Laine Leichter sind oma tšelloklassi võtab, on sul vanemate poolt roheline tee. Nii see algas.

Laine Leichter on kahtlemata koolkonna looja, ta töötab siiani ja pälvis aastal 2009 Eesti Muusikanõukogu aastapreemia. Millise pedagoogina on ta sulle

meelde jäänud?

Eelkõige tooksin välja tema energia, mis on piiritu ning nakkav. Lisaks on märkimisväärsed ta individuaalne lähenemine õpilasele ning järjepidevus. Lappasin hiljuti oma esimest tšellopäevikut ja panin tähele, kui palju on seal juttu ühtedest ja samadest asjadest, sadu tšelloga kriipsujukusid, kes imiteerivad õiget tšellomängu, kümneid lehekülgi pöidla asendist jne. Nüüd mõistan, miks üks tšelloklassi seina-kaunistusi oli papagoi – õpetaja pidi kogu aeg samu lauseid kordama. Suur tähelepanu langes pillimängu asendile, klassi stendil oli väga kohane tsitaat: “If it looks good and it feels good, it must sound good!” Ja muidugi ta õpetamiskogemus. Kui mul tekkis mõte hakata tšellot õppima, oli Leichteril pedagoogistatõõzi juba pea viiskümmend aastat ning nähes ta õpilaste, Eesti tšellovirtuosoide edukust, on ta pedagoogika end igati tõestanud. Ise on ta õppinud Raimond Bööcke ja August Karjuse juures, kes olid ju Eesti tšellokultuuri raudvara. Leichterit tundi oli alati hea minna, isegi siis, kui ei jõudnud harjutada, sest liivakastis läks rohkem aega. Mõnikord harjutasime õpetajaga tunnis koos, mis on tegelikult kasulik, sest nii tekitab ettekujutus sellest, kuidas kodus efektiivselt tööd teha. Sageli olime tunnis korraga kolme-neljakesi ja mängisime kordamööda, kritiseerisime üksteist ja mängisime ansamblis. Kujutan ette, et sellises vanuses poistekampa polnud lihtne valitseta. Meenub seik, kui olime Lõuna-Eestis kontserdireisil ja siis ta küll pahandas, kui poisid enne kontserti õues jäähokit mängisid. Leichterit metoodika põhineb suuresti ka stabiilsusel. Meenuvad kolme-kuuni neljatunnised suvised tšellotunnid, kus

lisaks pillimängule kuulasime muusikat ja vestlesime niisamagi, vahepeal pakkus ta võileiba ja töö jätkus. Pillimäng on selline eriala – pigem siiski elustiil –, millega peab aasta ringi tegelema. Kui paneksin pilli suvekuudeks kappi, kuluks sügisel ikka jupp aega, enne kui inimkõrvale talutavad helid pillist taas välja tulevad.

Kas on ette tulnud olukordi, kus iga järgmine õpetaja hakkab mingil kombel ümber tegema eelmise õpetaja tööd?

Milliseid kogemusi on selles osas sinul?

Muusikaakadeemias jätkusid õpingud professor Peeter Paemurru käe all suhteliselt sujuvalt – poogen ikka paremas ja pill vasakus käes. Esimene aasta läks mul põhiliselt kõrgkooli sisseelamiseks, sest võrreldes Muusikakeskkooliga oli vähem loenguid ja rohkem vaba aega, puudujaid ei märgitud, klaveriõpetaja ei helistanud koju. Koostöö Peeter Paemurruga arenes tõusvas joones ning hakkasin üha enam tema ütlusi mõistma. Ma olen väheke tõrges natuur. Kui ma ikka ise milleski päris veendunud ei ole, siis jään oma tõekspidamistele truuks, aga tema puhul sümpatiseeris see, et ta oskas kõike teoreetiliselt põhjendada ja ka praktiliselt tõestada. Peeter Paemurru on õppinud nii Eesti pedagoogide käe all kui ka Moskvas Sergei Širinski ja Valentin Feigeli juures, nii et ta muusikaline nägemus on mitmekülgne ja avar. Professor Hannu Kiiski, mu õppejõud Sibeliuse Akadeemias, õppis Erkki Ilmari Rautio ja Arto Norase juures ning tegutses aktiivselt ka interpreedina. Kuna Erkki Ilmari Rautio oli omakorda õppinud Soome tšellokooli rajaja Yrjö Selini klassis, Roomas Enrico Mainardi ja Pariisis Pierre Fournier' juures ning Arto Noras nii Yrjö Selini kui ka Pariisis Paul Tortelier' käe all, oli ka minul läbi Hannu Kiiski suur au saada kaudselt osa Soome, Itaalia ja Prantsuse tšellokoolist. Teataval määral ei saanud aga Hannu Kiiski juures õppides kunagi ta meele järele olla, sest ükskõik kui palju teoseid ma erialatunniks ka ette ei valmistanud, jättis ta alati justkui rahulolematu mulje, et "kas rohkem ei olnudki midagi?". Ta võttis eesmärgiks mängida minuga läbi kõik David Popperi etüüdid, paludes tuua tundi enamasti kaks-kolm etüüdi. Tunnid olid teisipäeviti ja neljapäeviti, mõlemal päeval andis ta järgmiseks korraks umbes võrdses mahus

FOTO SADU-TRISTE JUURIKAS

ülesandeid. Kohati tundus, et ööpäevad jäävad liiga lühikeseks, aga tagantjärele mõeldes oli ikka hea aeg küll. Tapiolas nõustas mind tehnilistes küsimustes Heikki Pekkarinen, olen tänulik temalegi.

Soomes on positiivne see, et üliõpilased ei pea muretsema millegi muu kui õpingute pärast. Neil on riigi stipendium, mis katab peamised elamiskulud. Eestis on suur osa tudengitest varem või hiljem sunnitud õpingutega paralleelselt töötama, sest milleski on ju vaja elada ka. See omakorda vähendab õpingute kvaliteeti ja lõpptulemust. Kui võrrelda Sibelius Akadeemia ja EMTA tšelloõpilaste arvu, siis näiteks aastatel 2005–2006 õppis Soomes akadeemias umbes viiskümmend ja Eestis viis tšellisti. Seega on tšello Soomes justkui rahvuspill.

Kuidas mõjutab orkestrimäng noort muusikut, kas see “murrab” või kasvatab solistlikkust?

Mul on au olnud mängida orkestris alates viiendast klassist, kindlasti vajab iga muusik oskust teistega koostööd teha. Perioodi olen üheaegselt mänginud koguni neljas-viies ansambelis ja saanud seeläbi tutvaks laialdase klassikalise repertuaariga duost oktetini. Orkestri- ja ansamblimäng aitab õppida partituuri, piltlikult öeldes, kõrvade abil vertikaalselt tunnetama – ei ole päris nii, et mängid siis, kui on tuju. Otse vastupidi, tuleb osata leida ühine arusaam. Arvan, et orkestrimäng ei pärsi soolomängu siis, kui teha pidevalt individuaalset tööd ning tegelda soolorepertuaariga. Tšellol on orkestris valdavalt saatefunktsioon, kuid alati peab olema valmis mõneks soololõiguks. Pealegi on Eestis peaaegu võimatu saada hakkama ainult suure solistina.

Tšellokvartett C-JAM, mis tegutseb 2004. aastast, pakub muusikat n-ö seinast seinale, klassikast rocki ja koguni meta!ini. Kas see segab või innustab?

Kvarteti liider on ERSO tšellorühma kontsertmeister Pärt Tarvas ning kvartetis mängivad ERSO muusikud Levi-Danel Mägila, Margus Uus ja mina. Ma olen arvamusel, et tänapäeva interpret peab olema avatud erinevatele žanritele, ka ERSO repertuaar varieerub ju näiteks Händelist Helena Tulveni. C-JAM annab suurepärase võimaluse mängida ka n-ö kergemat muusikat meie endi seades (nt Valgre ja

Gershwin, aga ka midagi Queeni, Status Quo, Boney M-i repertuaarist). Mängime muusikat, mis teeb tšello atraktiivseks ka inimestele, kes ei tea tšellost ja klassikalises muusikast mitte midagi. Seega on meie eesmärk populariseerida naturaalseid pille. Oleme loengkontsertidega käinud paljudes koolides, lapsed kuulavad suure huviga, sest kahetunnine sümfooniakontsert on neile esimeseks kokkupuuteks klassikalise muusikaga liiga pikk ja inforohke. Tänu tšellokvartetile olen saanud lavakogemusi, mis on aidanud end paremini realiseerida ka soolorepertuaari esitades. Ja et me reisime palju, on ka põnevust palju. Miinuspoolele tuleb kanda suurem keelte ja poognajohvide kulumine.

Millal sai alguse keelpillikvartett Prezioso?

Me mängime koos 2005. aastast – Hanna-Liis Nahkur (I viiul), Mari-Katrina Suss (II viiul), Anne Ilves (vioola) ja mina. Me kõik oleme ERSO liikmed ja õpime veel Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias, kvarteti juhendaja on Henry-David Varemä. Meie repertuaar on mitmekesine: klassikaline ja kaasaegne kvartetimuusika, popmuusika töötused. Tuule saime tiibadesse 2006. aastal, mil pälvisime EMTA klassikakonkursil esimese auhinna. Suur au oli esineda 2008. aasta suvel David Oistrachi festivalil koos pianist Antti Siiralaga, sügisel jõudisime aga konkurssifestivali “Con brio” finaali, kus võitsime Eesti Interpretide Liidu preemia. 2009. aastal saavutasime Rovaniemi rahvusvahelisel keelpillikvartetide konkursil “Night and Sun” neljanda koha. Aastateks 2009–2010 anti meile International Holland Music Sessions Summer Academy kursuste stipendium, mille raames oleme andnud ja anname kontserte Hollandi linnades. Üldse oleme saanud rohkesti esineda, eriti tänu Pille Lille Muusikute Toetusfondile, mis teeb ära suure töö leidmaks esinemisvõimalusi nii noortele kui ka küpsetele meistritele. Oleme saanud end kvartetimängu alal täiendada näiteks Petersen Quarteti, Johannes Goritzki, Lydia Mordkovitchi ja Toomas Vavilovi meistrkursustel ning tegime kaasa Paavo Järvi meistrklassis.

Mida andis võimalus esitada Krzysztof Penderecki Concerto grossot kolme-

le soolotšellole ja orkestrile 28. märtsil EMTA 90. aastapäeva pidulikul lõppkontserdil Estonia kontserdisaalis?

See oli üks võimsamaid kogemusi viimasel ajal. Kui mulle pakuti võimalust seda mängida, olin kergelt skeptiline, et mis teos see küll on, kus on kolm soolotšello ja orkester. Tormasin salvestust kuulama ja pärast esimest osa veendusin, et see on teos, mida tahan mängida. Arvan, et meil, Henry-David Varemäl, Indrek Leivategijal ja mul, sujus koostöö uskumatult libedalt, oli lausa selline tunne, et selle teose esmaettekandega Eestis võib küll rahule jääda. Minu jaoks kaotab nüüdismuusika oma väärtuse, kui teose esitamisel ei lähe vaja pillimänguuskust, mida olen paarkümmend aastat õppinud, ja kui üheski loos pole ainsatki normaalset nooti. Ma võin viie minutiga ükskõik kellele selgeks õpetada, kuidas poognat mööda pilli korpust lohutada, roobi tagant ragistada või niisama kuhugi pihta kopsida. Selline on minu hinnang teatud osale nn nüüdismuusikast, mida meil ju kah mõningatel päevadel agaralt ette kantakse. Ka muusikalise mõtte puhul oleks ju väga tore, kui seal mõte sees oleks. Penderecki muusika on kahtlematult igavikuline. Helilooja on ju ka ise tunnistanud, et tal on tulnud 20. sajandi “ismide” rägastikus üksjagu oma stiili otsida, sest ka kompositsioonikunst ei võimalda kompromisse, tulemus peab olema ehe ja sõnumiga. See kontsert oli s u u r veel sellegi poolest, et Pendereckile anti EMTA audoktori tiitel.

Mida tahaksid mängida tšellomuusika kullafondist?

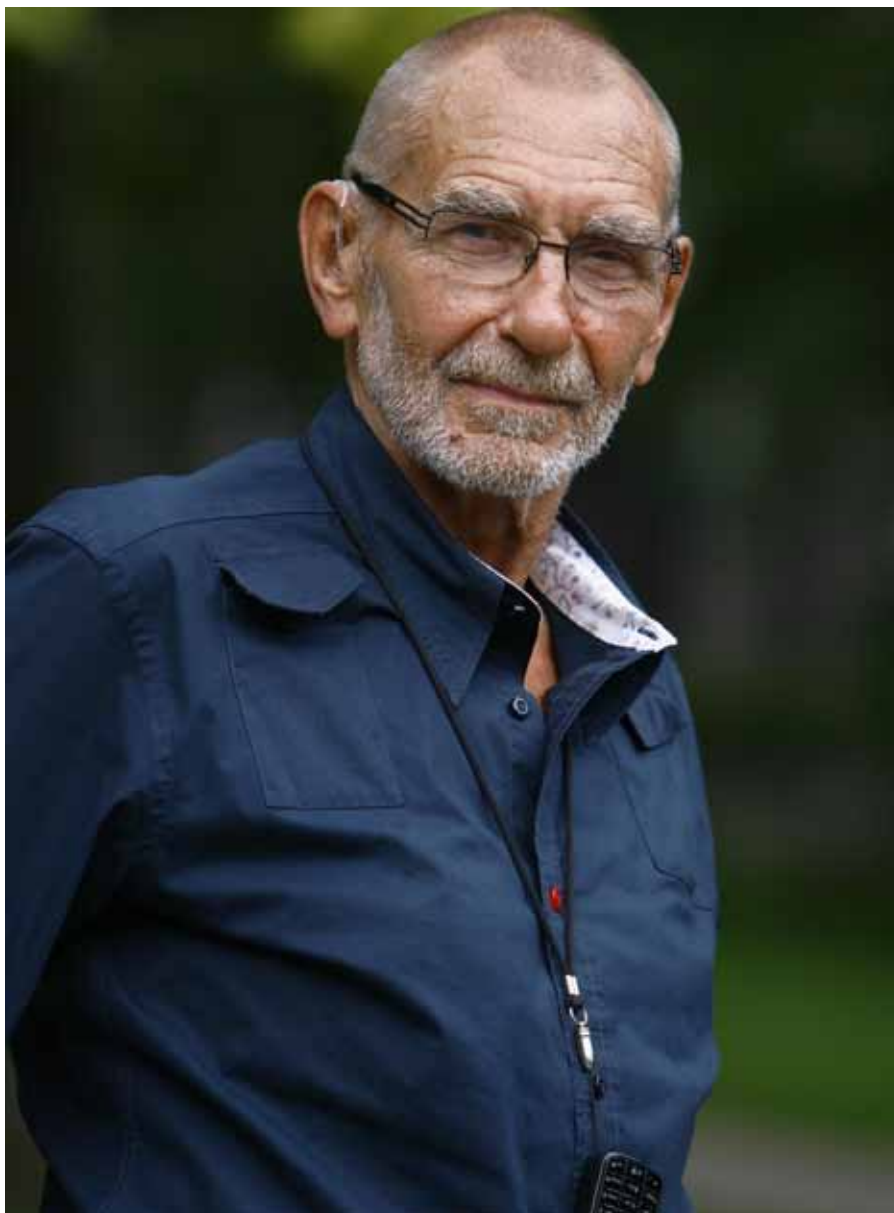
Suur osa lemmikutest on vist juba mängitud, aga lemmikutega on nii, et mõne aja möödudes on taas soov nendega kohtuda. Näiteks Rahmaninovi sonaat oli mingil hetkel minu jaoks üldse kõige parem teos, mis tšellole kirjutatud. Lähiajal tahan kindlasti kavva võtta Beethoveni Neljanda sonaadi, Prokofjevi Sinfonia concertante (tehniliselt üks hullemaid tšelloteoseid) ja Šostakoviči Teise tšellokontserdi, aga kindlasti ka midagi lõbusamat, näiteks Friedrich Gulda tšellokontserdi või Andrew Lloyd Webberi “Variatsioonid”, mille ta kirjutas 1978. aastal oma tšellistist nooremale vennale Julian Lloyd Webberile.

Noppeid Tormise pidunädalailt

LIISI LAANEMETS
muusikateadlane

Tänavu tähistatakse Eesti muusika- elus mitme helilooja juubelit: Eino Tamberg, Veljo Tormis, Arvo Pärt, kui nimetada vaid mõnda. Augustikuu esimesel laupäeval pühitses oma 80. sünnipäeva Veljo Tormis. Nargen Festival märkis seda sündmust terve suve väldanud Tormise pidunädalatega, mille programmi kuulus seitse kava. Kontsertide läbiv mõte oli näidata Tormise muusika esitamise hetkeseisu, nii traditsioonilist interpretatsiooni kui ka alternatiivseid tõlgendusvõimalusi. Pidunädalad algasid Nargen Opera ja Von Krahli Teatri 2008. aastal esietendunud ühislavastusega “Eesti meeste laulud”, mida sel aastal esitati Noblessneri valukojas. Tormise muusikale sai pilku heita veel mitme nurga alt: ETV tütarlastekoori liikumist ja laulu siduv kava “Sampo tagumine”, Villu Veski ja Tiit Kalluste jazzilikum tõlgendus Tormisest, Eesti Filharmoonia Kammerkoori teadantuntud “Tormise ring” ja Tallinna Kammerorkestri esituses kõlanud Tormise teoste “uus tulemine” keelpilliorkestri seades. Pidunädalatele pani punkti “Eesti ballaadide” kontsertettekanne. Alljärgnevalt heidan tagasivaatava pilgu mõnele nimetatutest.

Kolmandal juulil toimus Naissaarel Omari küünis kontsert “Sampo tagumine”, kus astusid üles ETV tütarlastekoor ja dirigent Aarne Saluveer. Kiita tuleb kontserdi esimese poole terviklikkust – koos liikumisega esitati Tormise kooriteoseid *attacca*, millega tekitati üks orgaaniline tervik. Kontserdi teine pool polnud nii läbimõeldud, laulud vaheldusid dirigent Aarne Saluveeri sõnavõttudega. Koor kasutas praktiliselt kogu Omari küüni ruumi – lava, vahekäike publiku ümber ja rõdu. Kuigi alguses kartsin, et hoogsa liikumise tõttu võib koori kõla kannatada, siis seda ei juhtunud. Nii repertuaar kui ka sellele vastav

Veljo Tormis – meie juurte ilmsikstooja ja edasiarendaja.

FOTO PEETER LANGOVITS / SCANPIX

Veljo Tormise 80. sünnipäeva tähistati terve suve väldanud Tormise pidunädalatega.

liikumine olid väga hästi valitud – kõik üleminekud olid sujuvad ning tervikut toetavad. Esitusele tuli Tormise teoste klassika, näiteks “Sampo tagumine”, “Pärismaalase lauluke”, “Etüüdid laadides”, “Käsitivimäng” tsüklist “Kolm eesti mängulaulu” ning “On hilissuvi” tsüklist “Sügismaastikud”. Kõige enam elevust tekitas aga teose “Raua needmine” seade tütarlastekoorile. Tegu oli kindlasti värskendava elamusena, mis tekitas küll esimeste taktide ajal natuke nõutust. Tütarlastekoori esituses mõjus tuttav teos uudsena. Kui segakoori lai tessiituur aitab juba iseenesest kaasa erinevate liinide paremale väljatoomisele, siis tütarlastekoori suhteliselt kitsa hääleulatuse puhul tuleb olulise esiletõstmiseks rohkem vaeva näha. Kui see teose alguses õnnestus, siis lõpupoole kippus väsimus kõiki häälil natukene liialt ühtlustama. Lõikudes, kus kõlab mitu teksti samaaegselt, oli sõnumist raske aru saada ja erinevad häälerühmad sulandusid üheks helivooks. Tütarlastekoori versioonis tuleks mõelda ka solistide paremale esiletõstmisele. Vaatamata väikestele kitsaskohtadele üllatas ETV tütarlastekoor värske ja noorusliku lähenemisega.

Juuli viimasel reedel toimus Tallinna sadama turuhoones pidunädalate vahest kõige “tormislikum” kontsert, kus Eesti Filharmoonia Kammerkoor esitas Tõnu Kaljuste taktikepi all kava “Tormise ring”, mis kõlas viimati 2007. aasta Eesti muusika päevadel. Kontserdi muljet kujundasid paljuski interpretatsioonid sõltumatud tegurid. Akustiliselt ei õigustanud endine C-terminal end kontserdisaalina kuidagi. Kui eelmisel aastal Nargen Festivali avastatud Noblessneri valukoda osutus kontserdisaalina akustika poolest õnnestunuks, siis C-terminali hoones loodetavasti kontserte enam ei korraldata. Eelkõige häiris see, et kui *piano*- ja *mezzo*-dünaamikas kõlas kõik kenasti, siis *forte* löi ruumi liiga täis ning valjemini lauldud lõigud kippusid muutuma müraks. Samuti oli ventilatsioonisüsteemi müra häirivalt suur, vaigest selles ruumis ei eksisteerinudki. Ent vaatamata kehvale akustikale sai publikule osaks

meelde jääv õhtu. Nagu kontserdi pealkirigi ütleb, lauldi ringis (solistid küll ringi keskel näoga publiku poole). Esmalt tundus, et kogu kava kavatsetakse siduda ühtseks tervikuks, nii et publikule vahepeal sõna ei anta (aplasi näol), kuid pärast kolmandat lugu tuli ikkagi aplaus ning Tõnu Kaljuste võttis nii mõnegi teose eel või järel sõna. Ühelt poolt katkestas aplaus kava terviklikkuse, teiselt poolt andis aga võimaluse solistide tänamiseks. See kava, nagu Tormise teosed üldse, on Eesti Filharmoonia Kammerkoor nii omaseks laulnud, et halvasti pole kooril neid vist võimalik esitada. Lisaks nauditavale kavale ja esitusele, olid kontserdi trumbiks väga head solistid – Iris Oja maalähedane ettekandeviis “Käsitivimängus” ja “Laevas lauldakse”, Kaia Urbi rafineeritud musitseerimine “Sinikka laulus”, Karoliina Kriisi ja Mati Turi ilus duett “Lindude äratamises”. Nii “Pikse litaanias” kui ka “Raua needmises” laulsid solistipartiisid oma tuttava headuses Allan Vurma ja Mati Turi. Neist tõusis esile pigem Turi, kelle esitus oli Vurma tagasihoidlikust maneerist teatraalsem. Kahjuks kippus teoses “Tornikell minu külas” lugeja Tõnis Rätsepa mõjuvalt deklameeritud tekst koori taustal halva akustika tõttu kaduma minema.

Augustikuu esimesel päeval esines Omari küünis Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel. Kavas “Reminiscentiae” kõlasid tuntud kooriteosed “Looduspildid”, “Jaani laulud”, “Viimne laev”, “Kolm mul oli kaunist sõna” ja “Meie varjud”, ainult et tavapäraselt keelpilliorkestri seades. Seetõttu saab “Reminiscentiae” esiettekandeks nimetada ainult tinglikult. Kavalehe andmetel andis idee kooriteoste seadeteks etnomusikoloog Triinu Ojamaa. “Reminiscentiae” tuumiku moodustas sari “Looduspildid”. Nii selles kui ka “Jaani lauludes” kõlas orkester kohati kohmakalt. See, mis on loomulik häälele, on ebaloomulik keelpillidele. Tundus, et keelpilliseades oli liialt järgitud kooriteoste faktuuri, mis toob hästi välja hääle võimalused ja nõtkuse, ning seetõttu kõlasid keelpillid eriti just kiiremates osades üsna keelpillipäralt. Ehk oleks kasuks tulnud vabam ümberkäimine kooriteosega, ent see kategoriseeruks vist “uute” nootide kirjutamiseks, mida Veljo Tormis on lubanud enam mitte teha. Samas tuleb tõdeda, et orkestri esituses tuli paremini esile teoste rütmiline diferentseeritus, ak-

tiivsus ja täpsus. Orkestri kõla mitmekesisdamiseks toodi “Looduspiltide” sarjas sisse trompet (Indrek Vau) ja löökpillid (Madis Metsamart). Ühelt poolt muutis see kõla värvikamaks, teiselt poolt andis helilooja nendega aktsendid tsükli olulisesse kohadesse. Tervikteostena õnnestusid kõige paremini seade meeskoorilaulust “Viimane laev”, kus oli lisaks kasutatud löökpilli, ning originaalis meeskoorile ja flöödile kirjutatud teosest “Kolm mul oli kaunist sõna”, kus flöödil soleeris Mihkel Peäske. Viimane mõjus ehk selle tõttu, et algne flöödipartii jäi samaks ning orkester oli saatja rollis. Samuti jäi eredamalt meelde lisaloona kõlanud “Sinikka laul”, kus soleeris Allar Kaasik tšellol. Kontserdi järel kerkis küsimus, kui õigustatud ja vajalik on säärase seadete tegemine. Ühelt poolt toob keelpilliorkester teostes esile uusi väärtusi, nähtavale tulevad detailid, mis koori esituses võivad varjatuks jääda, teiselt poolt on need teosed Eesti kooriloomingu klassika ning ei vaja sarnast “uuendust”.

Tormise pidunädalate kuldloikeks tuleb kahtlemata pidada helilooja sünnipäeval, 7. augustil Noblessneri valukojas toimunud kantaat-balleti “Eesti ballaadid” kontsertettekannet, esitajateks Eesti Kontsertkoor, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester ja Tõnu Kaljuste. Muusikale lisaks näidati ekraanilt stseene 2004. aastal Soorinna küla küünis etendunud Peeter Jalaka lavastuse tantsulise semast poolest, mis põhines jaapani *butō*-tantsul. Meenutus eelmisest lavastusest tõi mulle elavalt meelde emotsiooni, mille toorkordne etendus tekitas. See lisas reaalselt kõlavale muusikale väikese positiivse nüansi. Samas, kuulajates, kes ei olnud lavastust näinud, võisid liikuvad pildid tekitada nõutust. Solistide ansambli moodustasid samad lauljad, kes 2004. aastal, st peale lauljate esitasid soolopartiisid ka näitlejad ja pärimusmuusikud. Erinevalt tantsulavastusest, kus publiku tähelepanu on hajutatud mitme žanri vahel, mistõttu võivad väiksed konarused tähelepanuta jääda, tuli kontserdilaval selgelt esile solistide ebahütlus – mitte laulukoolis, vaid jutustatavate laulude sisulise poole edasiandmisel. Kui Celia Roose,

Pidunädalate ideeline kontseptsioon oli kiiduväärne.

5. augustil "Eesti ballaadide" proovis Estonia kontserdisaalis.

FOTO MIHKEL MARIPUU / SCANPIX

Tuule Kann, Iris Oja, Priit Pedajas, Toomas Tohert ja vennad Johansonid esinesid sisuliselt kaasahaarava sugestiivsusega, siis näiteks Kadri Ratt või Eve Härma jäid muusikale alla ning nende jutustus polnud nii veenev. Samade solistide kasutamise pluss on teose sisselaulus ja ansamblike homogeensus. Läbivaks probleemiks kontsertettekande jooksul oli aga ebatäpne koosmäng ja -laul. Kui ebakõla kooris võib seletada selle projektilise olemuse ning Eesti Kontsertkoori noorusega, siis orkestrisiseseid lahknevusi ning solistide, koori ja orkestri

omavahelist ebakõla ei oska millegagi seletada. Interpretidest olenematu probleem oli võimendus – kohati mattis orkester nii solistid kui ka koori, nii et tekstist, mille "Eesti ballaadid" põhineb, polnud võimalik aru saada. "Eesti ballaadide" kontserttekanne, millel oli igati potentsiaali saamaks pidunädalate kulminatsiooniks, oli väärikas žest Veljo Tormise sünnipäeva tähistamiseks. Ent kuna video näol loodi paralleel 2004. aasta lavastusega, pean tõdema, et tookordne etendus jättis hinge sügavamana ning emotsionaalsema mulje. Seekord jäi

i-le särav täpp panemata.

Kokkuvõtvalt tuleb nentida, et Tormise pidunädalate ideeline kontseptsioon oli kii-
duväärne ja ürituse eesmärk näidata Veljo Tormise muusika mitmepalgelisust täitus. Isegi ainult mõnele kontserdile juhtudes sai mitmekülgse ülevaate Tormise muusikast ning aimu sellest, kui erinevad on võimalused Tormise muusikat interpreteerida. Tormise pidunädalate kava oli ühtlaselt heal tasemel ning väärikas tähistamiseks helilooja 80. sünnipäeva.

IX Eesti heliloojate festival

MART JAANSON
muusikateadlane

3.–5. juunini 2010 toimus Tartu Jaani kirikus juba üheksandat korda Eesti heliloojate festival. Võrreldes eelnevatega oli seekordsel festivalil üks märgatav erinevus: festivali kunstiline juht **Monika Mattiesen** ja peakorraldaja **Marika Petti** olid festivali nimest välja jätnud sõna “noorte”. Sellist käiku õigustab muidugi esmalt see, et alates esimesest festivalist 2002. aastal on tollaste noorte ja veidi vanemate heliloojate turjale aastaid kogunenud. Kuid teine ja minu meelest tähtsamgi õigustus võiks olla loobumine 20. sajandi teise poole avangardmuusikale omase stiili ülerõhutamisest: see 1990. aastatel eesti muusikas järkjärgult esile tõusnud “noor” stiil vajas umbes kümne aasta jooksul tõepoolest toetust, kuid nüüd enam mitte.

Millist muusikat siis seekordsel festivalil mängiti? Suures osas loomulikult eesti oma, nagu ikka. Eesti (noorte) heliloojate festivalil on alati olnud ka nn teemahelilooja, kelleks seekord oli valitud Rootsis Gotlandil resideeriv **Mirjam Tally** (1976). Festivali neljast kontserdist oli üks Tally autorikontsert ja ka teistel kontsertidel kõlas vähemalt üks tema teos. 4. juunil toimus kirikus ka Tally õpituba.

Festivali avaski Tally teos “Birds and Shadows” (2008), kui 3. juuni õhtul oli kiriku võidukaare alla kogunenud Tallinna Kammerorkester koos dirigent Risto Joosti ja solistidega. Teos, milles meisterlikult sooleeris viiuldaja Mari Targo, tõi mulle oma sooloviiluga ja ahelalülidena paigutatud, võrdlemisi staatiliste muusikaliste sündmustega millegipärast meelde Arvo Pärdi “Tabula rasa” esimese osa. Meelde jäid muidugi ka orkestrantide hommikumaised äkksosinad.

Festivali helilooja **Mirjam Tally**.
FOTO MARGUS ANSU/SCANPIX

Tänavuse Tartu Jaani kiriku Eesti heliloojate festivali nimest oli seekord välja jäetud sõna “noorte”. 1990. aastatel eesti muusikas järk-järgult esile tõusnud “noor” stiil vajas umbes kümne aasta jooksul tõepoolest toetust, nüüd enam mitte.

Ka avakontserdi viimane teos oli Tally sulest – “Déjà vu” (2010), tõenäoliselt Eesti esimese kandlekontserdi esiettekanne. Soleeris eesti tuntuim modernmuusikakanneldaja Kristi Mühling talle omase virtuosuse ja pühendumusega. Teost kuulates tekkiski “juba-kuuldud-tunne”: orkestri ebaregulaarsed aktsendid kandle kulgemis- ja laadiühtsete arpedžode taustal töid meelde mõned Stravinski neoklassikalised tööd.

Mirjam Tally autoriõhtu 4. juunil oli üpris kontsentreeritud, sest kestis alla tunni. Tally oli oma muusika sel õhtul usaldanud möödunud aastal samal festivalil debüteerinud ansambli S.A.P. hoolde koosseisus Kirsti Mühling (kannel), Ursula Chillaud (saksofon), Jaak Lutsoja (akordion) ja Anto Önnis (löökpillid). Muusikapalu vaheldasid kaks Tally muusikaga filmiklippi: Ülo Pikkovi animafilm “Läänerelinik” (2007) vändatud Aleksander Suumani graafilise luuletuse ainetel, ja sama režissööri “Blow” (2005/07). Viimane mõjus terviklikumalt kui esimene, kuid millegipärast ei sobinud kumbki film hästi autoriõhtu tervikusse. Kontserdi avalugu “Kuu vari” (2009) kandlele ja akordionile kõlas esiettekandes. Ilus, kahe pilli kõla meeldivalt sulandav, kompaktne lugu. Ja hästi mängitud. Kiirepulsilised kandle laadi-arsedžod töid meelde eelmise päeva kandlekontserdi. Akordionile ja fonogrammile kirjutatud “Air” (2000) kõlas samuti ilusti, kuid selles jäi kuidagi puudu terviklikkusest, sarnanedes pintsliõmbega. “Ghost song” saksofonile (2002) oli vaikne, morfonfeldmanlik muusika, mis, naljaga poo-

leks, sobiks hästi illustreerima Astrid Lindgreni Vaasalinna väiketoni. “Õhtute kuldkollane tolm” (2001) saksofonile, löökpillidele ja akordionile oli erk ja vahva, märkimisväärselt hästi komponeeritud löökpillipartiiga lugu. Kontsert algas ja ka lõppes möödunud aastasel festivalil kõlanud teostega, vastavalt “Struktuurid” kandlele (1996) ning “Arlekiin” (2000) löökpillidele ja akordionile. Viimase pala ettekandest jäi seekord millegipärast rohkem meelde löökpillipartiit.

Festivali kolmandal, 5. juuni kontserdil, millel muusikat esitas Eesti juhtivate avangardmuusika kollektiivide hulka tõusnud ansambel U:, kõlas Mirjam Tally teose “Shift 2” (2010) esiettekanne. Ansambli äkksosinad seostusid juba kuuldu teosega “Birds and Shadows”, kuid tundetoon oli viimastest hoopis erinev. Vaimusilma ette tuli “millegi vääramatu marssiv lähenemine öudpimedas metsas.”

Festivali viimasel, 6. juuni õhtul mängis Tartu Uue Muusika Ansambel esiettekandena Tally teost “3 steps” (2010) klarnetile, klaverile ja tšellole. Muusika oli Tally kohta ootamatu helikeelega: täiesti diatoonilise materjaliga kiire hokett, mis kohati meenutas võluv ja improvisatsioonilist muusikat Kanada animasarjale “Little Bear”.

Kokku võttes kuulis festivalipublik Mirjam Tally loomingust kahteist teost. Minu arvates avanes neis meile uuendusmeelne, leidlik ja tehniliselt tugev, kuid laia stiilihaardega ja publikusõbralik helilooja.

Mida siis festivalil peale Mirjam Tally loomingu kuulda-näha sai?

Kahe teosega esines tänase Eesti noorematest heliloojatest üks isikupärasemaid, Tatjana Kozlova. 3. juuni orkestrikontserdil kõlas tema “White Hollow” (2009) kahele flöödile, mida laitmatult mängisid Linda Vood ja Tarmo Johannes. Teos, mis meenutas üht katkematut värvilist kõlajõge, lõppes minu meelte jaoks natuke liiga ruttu. Kuid Kozlova 5. juuni kontserdi avaloona kõlanud “Horisontaalid” (2010) ansambel U: esituses sai ja jäi mulle festivali suurimaks elamuseks. Samuti üsna lühike, kuid üliefektne, teravate ja kumisevate tämbriena ligetiliku mikropolüfoonia erutatud variante pakkuv maiuspala!

Loomulikult oli peale Tally ja Kozlova muusika festivalil ka palju muud huvitavat. Mainiksin siinkohal ära vaid eesti muusika.

Mart Siimeri orkestriteos “Motus loquens” (2010, esiettekanne) festivali avakontserdil avanes kuulajale laitmatu esituses rahuliku, kauni ja kosutava keelpilliminiatuurina. Sellele järgnev Tõnu Kõrvitsa “Tsirgutii” (2005), kõrvitsalikult akvareelse kõlamaailmaga, kuid hoolikalt korraldatud dramaturgiaga suurvorm, pääses flödist Monika Mattieseni soleerimisel kaunitult maksvusele. 5. juunil ansambli U: kontserdil kõlanud Ülo Kriguli “Earth to become earth again” (2007/09) näitas autori head dramaturgiavaistu: kuulaja ees rullus lahti oskuslikult ehitatud, veenvate tõusude ja mõõnadega kõlakude. Samal kontserdil pakkus ansambel viimase palana “Interaktiivse partituuri 050610”, mis sündis muusikute ette istuma kutsutud vabatahtliku, Kadri-Ann Sumera huvitavast isiksusest inspireerituna koha-peal.

6. juuni õhtul kõlas Tartu Uue Muusika Ansambli – Kadri-Ann Sumera (klaver), Kadri Sepalaan (viul), Tõnu Kalm (klarinet) ja Lauri Sööro (tšello) – hoolikalt valitud, uuslihtsuse stiilitunnustega kava saksa ja eesti nüüdismuusikast. Mari Vihmandi “Pärioolu” (2000) viiulile ja klaverile oli hästi väljapeetud, tõsine teos, mille keskmise osa skrajabinlik-džässilik klaveriharmoonia mõjus igati orgaanilisena. Galina Grigorjeva “Poly-phonie” (1998) klaverile osutus klassikalise-modernistlikus helikeeles, kuid traagilises võtmes väljapeetud suurvormiks.

Kokkuvõtte asemel tänan korraldajaid ja Klassikaraadiot, kes festivali hästi reklaamis ja vahendas (toimetaja **Mirje Mändla**) ning on pealegi teinud seda üheksa aastat. Jään ootama kümnendat festivali!

Festivalil kuulis festivali helilooja Mirjam Tally loomingust kahteist teost. Neis avanes uuendusmeelne, leidlik ja tehniliselt tugev, kuid laia stiilihaardega ja publikusõbralik helilooja.

Suure-Jaani soojuses II

IVALO RANDALU
muusikapublitsist

Armas inimene, kui sa juhtumisi alles tänavu asusid meie ajakirja lugejate kilda, siis võta käesoleva impressiooni asjas heaks otsida üles mullune Muusika nr 8/9 – seal on ilusasti seletet tolle jaanikueelse festi olemus, eripära ja mõte. Mullu peeti seda kaheteistkümnendat, tänavu siis kolmeteistkümnendat korda. Neid (ja kõiki varasemaid) võrreldes märkad ehk, et esineb tõhusaid sarnasusi, st et korduvad nimekad esinejad, ent mitte esitatav, ja et samas ilmub alati välja ka uusi nimetegijaid. Enamiku ühistunnuseks on, moodsalt öeldes, hää

kvaliteet. Ning tähtsaim näitaja – tänavugi oli üle kuue tuhande kuulaja, neist sadakond festivali passiga, mis number ei jäänud seega väikelinnas alla metropoli numbritele!

Orkestrimuusika, teatraliseeritud Chopin

Nagu mullugi, tuli platsi **ERSO Paul Mägi** ja **Mari-Liis Uiboga**. Oli 14. juuni. Kurb aastapäev leidis mõjusa häälestuse koguduse õpetaja **Kristi Säase** avasõnas, mis haakus Artur Kapi “Don Carlosega” ja viulineiu süvenenud ettekandega Šosta-

kovitši Esimese viiulikontserdi avasast. Kui jätta kõrvale üksikud, vaid esinejatele endile märgatavad rütmilised ebatäpsused, hämmastas viiuldajate üks raskeim partituur, teine osa, sarkastiline *Scherzo* oma suutliku teostusega. Braavo! Bach-Stokowski *Passacaglia* c-moll leevendas meeli ning Raveli “Booloro” tegi maailma jälle nauditavaks.

Tallinna Kammerorkester ja kontsertmeister **Harry Traksmann**: Tüüri “Show”, üle aegade taas Räätsa Kontsert kammerorkestrile säravas esituses, Bachi Kontsert kolmele viiulile D-duur ja Villem Kapi

Muusikaline lavastus “Frédéric Chopin 200”, klaveri taga itaalia pianist Francesco Attesti.

“Elegia” (1940). Viimane alles avastati muuseumist, arvatavasti toimuski just nüüd esietekanne. Aga lugu on ilus, midagi pisut Sibeliuse “Andante Festivo” laadset, ja väärrib püsi.

Päikesetõusukontsert Soo-orkestri ja Arvo Leiburiga, keskmes Vivaldi “Aastaajad”. Vaikseim paik maamunal on öine raba, seega Yehudi Menuhini järgi ideaalseim, sest “muusika peab välja kasvama vaikusest”. Tänavu koges seda imet Hüpasaare lähistel 750 inimest.

Nägemuslik-sümboolne muusikaline lavastus, nimetuseks lihtsalt “**Frédéric Chopin 200**”, kus rohkelt liikumist (Vane muise näitlejad/tantsijad) ning napilt ka George Sandi teksti, ilmestajaks geeniuse muusika, lavastajaks **Robert Annus**. Ilma irooniata ütlen, et iseenesest vahvate leidude ja lahendustega visuaalne külg ei seganud kuulamist, sest niivõrd haarav oli see, millega nimekas itaalia pianist **Francesco Attesti** õhu viimse molekulini täitis. See oli nagu suveräänne soolokontsert, sisuks kahaksa oopust alates skertsost cis-moll ja lõpetades sonaadiga b-moll. Filigraanne helisevus, häälte puhas põimumine, loomulik dünaamika. Ja kas tõesti sama möödunud-aastane tuhm klaver? Jah, ainult et mitte enam põrandast rumalasti isoleeritud.

Vokaal, koor

Kolm vene basso profundo’t, peterburglased Vladimir Miller (parimana), Mihhail Kruglov ja Sergei Kotšetov. Vene bassid suures ilmas ju lähevad, ammugi siis Eesti linnakestes. Aga kommerts kumab läbi, ei olda šaljapinid ja kolmehäälsed seaded olid paksud: lööge klaveril suures oktavis üks kolmkõla ja laulge sinna jõukohaselt sisse Brahmsi “Hällilaul”... Ka omad vene romansid (hitid) ei küündinud soolodena üle keskpära. Täielik kontrast eelmise aasta kasakate ansambli Kuban kasuks.

EMTA ooperistuudio kontsertetendus (Mozart, Donizetti jt kuni Kálmáni ja Loeweni välja), lavastajad Liis Kolle ja Taimo Toomast. Ka siin jäadi mullustele stuudiolastele alla – eeskätt materjalilt. Rõõmu valmistas ainult **Elizabeth Paavel**, samuti hiina tenor ja sopran (möönan – puupüstine Olustvere häärberi avar fuajee oli minust vastuvõtlikum).

“**Ida ja lää**” – **Orthodox Singers** ja **Vox Clamantis**. Lauldi külgloovides vastamisi omi viise, kuni lõpuks Gretšaninovi

Organistide konkursi võitja Denis Kasparovitch.

FOTOD JAANUS SIIM

“Usutunnistus” ja Pärdi “Most Holy Mother of God” nad ilusa kokkukõlaga keskele kokku viisid. Ansambliid on teadagi head, muusika aga väljenduslaadilt vägagi erinev. Kuid TEMA, keda teenitakse, on üks. See saigi sõnumiks.

Avakontserdil lõi **René Soom** Artur Kapi ja Saare laulude kõrval Tambergi aegadetaguses tsükli Petöfi sõnadele (1955) toredad karakterid, kontsert-jumalateenistusel Suure-Jaani ja Kõpu kirikus pani kõrvu kikitama meie (juba tosin aastat meie!) Hongkongi päritolu kontratenor **Ka Bo Chan**.

Kammermuusika

Avakontserdil mängisid **Leonora Palu** (flööt), **Toomas Vavilov** (klarnet), **Signe Hiis** (klaver) ja **Aare Tammesalu** (tšello) Kappide kõrval veel Tüüri, Mägi ja Tambergi suhteliselt harva kõlavaid soolo- ja ansamblipalu.

Meditatsioonikontsert löökpillidel:

Hele-Riin Uib ja **Aleksandra Anstal**. Tervikus üks põnevamaid, värvide ja tempode tark dramaturgia, mis emotsionaalselt kulmineerus mitte detsibellides, vaid Anstali kristalse harmoonia ja laulvate kõlaväljadega palas “Searching and Finding” vibrafonile ja marimbale.

Esmakordselt viidi muusika Kõppu – **Aare Tammesalu**, **Mari-Liis Uibo**, **Andres Uibo** ja **Ka Bo Chan** (Bach, Artur Kapp, Tõnu Kõrvits, Uibo); Väandra kirikusse – **Toomas Vavilov**, **Arvo Leibur**, **Toomas Nestor** ja **Aare Tammesalu** (Crusell, Händel, Mozart); Leppoja suvetallu – **Kirsti** ja **Klaarika Kuusk** (Pärt, Piazzolla,

Tubin, Tšaikovski, Schubert) ning Mart Saare töötuppa Hüpasaares – näppepillide ansambel **Una Corda**: **Kristi Mühling** (kannel), **Ene Nael** (klavessiin) ja **Liis Jürgens** (harf) (Eller, Süda, Rannap, Mägi, Tally, Lill, Kreek ja Eespere). Vaikuse muusika, intiimne ja hörk kooslus. Pealegi vist esimene omataoline maailmas!

Varia

* Rahvusvahelise Artur Kapi Ühingu üldkogu, kus tehti teatavaks noorsand **Priit Toobeli** (rõhutatus aupaklik) argumenteeritud sõnum, et ühingu esimehe kohustused käivad talle üle jõu, tuleb kesk...keskenduda olulisemale.

* Esmakordne konkurss noortele organistidele, nooremas vanuseklassis võitsid moskvalased, vanemas meie **Denis Kasparovitch**.

* Avati **Jaanus Siimu** traditsiooniline festivaliteemaline fotonäitus.

* **Kontsert-jumalateenistus**, musitseerisid Andres Uibo, Aare Tammesalu ja Ka Bo Chan. Uibo tutvustas oreli, rõdu sai uuendistajaid täis.

* Kohtumised **Erkki-Sven Tüüri** ja **Jaani-Eik Tulvega** ning vestlus eesti orkestri muusika aoeagadest.

* **Rein Marani** film pötradest Hüpasaarel.

* “**Jaani jazz**” kirikus, ansambli **Mahavok** kontsert lauluväljakul ja laupäevaõhtune **Väikeste Lõõtspillide Ühingu** kontsert samas. Ja muidugi jaanituli.

Koju sõitis Andres Uibo nüüd aga juba Suure-Jaani valla aukodanikuna. Oliigi aeg.

Galatea (Cätly Hein) nutab taga hukkunud Acist, taamal koor.

Vanamuusikute pidu suvelõõsas

MARET TOMSON
muusikaõpetaja

Viljandi 25. vanamuusika festival 14.–18. juulini. Patroon Laine Jänes, kunstiline juht Neeme Punder, korraldusjuht Aivar Trallmann, kunstnik Tõnu Kukk.

Viljandi 25. vanamuusika festivali iseloomulikum sõna oli “kuumus”. Kuum oli nii ilm, enamik kontserte kui ka publiku vastuvõtt. Suvises leitsakus valmis noorte vanamuusikalaagris nelja päevaga **Händeli** pastoraalooper “Acis ja Galatea”. See sai

teoks eeskätt tänu suurepärasele meeskonnale, kellest enamik on ka mitmel varasemal festivalil teinud tõhusat koostööd: dirigent Neeme Punder, lavastaja Üllar Saaremäe, lauljate juhendaja Leelo Talvik, kontsertmeister Eva Punder, koormeister Taavi

Esko, kunstnik Riina Vanhanen jt. Mängis noorte vanamuusikute orkester (klavessiinil Ene Nael) ja laulis Eesti koolinoorte segakoor.

Tulemus väärrib igati kiidusõnu: nägime Ugala teatri laval tõelist barokkooperit, mille tugisammasteks olid osavalt musitseeriv orkester ja ooperi tegevusest aktiivselt osa võttev koor. Kuigi solistid pärinesid koorilauljate hulgast, said nad keerukate aariatega üldiselt hästi hakkama. Taavi Kendra Polyphemosena paistis silma nii hea laulja kui ka näitlejana ja Cätly Hein oli võluv Galateana. Ergo Milder Acisena jäi oma esimeses aarias küll tagasihoidlikuks, kuid alates duetist "Happy we" sai temagi hoo sisse. Kompaktnete, stiilne ja elavalt kulgev lavastus oli seniste festivalide "omatoodangu" parim saavutus.

Commedia dell'arte etenduse "**Uus pagariäri**" autor, lavastaja ja kunstnik oli meie ammune tuttav Jane Gingell, kellele see oli juba kuues lavastus Viljandis. Osalesid Timedance Hansa (Eesti, Rootsi, Leedu) ja Viljandi Linnakapell Neeme Punderi juhatusel. Kaunite kostüümide ja stiilsete maskidega lavastus jäi kohati venivaks. Ilmselt oli kümnepäevane ettevalmistusaeg liiga napp ja head tantsijad ei tarvitse olla alati head näitlejad. Publik ootaski rohkem tantsu, sest varasemad Gingelli lavastused on olnud tantsulised. Linnakapell, kes esines vilistlaste ja mõnede külalistega täiendatud koosseisus, oli kahjuks liiga vähe rakendatud, kuna põhirohk asetati tekstidele ja pantomiimile. Etenduse säravamateks tegelasteks olid Truffaldino (Erv Lillemets) ja Björn Pulcinella (Anna Karin Nilson), kellel on ka suuremad teatrikogemused. Meelde jääva tantsunumbri esitas graatsiline Saile Langsepp.

Euroopa Liidu Kammerorkester pakus kuulajatele Pauluse kirikus mõnusalt suvise kava, kus oli kaunist muusikat alates barokist kuni 21. sajandini. Publiku suurim tõmbenumber oli alpisarv, mida mängis Carlo Torlontano, kes tunnustatud metsasarvemängijana on praegu pühendunud unikaalse rahvapilli tutvustamisele. Kui Leopold Mozarti "Pastoraalses sümfoonia" mängis alpisarv põhiliselt kolmkõladele tuginevaid fanfaarseid viise, siis itaalia nüüdishelilooja Giovanni D'Aquila teoses "The Great Horn of Helm" oli pillikäsitlus mitmekesisem. Tolkieni "Sõrmuste isandast" inspireeritud heliteoses valitses valulik kur-

bus. Pehmed, kuid pingelised dissonantsid, salapärane atmosfäär, efektselt kõlav dünaamika pikkadel helidel – see kõik lummas kuulajaid.

Euroopa Liidu Kammerorkestri kõla oli sametine, eriti tõusid esile väljendusrikkad tšellod. Mängiti suuremate afektideta, kuid kõik oli äärmiselt köitev. Eriti meeldis Benjamin Britteni "Lihtne sümfoonia", kus esimese osa neoklassitsistlik polüfoonia kõlas väga karaktersest ja läbipaistvalt, teise osa *pizzicato* esitati täpselt ja suure mängulustiga. Kolmanda osa saraband tungis hinge oma kauni rahvaliku meloodiaga. Laulvus ongi selle võluva orkestri üks võtmesõna.

Hortus Musicuse kava "Muusikarändurid ajastute ristteel" viis kuulajad kaasakiskuvale rännakule ida ja lääne helimaastikul. Viljandi baptisti kiriku suurepärasel akustikal kõlas Tõnis Kaumanni, Joosep Vahermägi ja Riho Ridbecki laul nagu kammerkoor. Eriti köitvad olid armeenia laulud, kust õhkus lõunamaise suveõõ aroome ning tagasihoidud kirge ja salapära. Rüütlilaulud ja *istampitta* "La Belicha" rikastusid oriendist laenatud võetega, mis tulenesid selle muusika lätetest. Idamaised alahääled tekitasid huviga jälgitava helikanga. Menukas kontsert lõppes mitme lisapalaga.

Hispaania puhkpilliansambli **Ministriles de Marsias** kontsert oli festivali kõrgim elamus. Mängiti vanadel pillidel (tsink, pommer, tromboon, *dulcian*), mis on meile tuttavad, kuid üllatav oli kuulud mängutase. Õigem oleks öelda, et neid instrumente mitte ei mängitud, vaid justkui lauldi pillidel. Ansambli neljahäälsed liinid olid selgelt eristatavad, sulades samas kokku harmooniliseks tervikuks.

Kavas oli Antonio de Cabezoni muusika, kelle sünnist möödub tänavu 500 aastat. Pärast tema surma avaldas poeg isa teosed koos *glosa*dega (juhised muusika esitamiseks). See olevat ainus selletaoline menestrelidele mõeldud trükis, mis meieni jõudnud. Seega võime arvata, et ansambel mängis väga autentselt, kuid mitte muuseumlikult. Kõik elas, hingas ja voolas, igal häälel oma väljendusriikas liikumine ja dünaamika, mis aeg-ajalt moodustas ühiseid tõuse ja langusi. Mängulaad oli väliselt vaoshoitud, kuid seesmiselt väga intensiivne ja kontsentreeritud. Vahelduseks ja puhkuseks puhkpillidele kuulsime Cabezoni orelipalu Javier Artigase meisterlikku esitu-

ses. Üllatas väikese orelil mahlakas kõla ja tämbriküllus.

Õpetlik ja samas emotsionaalne oli kontsertvestlus "**Lugusid lindudest**". Iren Lill mängis 18. sajandi linnuteemalisi klavessiinipalu, mida täiendasid Fred Jüssi mõnusad kommentaarid koos heliliste näidetega loodusest (helirežissöör Külli Tüli). Saime teada, et laulavad ainult isaslinnud (v.a leevike), et laulmisoskus kujuneb esimese eluaasta jooksul ja on tasemelt erinev, et puurilinde olevat vanal ajal kasutatud kõrtsides kundete ligimeelitamiseks. Jüssi tundis muret, kas tänapäeva linnalapsed on üldse kuulnud ööbiku laksutamist või kana kaagutamist. Viimane olevat kodustatud juba 3200 aastat enne meie ajaarvamist.

Niisugune oli tänavuse festivali kava – kaunite kunstide põimumine lavateostes, palju emotsioone puhtast muusikast, pisut õpetlikku iva. Eriti rõõmustas publiku elav osavõtt, sest ilma tänulike kuulajateta poleks festivalil mõtet.

FOTOD JAAN MÄNNIK

“Klaaspärlimäng 2010”

MART JAANSON
muusikateadlane

15.–20. juulini võis ebaeestimaiselt kuumas Tartus osa saada järjekordsest festivalist “Klaaspärlimäng”. Nagu eelnevatelgi aastatel, juhtis seda helilooja ja muusika-produtsent Peeter Vähi. Tänavu oli ta kunstilise nõustajana appi palunud ka dirigendi ja laulja Risto Joosti.

Seekordse festivali üldmulje kujundas kõrge rahvusvaheline tase, näppepillisolistide suur osa, palju publikut, mille hulka kasvatasid ka 16.–18. juulini Tartus toimunud hansapäevad, kontsertide suhteliselt pikk kestus ja silmatorkavad kokkupuuted religiooniga. Enamik kontserte toimus Tartu Jaani kirikus, kaks üritust (sh Hainesi/Antonioni/Frankenheimeri 1974. aasta mängufilmi “Stepihunt” demonstratsioon) festivali klubis Vilde kohvikus. Peeter Vähi teose “Maa ja taeva vahel” puhkpilliorkestrile, Tartu raekoja kelladele

ja süntesaatorile esiettekanne oli 17. juulil Pirogovi pargis (kahjuks ma ei saanud sellest osa) ja festivali lõppkontsert Püsirohukeldris.

Festivali avakontsert 15. juuli õhtul jäi mulle meelde eelkõige hästi vormitud ja sūdusa kava poolest. Tallinn Sinfonieta Risto Joosti juhatusel mängis kolm sümfooniast ja kaks kontserti. Äärtes Wolfgang Amadeus Mozarti esimene ja viimane sümfoonia, vastavalt KV 16 ja KV 551 (“Jupiter”), mida muide ühendab motiiv JO-LE-NA-MI. Keskel esiettekandena Tõnis Kaumanni Sümfoonia nr 1 ning selle eel ja järel kaks kitarrikontserti, vastavalt Joaquín Rodrigo ülituntud “Concierto de Aranjuez” (solist Rémi Boucher) ja Peeter Vähi “The White Concerto” (solist Slava Grigoryan). Sellised seosed toetasid muusikaõhtust saadud kunstilist elamust, mille muidugi sepistasid

suurepärased solistid ja tublilt esinenud orkester. Kaumanni postmodernses esiksümfoonias jäid kõlama tahtmatud või tahtlikud viited minevikuheliloojaile ja autori (enese)irooniline huumor.

16. juuli esimese kontserdi naelaks oli huvitav instrument alpisarv, mida mängis sel alal maailmas tuntud itaallane Carlo Torlontano. Ta soleeris Leopold Mozarti sümfoonias ning tänapäeva itaalia helilooja Giovanni D’Aquila (1966) “Sõrmuste isandast” inspireeritud teoses “The Great Horn of Helm” (2003). Solisti saatis Euroopa Liidu Kammerorkester, kes mängis ka ise ühe teose Telemannilt, Mozartilt ja Brittenilt ning paar lisapala.

16. juuli hilisõhtul esinesid kirikus kolm kitarrivirtuoosi: kanada prantslane Rémi Boucher soolokavaga ning Austraalias elavad vennad Slava ja Leonard

Grigoryan duona. Boucher' sisustada oli kontserdi esimene pool, mis algas suurepäraselt esitatud Johann Sebastian Bachi *Chaconne*'iga. Kuid ta mängis muu hulgas ka mitu ühetoonilist ja harmooniavaest, vaid virtuoossele tehnikale üles ehitatud lugu, mida minu jaoks oli liiga palju. Kannatlikele järgnes aga maiuspala: vendade Grigoryanide peamiselt ladina-džassi võtmes väljapeetud virtuosone ja suurepärase ansambli tunnustusega kava. Claude Debussy klaveriprelüüd "Kuuvalgus" selle duo seades kujunes mulle festivali üheks suuremaks elamuseks.

Näppepillid olid esiplaanil ka 18. juuli hilisõhtul Vilde kohvikus esinenud Gruusia-Läti ühisprojekti "Es Ari". Gruusia osapoole moodustas varem ka "Jazzkaarel" osalenud ansambel The Shin, kelle soolokitarri Zaza Miminošvilit võrreldi kuluuaries lausa John McLaughliniga ja kelle bassimeeski oli väga osav. Lätlasi esindasid projektis kaks rahvalikult kõri pealt laulvat naissoolist, oboe-, viiuli- ja tšellomängija ning ühisansambli mitmete seadete autor, helilooja Valts Püce. Ansambli meisterlikult esitatud muusika oli inspireeritud läti ja gruusia folkloorist ning *fusion*'ist. Meeldivat värvi lisas muusikaga orgaaniliselt haakuv tants (Aleksandr Chumburidze).

Näppepillide tulevärki sai kogeda muidugi ka festivali 20. juuli lõppkontserdil, mille sisustas maailmakuulus Terem-kvartett Peterburist. Ansambli kava esimeses osas kõlasid Schuberti, teises aga Bachi loomingu rahvusvahelises, kuid "vene kastmega" ülevalatud stiilis tõlgendused sopran- ja altdomrale, bassbalaalikalale ning bajaanile.

Tippkunsti kauni pärlina oli "Klaaspärlimängu" festivali "traatidele" lükitud meie rahvusvahelise pianisti Kalle Randalu soolokava "Kuupaistesonaat" 17. juuli õhtul. Kava oli pühendatud kahe suurhelilooja loomingule: Beethovenilt kõlas "Kuupaistesonaat" ja 31. sonaat op 110, Chopinilt aga Kolmas sonaat h-moll. Kogesin, et suurepärase pianisti esituses kõlab igasuguse faktuuriga muusika ka kirikult piisavalt hästi.

Festivali nimi "Klaaspärlimäng", mis peab viitama Hermann Hesse samanimelisele romaanile, on valitud päris tabavalt. Võimaldab see ju – nii nagu Hesse fiktiivne klaaspärlimäng eeldab – koondada ühise nimetaja alla eriilmelist muusikat ja kunsti. Kuid Hesse klaaspärlimäng sisaldab ka reli-

Tallinn Sinfonieta Risto Joosti juhatusel festivali avakontserdil.

FOTOD AHTO SOOARU

giooni elemente ja see asjaolu andis mulle põhjuse näha neid ka festivalil pakutavas.

Festivalil kogetud viidetest religioonile silmatorkavaim oli eesti avangardmuusika esitajate juhtgruppi kuuluva ansambel U: ülesastumine 18. juuli õhtul. Nad olid võtnud kavva Karlheinz Stockhauseni ultra-avangardistliku teose "Aus den Sieben Tagen" (1968), mida ei saagi teisisi esitada kui religioosse rituaalina. Nimelt selleks, et täita helilooja nõudeid, tuli muusikutele end musitseerimiseks ihuliselt ja hingeliselt ette valmistada, näiteks neli päeva paastuda, vastasel korral oleks olnud selle teose esitamine ka mõtetu. Ja tõepoolest, avangardlikus stiilis muusika, mis Jaani kiriku võidukaare alt kõlas, oli täidetud sellise sisemise jõuga, et igav ei hakanud kordagi.

Hesse klaaspärlimängu märgikeelde kuuluvad religiooni elementide hulgas ka kristliku teoloogia mõisted. Kui tõlgendada viimastena ka kristlikku sümboolikat, siis ei puudunud tänavuselt festivalilt needki. Esmalt oli sümboli väärtusega muidugi kirik ise kui enamiku kontsertide toimumispaik, rääkimata esinejate selja taga altari-ruumist asuvast krutsifiksist ja muust kiriku

liturgilisest atribuutikast. Kuid täiesti ootamatu seos kristlusega avanes minu jaoks 19. juuni õhtul helilooja Lepo Sumera 60. sünniaastapäevale pühendatud kontserdi teises pooles (esimeses pooles esitasid Tartu ja Tallinna muusikud Sumera kammer-teoseid), kus etendus üle paljude aastate Sumera ainus ooper "Olivia meistrikläss" (1997). Seekordne lavastus oli tehniliselt ja kunstiliselt lihtsam kui 1997. aasta esmalavastus. Olivia partii esitas, üldjoontes veenvalt, sopran Janne Ševtšenko, kõneteksti luges kuulama panevalt Peeter Volkonski, ansamblipartii eest hoolitses hästi Tallinn Sinfonieta, etendust juhtis Risto Joost. Kuid Jüri Tallinna loodud videopilt asetas ooperi hoopis uude valgusse. Mida ooperi lõpupoole, seda enam ilmus ekraanile krutsifiks, mis sinna teose lõppedes jäigi. Kas pidi see vaatajas tekitama seose kõnetekstiga, mille kohaselt Olivia tegeles pidevalt salapärase Temaga – vahel otsis ja vahel ei-iras? Kas krutsifiks teose lõpul pidi tähendama, et Olivia leidis Temas kristlaste jumala? Ja kui juba Olivia, kas siis ka teose autor?

Festival Kiling Schilingi-Nõmmel

Pärnumaal, vol 4

MARIA MÖLDER

muusikateadlane

“Schilling 2010”. Räägime mõnust muusikast, heast seltskonnast koos lõbusate lastega, mini-loomaaiast ja spontaansetest võimlemiskavadest laval, tasemel plakatinäitusest, paljust muust. See kõik toimus 3. juulil Kilingi-Nõmmel, paljude jaoks teises Eesti otsas. Sellegipoolest on festival oodatud kohtumispaik nii Tallinna vurlede kui ka kilinginõmmekate jaoks ning eelmisel aastal, kui peopidamine vahele jäi, tunti “Schillingust” tõsist puudust. Muretseti suisa, ega korraldajad traditsiooni päriselt lõpetada mõtle.

Tänavu oli festivalil kohalikke elanikke rekordiline hulk, kuuldavasti viiesaja külastaja ümber. Ju meelitas neid kõige rohkem üks energilisemaid esinejaid Malcolm Lincoln, kes oma eurohitti “Siren” vist juba põhimõtteliselt reakontserdil enam kunagi ei esita. Pärast Bad Applesi retrohõngulist

indie-poppi üles astunud Robin Juhkental ja Madis Kubu töid neljandale ilusa muusika festivalile elusa ja loominguilise fiilingu, millest enam vabaneda ei õnnestunudki.

Alates ühendusest 3Pead sai festival ühtlasi rokilikuma iseloomu, publik liikus otsejoores lava poole ja kontakt esinejatega muutus järjest vahetumaks.

Kilingi-Nõmme suveaias esinenud kohalike bändide kroon oli Opium Flirt, kel on viimase poole aasta jooksul, tegelikult alates “Tallinn Music Weekist”, olnud tuli takus. Uue koosseisuga, kus *frontman* Andres Lõo tagab, et kvaliteetne instrumentarium märkamatuks ei jää, tutvustas Opium Flirt kevadel kõigepealt singlit “Strange Commitment”. Seejärel tuli välja täispikk album “DejaVoodoo”. Plaat on otsast otsani täis kõige metsikumaid helisid ja kontserdil kõlavad need suisa tormina. Opium Flirdi esinemine “Schillingul” oli

järjekordne sensatsioon, kuid samalaadseid sähvatusi on ansambli jagunud peaaegu kõigile viimase aja tähtsündmustele. Katsume sellega mitte liialt harjuda.

“I Want to Break Free”, alustas esimeste sekunditega publiku tähelepanu võitnud Queen’s Head veidi tuntuma ansambli, Queeni *cover*’it, sealjuures jäägitult Depeche Mode’i võtmes. Muidu olid kavas originaallood, mida ansambli juhtfiguur rohkem jutustab kui laulab. See oli oluline ja üllatuslik kohtumine, sest niivõrd orgaaniliselt publikuga ühilduvat esinejat, kes üht-aegu mõistab meelt lahutada ja intellektuaalset naudingut pakkuda, Eesti nähtavasti ei tunne. Kuigi meil on nüüd Malcolm Lincoln ja Opium Flirt.

Teistel väliskülalistel polnud ka viga, kuid Queen’s Head ei ületanud keegi. Pisikeses Kilingi-Nõmme linnas toimuvat festivali külastas suisa kaks Austraalia bän-

Grupipilt Eestist: Bad Apples.
PRESSIFOTO

di. Mõlemad on alles oma eduloo alguses, kuid teine neist, Antarctica, laseb kuuldavale hoopis turvalisemat popmuusikat. Tõtt-öelda käivitasid kaugelt tulnud popparid vabaõhufestivali publiku kiire laialivalgumise ning osaliselt ka kultuurimaja poole tormamise. Sümpaatne ja intrigeeriv indie-bänd Je Suis Animal Norrast oleks õnnestumiseks võinud piirduda võluvate naishääle ja -olenditega, kuid suutis rohkemgi.

Joose Keskitalo ja Kolmas Maaailmapalo polekski nagu enam välismaine esineja, sest Eestis on "soome poega" ja tema ansambli korduvalt nähtud. Nende meeste olekus on midagi väga sarnast siinsete isaste unisevõitu käitumisega, mis võib üsna ootamatult äkiliseks muutuda. Vaatad lavale ja meenuvad Kaurismäki filmid. Samas, kui keeles oleks palatalisatsiooniga paremad lood, mõtleks esimesena ikka omaenda kodumaa külaelule.

"Schillingut" külastades on jäänud silma eriliselt rahulik õhkkond ja n-ö tööseksioonides.

Ka lastel on pidu. Kui järele mõelda, on "Schillingu" toimkond ainuke, kes viitsib siiralt ette võtta reaalseid samme, et väikestel külalistel festivalil mõnus ja huvitav oleks. Selle asemel, et "Öllesummerite" või "toobrite" kombel laste jaoks põrkavaid kummijullasid rentida, otsustati "Schillingul" näidata Kilingi-Nõmme lähikonnas Raja talus kasvatatavaid miniloomi – üliväikeste hobuseid, veiseid, sigu, kitsi jne. Seati sisse ka joonistamisnurgaga lastelava.

Esimest korda astus "Schilling" sammu muusika- ja perefestivalist kaugemale erakordselt põhjaliku plakati- ja flaiernäitusega, mille koostasid kunstiteadlased Maarin Mürk ja Madli Mihkelson. Väljapaneku žanrikirevus hämmastas ka kõige vähiklikumat ajutisi galeriiruume pakkunud postkontorist läbijooksnut. Aastakümnete kaupa ajalugu ja nostalgiaainest: kultuurisündmused teatrilavastustest popmuusikani, poliitpropaganda ja sotsiaalreklaam, puhas kunst versus praktiline vajadus sõnumit ja informatsiooni edastada, erakogud ja trükikodade toodang. Plakatinäitus väärib siinsest pealispindsest piuksust märksa põhjalikumalt kunstispetsiifilist kajastust ja seda ta loodetavasti ka saab.

Folgi kaleidoskoop

AVO KARTUL
muusikavaatleja

Juuli viimasele nädalavahetusele eelneval neljapäeval viivad kõik teed Viljandisse, Eestimaa igatahes. Nii on see olnud juba kaheksateist aastat. Viljandi pärimusmuusikafestival on meie suurim ja vanim iga-aastane muusikaüritus. Viljandi folki teavad kõik, isegi selle massiirituse kritiseerijad (kes tihti seal kordagi ei käi). Folki on võrreldud laulupeoga. Paljude jaoks, meie president nende hulgas, on folk aasta sündmus, omamoodi aastavahetus.

Nelja päeva sisse mahtuv muusikapidu on loomulikult ka laadaplatsi meenutav tuttanav, kus on hea kohtuda vanade tuttavatega ja luua uusi tutvusi. Kuid eelkõige on folk ikkagi kaheksa erinevat esinemispaika ligi saja kontserdiga. Tänavune festival oli pühendatud tantsule, selleks oli kiriku vastu vallikraavi paigaldatud tantsupõrand, kus tantsumustreid joonistati. Korraldajate sõnul on tantsuplats ka järgmistel festivalidel. Tantsuteatri tarbeks oli vanas spordihoones spetsiaalne *black box*, mis ei suutnud paraku huviliste tulva mahutada.

On selge, et pole võimalik haarata terve festivali. Võib lustida suurte vabaõhulavade ees, nauvida kontserte Aida saalis või peituda palavuse ja peomõllu eest Jaani kiriku vaikusse. Muusikaliselt on folk ikka sama kirev olnud kui tema publik ja valiku te tegemine alati ühtmoodi keeruline.

Mida sel aastal kuuldust esile tõstaksin? Alpin Ramlaz Austriast, tuttav elmisest folgist, joodeldas ja tantsutas ennastunustavalt, vaatamata väsimatu liidri Herman Haerteli kipskäele. Ungari Csürentö esituses kõlasid *csango*-ungarlaste keerulised rütmid ja vanad laulud. Juba kakskümmend üheksa aastat tegutsenud lätlaste Ilgi pani publiku avapäeva kuumuses tantsides tolmule keerutama. Jaani kiriku jaheduses

Puerto Flamenco täis kirge ja väge.
FOTO HEITI KRUUSMAA

lasksid Linnamuusikud kõlada omapärastel seadetal vaimulikest rahvalauludest. Läti nimega eestikeelne ja -meelne Nikn Suns oli võimas. Chopini aasta külalised Poolast Janusz Prusinowski juhtimisel ajasid Kaevumäe publiku segadusse keeruliste masurkarütmidega ja vedasid rahva rongkäigus tantsulavale, et seal tantsusamme õppida. Strand...rand viis publiku eestirootsi ranniku koraalide maailma, nagu ikka hiilgaval tasemel. Aitäh, Sofia! Mitmes grupis mängiva Sandra Sillamaa Sw(f)Est üllatas torupilli, tšello ja kitarriga koosluse omapärase kõlaga. Ansambli Virre on Polina Tšerkassova näol lisandunud uudsust ja vanamuusika mõjusid. Zetod pole grammigi kaotanud oma värskest, samas on nende pillimäng üha edasi arenenud.

Üks festivali tippsündmusi oli Puerto Flamenco esinemine tantsutoas. Ehe fla-

Tiptase Soomest – Tsuumi Sound System.
FOTO AVO KARTUL

menko jõuab Eestisse väga harva. Sevilla muusikud-tantsijad andsid unustamatu etenduse täis kirge ja väge. Täiesti uskumatu oli laulja ja tantsija vaheline dialoog (või võitlus) oivalise kitarri ja löökpillisaaatega. Kahju, et muusikud pidid esinema isegi lõunamaalase jaoks ülikuumas esinemispaigas. Parim koht oleks olnud Ugala saal ja miks mitte ka Kaevumägi.

Peterburi Otava yo oli paljudele ilmselt täiesti tundmatu seltskond. Kui bänd reede öösel maikades ja läkiläkidega suures telgis lavale tuli, interjööriks laval pesunööri ripuv pesu, võis kõike oodata. Aga tulemus ületas kaugelt ootused. Tegemist oli tippklassi muusikutega, kes oskasid teha nii muusikalist kui ka lihtsalt nakatavat nalja. Ja puupüsti telk oskas vene muusikute pin-

gutusi hinnata. Ühesuguse entusiasmi võeti vastu multifilmimeloodiad, naljalaulud ja Beethoveni töötlus. Rahvas ei tahtnud muusikuid veel kell kolmgi lavalt ära lasta, skandeerides “molotsõ”. Vägev öö oli, täiesti samal tasemel kui kunagi ansambli Haidamaky esinemiste ajal.

Minu jaoks kujunes peaesinejaks põhjanaabrite Tsuumi Sound System, kes astus üles avapäeval ülivõimsalt Kaevumäel. Kuid laupäevane telgikontsert oli tõeline tulevärk. Kaheksa muusikut andsid endast kõik, nautisid pillimängu ja olid suurepärased improvisaatorid, kes võisid lihtsa tantsuviisi juurest märkamatult libiseda *free-jazz*’ilikku kakofooniasse, samas rokkides ja rahvast tantsima sundides. Meenus aastatetagune B.U.B. Flandriast, kes suutis ka

vihmas publikut tantsitada. Telgis olnud Soome tuttavad teadsid rääkida, et Tsuumi Sound System annab üsna vähe kontserte, põhiliselt välismaal. Seda toredam oli Kaustisest pärit ülienergilise viuldaja Esko Järvelä suust kuulda, et sellist kuulajaskonda pole nad veel näinud. Tänu publik ei raatsinud ansamblit lavalt ära lasta ja ülipiika kontserdi lõpuks olid muusikud läbi-märjad. Kahju, et telgikontserte ei filmita, sest läbi aegade on just seal toimunud ennenägematud etteasted, nii esinejatelt kui ka publikult.

Folk sai läbi, uus aastaring algab ja kulmineerub järgmise juuli viimasel nädalavahetusel. Folk on, folk jääb, folk olema peab...

Festival vihma kiuste

AIMAR VENTSEL

DJ, etnoloogiadoktor ja R2 saatejuht

Festivalile “Maailmaküla” andis peamise hoobi ilm, mitte Emil Kusturica tulemata jäämine. Nagu peakorraldaja Paul Pihlak mulle ütles, oli piletite eelmüük esimeseks kolmeks päevaks enam kui tagasihoidlik. Ja ehkki ma olin lubanud külastada festivali kahel viimasel päeval, otsustasin paduvihmaga Pirita kloostri varemetesse mitte minna, vaid läksin hoopis Rock Cafésse Zetode plaadiesitluskontserdile. Ega sealgi lugu kiita olnud, kohal oli napilt sadakond fänni. Zetod andsid endast parima ja lasid kõlada uue plaadi “Lätsi sanna” lugudel, ent suures ruumis ei suutnud ka vähesed entusiastlikud kuulajad trööstitut tunnet tõrjuda. Kontsert oli hea, mängiti läbisegi kõigi kolme albumi lugusid ja selle põhjal võib väita, et uus plaat haakub harmooniliselt eelmistega.

Festivali neljandal ja viimasel päeval panin naise ja lapse autosse ning suundusin Pirita poole. Vihma kas tibutas, sadas või oli hoogude vahel mõni paus, oli niiske ja külm. “Maailmaküla” festivalil ei tervitanud mind ka viimasel päeval erilised rahvamassid. Väikese lava ees seisis salgake kuulajaid, teine osa publikust oli tibutava vihma eest toidutelkidesse varju pugunud. Mina jõudsin kohale Tuule Kanni ja Jaak Sooääre esinemiseks ja ausalt öeldes nad minus erilist vaimustust ei tekitanud. Tegemist oli võrdlemisi tavapärase etnofusiooniga, mida on Eestis tehtud aastakümneid, segades rahvamuusikat kord jazziga, kord progerockiga. Paistab, et selline muusikasuund on oma kõrgpunkti juba ammu läbinud ja midagi huvitavat sealt enam tulemas ei ole. Kõndisime suurel ja suhteliselt tühjal festivaliplatsil ringi ning vaatasime üle kõik müügilaud jaapani kioskist kuni öko-

Sierra Leone Refugee Allstars – muusika- ja rahusaadikud Lääne-Aafrikast.

FOTO INTERNETIST

kohti putkani. Vahepeal leelutasid laval kaks setu memme, ka siin võiks kasutada ingliskeelset väljendit “I was not impressed”.

Järgmine esineja oli maailmas ja maailmamuusikas tuntust koguv Sevara Nazarkhan. Usbeki laulja koos kaasmaalastest saateansambliga esitas minu maitse jaoks liiga poleeritud muusikat. See on tüüpiline maailmamuusika, vahekord eksootilise usbeki muusika ja lääne publikule arusaadava jazz-rocki vahel on paigas, kindlustades nii plaadilepingud juhtivate *world music* firmadega. Välja on tulnud mõõdukalt idamaaine raadiopopp, liigagi etteaimatavate käikudega, aga kvaliteedimärgiga. Etteaimatav oli ka lauljanna Sevara lavaline käitumine. Inglisekeelsete vahetektidega kiideti rahvast, keda eriti polnudki ja kes *en gros* erilist entusiasmi ei ilmutanud. Siiski said nad kuulda, et “you are the best” ja muud, mis sinna juurde kuulub. Kõigest hoolimata mängis ansambel innustunult, minnes iga loo ajal üha sügavamalt oma muusika sisse. Mängutehnilisest küljest oli ansambli muusika nauditav ja kontserdi arenedes hakkasid nad sisse pikkima improviseerimisega. Sevara keerles laval nagu derviš ja kontserdi lõpuks oli nii ansambel kui ka rahvas hoolimata tibutavast vihmast korralikult käima läinud.

Meeleolu elavnes Piiteri bändi Markscheider Kunst kontserdi ajal. Peterburglased tutvustasid oma uue albumi “Utopia” muusikat, mis on üsna klassikaline *ska* venekeelsetele tekstidele. Sinna vahele mängiti ka eelmiste, *reggae* ja latiinomõjutustega

albumite muusikat. Punk-rocki taustaga ansambli muusika, vahetektid ja *show* olid säravad ning energiat täis. Muusikud ei hakanud teesklemagi poliitilist korrektsust ning rääkisid kõik oma jutud maha vene keeles. Kui rahvas vastavalt laulja soovile lavale lähemale liikus ja ettenäidatud tantsuliigutusi tegi, tuli välja, et ka noorema põlvkonna eestlased saavad vene keelest aru küll, kui tahavad. Markscheider Kunst on nii piiterlik kui üks bänd olla saab. Nad ühendavad suurlinna tagahoovide romantikat särtsakate sotsiaalkriitiliste tänavateemaliste tekstidega. Muusikapalade vahele jutustati lugusid Peterburi elust, aga ka varasematest käikudest Tallinna. Nagu vanaema põlvkonna vene alternatiivmuusikutele iseloomulik, on nende tutvuskond Tallinnas suur ja osa tuttavatest oli tulnud ka kontserdile. Stiilne oli Markscheider Kunsti lavalt lahkumine muusikaliste improviseerimise ja korraliku *show* saatel. Edasi tulid kohustuslikud lisalood, kuni bänd ühel hetkel lihtsalt keeldus lavale tagasi tulemast.

Festivali lõpetas Sierra Leone Refugee Allstars. Kes sel kontserdil ei olnud, süüdis-tagu iseenast. Üks praeguse maailmamuusika tippesinejaid lajatas oma seguga Sierra Leone muusikast ja *reggae*’st nii, et kogu napp publik hullus. Siin vange ei võetud ja armu ei antud. Minu selja taga tantsis ennastunustavalt Anne Erm, ees esoteerilised teismelised. Bänd rokkis, räppis ja kiirgas aafrika energiat. Vihm oli ununenud ja külm kadunud.

Oli hullumeelsust ja oli ilu

FARIŠTAMO LEIS
pianist ja improvisaator

19.–22. maini toimus Tallinnas peamiselt Kanuti gildi saalis “Improtesti” festival, mis lõpetas “Improtesti” kontserdisarja viienda hooaja. Festivali peaesinejad olid täiesti ainulaadse stiili ja mängutehnikaga trompetimängija Axel Dörner (Saksamaa) ning häälimprovisaatorite duo Phil Minton (Suurbritannia) ja Isabelle Duthoit (Prantsusmaa), kelle muusika “varieerub kergemeelsest tõsiseni, naljakast dramaatiliseni, on ühtaegu sume ja läbipaistev, teravalt salvav ja paitav”.¹ Viimasena mainitud viisid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias läbi ka õpitube.

Eestist astusid lavale Beggars Farm koosseisus Kalle Tikas (kitarr, elektroonika), Heikki Tikas (bass, elektromehaanika, salvestised), Raul Keller (heliobjektid, elektromehaanika, salvestised) ja Margo Pajula (trummid) erakorralise analoogtehnoloogial põhineva vabaimprovisatsioonilise projektiga “Lindiskandaal”; Liis Jürgens Group koosseisus Liis Jürgens (harfid), Liisa Hirsch (Yamaha “vana kooli” süntesaatorid), Leonora Palu (flöödid) ja Tanel Paliale (elektroonika); haarav ja põneva helikeelega duo Taavi Kerikmäe – Mart Soo, kes on ühtlasi ka “Improtesti” kuraatorid; ja üliõpilased. Peale kontsertide esitleti “Improtesti” 2007/08 ja 2008/09 hooaja kogumikplaate ning ansambli Sabot (USA/

¹ Reklaam Facebookis

Tšehhi) juhtimisel toimus sõltumatute muusikute vestlusring “Do it Yourself”.

Festivali ereda laiguna jäi meelde Phil Mintoni ja Isabelle Duthoit’ kontsert. Nad kõitsid publikut 50 minutit silmad kinni oma maailmas olles ja väga harva kuulis peale kriisete, kiiksatuste, kääksatuste, korina, kurina, klöksatuste, puhina, sahina, nõdrameelse mõmina ja matsutamise ka kurgulaulu ja natuke muud helikõrguslikku. Iga heli tekitati kogu kehaga. Kuulajad võisid kogeda järgemööda hirmu, ahnust ja meeleheidet. Kas see õudus pärines muusikute kui inimeste seest või tekkis pigem väliste tegurite meelevallas, jäi kuulajate endi otsustada. Kontserdi fluidumi lõpetasid jalakafännid, kes väljendasid teisel pool maja-seina häälekalt oma rõõmu seoses Eesti 2:0 (1:0) võiduga Soome üle.

Maja tagant kostvad helid ei võimaldanud muust maailmast eralduda ka teiste ürituste ajal. Nii näiteks toimus Axel Dörneri kontserdiga ühel ajal alati lärma-kalt kulgev Maailmapäeva pidu. Festivali üht oodatumat külalist vali trummihelide kaskaad ei seganud, ta mõjus selle taustal isegi sfinksilikult. Kui muidu on improvisaatorid (näiteks Duthoit ja Minton) laval tihti suletud silmadega ja kogu kehaga sujuvas liikumises, siis trompetist istus rahulikult toolil, silmad fokuseeritud kaugusse. See võimaldas ehk rohkemgi nautida heli,

vaikust ja “õhku” tema muusikas. Samas jäi meil kuulajatena vahel hing justkui kinni, sest pinge muudkui kestis. Publikul oli põnev jägida ka pilli “kruttimist” ja kuulda ootamatuid pilliheliseid – Dörner valdas täielikult oma instrumendi “sõnavara”.

Sama mõte tekkis, kuulates duot Taavi Kerikmäe (klahvpillid, teremin, elektroonika) ja Mart Soo (kitarr, elektroonika). Nende kontsert oli erinevalt teistest esinajatest struktureeritud kuueks täiesti eriilmeliseks looks. Oli üht meeoleu, konkreetset, undamist, kaootilisust, äkilisust, rajusid sooloseid, makilindilikkust, klöbinaid, vinget loo lõppu, kolinat, salapära, lahinguvälja, hullumeelsust, loodushuikaid ja ilu. Seda kõike ei saa laval lihtsalt proovida, vaid on vaja harjutada, katsetada, kuulata, otsida ja leida. Sel kontserdil mõtlesin, et ilmselt on koosmängimise alustaladeks sõprus ja austus. Aga kas sellest piisab? Ilmselt on oluline ka see, kui palju ollakse juba koos mänginud ja kui kokku muusikaliselt kasvanud. Näiteks Liis Jürgens Group, põnev, julge, emotsionaalne ja elavaloomuline koosseis, oli ise väga selgelt igal hetkel kohal ja karakteris, kuid ei moodustanud siiski ühtset tervikut. Võib-olla on tegemist alles noore koosseisuga, võib-olla täitis elektroonika liigselt ruumi, sest hõredamad kohad olid suurepärased. Vinged olid harfid, mis olid häälestatud

veerandtoonilise erinevusega, põnevalt kõlas see, kui Jürgens keeras harfikeeled hästi lödvaks. Yamahade soololõigud kõlasid üliaharavalt, flööt on samuti tänuväärne ja võimalusterohke pill, mida Palu osavasti ära kasutas, ning ka elektroonikalt tuli suurepäraseid leide.

Väga tervitatav, et üliõpilastel oli oma kontsert. Publiku vastukajagi oli äärmiselt positiivne. Esinesid improkoor, interpreetid, tantsijad ja lauljad. Moodustati põnevaid koosseise, näiteks tantsija ja elektronmuusik; pianist, saksofonist ja kaks lauljat jms. Ootamatuna mõjus suur keelpillikoosseis, kuhu kuulus ka nn *nyckelharpa* – vända ja klahvidega keelpill.

Palju on arutletud selle üle, kas improvisatsiooni peaks harjutama ja kui, siis kuidas ja miks. Esinejad demonstreerisid ilmekalt, et kui tahame laiendada oma piire ja mängida pilli ebatraditsioonilisemalt, on vaja aega katsetamiseks ja pilli kõlavõimaluste avastamiseks. (Näiteks võib tuua ka keelpillide korpuste löökpillina kasutamise, mida kuulis üliõpilaste kontserdil.) Samas ei taha me ka publikut ära tüüdata ega väsitada teda kõiksugu “põnevate” *sound*’idega. Seetõttu peaksime oma lapseliku vaimustuse pillide suurte võimaluste üle läbi elama harjutusruumis, et laval olles juba täpselt teada, mida teha, suuta end kuulata ja teravikult luua.

Duthoit rõhutas oma õpitoas ka sõnavara tähtsust n-ö müramuusikas. Ta julgustas meid nihutama oma piire, katsetama ja valima need helid, mis meeldivad, ja leidma ühe noodi erinevaid mängu- ja kõlavõimalusi. Ta toonitas ka, et kõige tähtsam on kuulata. (Kerikmäe–Soo duol, muide, tundus kuulamine olevat aksiomaatilise tähtsusega.) Katsetamiseks tegime mitmesuguseid harjutusi, kus peale laiendatud mänguvõimaluste keskendumise ka üksikute helide ajalistele raamidele. Oleme harjunud muusikas mõtlema edasisuunas ja sellega seoses keskendumine nootide algustele, mistõttu lõppudele keskendumine loob teatavas mõttes uue, päris ainulaadse dimensiooni. Mäletan, et aastaid tagasi rõhutas seda aspekti ka suurepärase improviseerija Anto Pett.

Samuti kujunes ainulaadseks ansambel Saboti juhitud vestlusring. Nägime filmi nende elustiilist, muusikast, huumorist, mõtteviisidest; sirvisime äsja välja antud raamatut nende viimasest kümnest muusi-

Phil Minton ja Isabelle Duthoit kõitsid publikut 50 minutit silmad kinni oma maailmas olles. FOTOD TARVO HANNO VARRES

kuaastast. Arutelu ise sai alguse nende küsimusest meile, kas oleme sinse olukorraga sõltumatute muusikutena rahul. Kohe tekkis mõttevahetus, mis üldse on sõltumatus. Hilary Binder (trummid) tõi välja tema meelest olulise aspekti, milleks on *self-management*. Leiti, et olukord on suurepärase, samal ajal mainiti, et bändide rohkus isenesest ei tee olukorda heaks, sest paljud bändid on meedia poolt haibitud n-ö ühepäevaliblikad. (Tõeline *underground*-muusika legend ja geniaalne progepunkdzäss-duo koosseisus Binder ja Christopher

Rankin (basskitarr) asutasid oma duo kahekümmend aastat tagasi vabana traditsioonilistest stiililistest piirangutest ja andsid kontserdi Tallinnas oma 20. tegutsemisaastale pühendatud Euroopa-tuuri raames klubis Korter.) Saboti filmist jäi kõlama mõte: “*Love the moment, hate the dream, the memory. Fuck the past, the future.*” Kas see ongi improvisatsioon?

Järgmine “Improtesti” festival toimub tuleva aasta mais, kuid kontsedisarja uus hooaeg algab juba oktoobris.

Kas opereti ja laadanalja ühendžanr toob topeltpubliku?

HEILI VAUS-TAMM
muusikakriitik

Johann Straussi operett "Nahkhiir" 13. ja 15. mail Rahvusoper Estonia. Dirigendid: Jüri Alperten ja Mihhail Gerts. Lavastaja ja kunstnik: Michiel Dijkema (Holland). Valguskunstnik: Bas Berendsen (Holland). Koreograaf: Marina Kesler. Peaosades: Urmas Põldma, Aile Asszonyi, Mart Laur, Rauno Elp, Taavi Tampuu, Oliver Kuusik, Andres Köster, René Soom, Kristina Vähi, Marion Melnik ja Tõnu Kark.

Lavastus (kohati küll ehmatavalt labane) on loodud tugeva strateegiaga – püütakse kõnetada olulisi vaatajagruppe ja käia kaasas tänapäeva teatriga. See on isenesest igati positiivne ja mulle tundub, et siin on uue teatridirektori käekirja. Püüdlus on ainult natuke liiga läbinähtav ja õnnestumistest räägime tagapool.

Straussi "Nahkhiir" on Viini klassikalise opereti lipulaev. Estonia etenduse lavastus on aga nagu opereti kui sellise paroodia. Kõik muidu hea maitse piiridesse jäetavad, kergelt pikantsust lisavad seigad on alasti kistud ja naeruvääristatud. Sellega kaotab lavastus traditsioonilise vaataja, kes tuleks tuntud ilusalt lugu vaatama. Aga palju neid ikka on – Euroopas ooperiteatri publik ju aina vananeb. Järelikult on vaja midagi muud välja mõelda ja uut publikut püüda. Aga keda siis püütakse?

Tundub, et ühest küljest sellist publikut, kes käib suvelavastusi pidi – ootab kergest süzeed ja matsakat nalja. Naljaga pole kokku hoitud. Iseasi, kas kõik need naljad ikka rahvusoperis passivad. Sest on ka head

ja maitsekad nalja, mis muide 15. mai etendusel just kõige suuremaid (lausa kontrolli alt väljuvaid) naerupahvakuid tootis. Jutt on kolmanda vaatuse avamängust, mille lõpus ilmub eesriide tagant lavale jokkis vangivalvur Frosch ja sosistab omamehelikult dirigendile, et "lavamehed pole veel valmis, ja maestro, mängige seda veel korra, aga väääga aeglaselt". Ja nii mitu korda, kuni orkester kolmas kord tõesti üliaeglaselt ja oi kui mustalt avamängu alustab, mis lõpuks peadpööritava kiireks keerab. Publik oli naerust lämbumas, nii et Tõnu Kark pidi lausa rahvast vaigistama, et tema repliike üldse kuulda oleks. Tõesti andekas leid, millele Kargi vastava ampluaa näitlejameisterlikkus õige soolasuse juurde andis.

Järgnevas vanglastseenis läks aga huumor kahjuks lati alt läbi ning ehmatavalt ja kohati lausa eemaletõukavalt labaseks. Kuigi see oli nii vaid esietendusel. Kolmandaks etenduseks (teisel ma ei viibinud) oli pilt parem. 15. mai etendusel oli ka (vabandust) kukkumisi-keppimisi oluliselt vähem. Võte, et keegi pikali kukub, kuulub küll igivanast ajast komöödiažanri juurde. Sellega vist enam kedagi ei püüa. See on lihtsalt tobe ja kuidagi rahvateatri ja mitte rahvusoperi moodi. Aga selle liitsõna teine pool oli vähem esindatud vist ka seetõttu, et 15. mail oli prints Orlofsky rollis Taavi Tampuu. Ja tema leidis naudingutest küllastunud vene rikkuri jaoks peenemaid ning veenvamaid lahendusi. Rauno Elbi jaoks on Orlofsky roll suur väljakutse. Elp mõjub veenvalt jõulisi, sirgjoonelisi karaktereid mängides. Aga Orlofsky roll nõuab rohkem

slaavilikku spliini, karakteri ootamatuid pöörded, meeletuse ja tüdimuse peent segu. Ja kui lavastajal oli ette nähtud, et Orlofsky raseerib oma habemenoaga nalja pärast Eisensteini, siis Tampuu läks siit edasi ja raseeris baleriinide jalgu. Orlofsky on üldse selle opereti võtmeisik ja kõige värvikam karakter.

Teine osa publikut, kellele, tundub, et tahetakse meeldida, on teatri püsikliendi soomlased. Keelelist segadust ja muidu kohmetust soomlaste teema võimaldab, aga need kahekümne aasta tagused naljad *à la*

“kaunis pugu” on küll ajast ja arust.

Teistest osatäitjatest jäid meelde René Soom parajalt doseeritud niiditõmbaja dr Falkena ja Marion Melnik kauni vokaali ja armsalt lihtsameelse toatüdrukuna (võiks kohati huvitavamalt liikumist leida). Oliver Kuusiku hääl on tõesti selline, et naised langevad lummatult (nagu pereproua Rosalinde süžee järgi). Mänguliselt on tema magususele heaks vahelduseks Andres Kösteri *macho*’likum võlu. Aile Asszonyi naispeaosas võib varjundirikka laitmatu vokaaliga, aga muidu paistab oma nüans-

seeritud ning tõsise mänguga nagu veidi “teisest ooperist” olevat. Omas elemendis on ta jõulises tšaardašis, mis on opereti tõsise poole kulminatsioon. Seda suuresti ka valguskunstniku hämmastava töö tõttu. Siit jõuamegi tänapäeva teatri võtete juurde. Kohati kiivakiskuv lava, näitlejate lausa akrobaatilised poosid ja tohutu liikumistem-po ning rabav valgusmäng on kindlad õnnestumised.

Jüri Alperthen dirigendina oskas juba avamängu nii peenelt ja samas iseloomulike frivoolsustega üles ehitada, et pani imet-

lema orkestrit ja maestrot. Mihhail Gerts oli sirgjoonelisem, aga püüdis hiljem meisterlikult kinni kõik end mängima unustanud lauljate hilinevad fraasid ja hoidis etendust kindlalt ohjes.

“Nahkhiir” on igal juhul lavastus, mis tekitab kõneainet ja kus igav küll ei hakka. Tasub vaadata mitut koosseisu, sest lavastaja on näitlejatele mõnusalt vabad käed andnud, nii et igaühe eripära kallutab lugu kas Viini opereti või labase laadapalagani poole... Nii kuidas parasjagu juhtub.

Kas Eestis eksisteerib pop-džäss koorimuusika?

Mõtteid Viimsi I pop- ja džässmuusika festivalilt kooridele ja vokaalansamblitele

KAIE TANNER

koorimuusik

A-kategoorias II koha saanud Tallinna Ülikooli kammerkoor Mikk Saare juhatusel.

FOTO AIME ESTNA

Esimest korda Eesti koorimuusika ajaloos toimus 22. mail Viimsi JazzPopFest, osalemas kolmteist koori kolmes kategoorias: *Simply the Best* (konkurss, vanus alates 13. eluaastast), *Just for Fun* (festivalikategooria, vanus alates 13. eluaastast) ja *Future is Yours* (kuni 12-aastasest). Viis vokaalansamblit osalesid kategoorias *Little Less*. Festivali lõppkontserdil tegi kaasa Uno Loop koos Otsa kooli solistidega.

Kui mujal maailmas leidub džäss-, pop-, show-, barbershop- või mõne muu nn kergema stiili koore rohkesti, siis Eestis ei defigneeri end pop-džässkoorina ükski kollektiiv (v.a ehk hiljuti oma neljakümnead tegetsemisaastat tähistanud Paul Ruudi Kergemuusikakoor) ning meie kooride kavadeski ei leidu kergemat muusikat just ülearu. Ses mõttes oli festivali korraldamine omamoodi julgustükk, mis aga õigustas ennast – korraldajate poolt limiidiks seatud 18 osalevat kollektiivi saadi kokku imelühikesel ajaga.

Pop-džäss koorimuusikas on äärmiselt veniv mõiste ning ka Viimsi festivalil kuulis kooride esituses teoseid seinast seinast – džässivõtmes rahvalauluseadetest kuni poplauludeni nõukogudeaegsetest filmidest. Esitused olid meeleolukad ja muusikaalsed, koorid ja nende juhid nautisid lava silmanähtavalt ning publik oli rahul.

Festivali algataja oli Eesti Kooriühingu esimees, Viimsi vallavolikogu kultuurikomisjoni esimees ja Otsa kooli direktor **Aarne Saluveer**. Esinejaid saatis Otsa kooli bigbänd, juhatas **Siim Aimla**, kes on üks Eesti aktiivsemaid džässmuusikuid nii bigbändijuhina, arranžeerijana kui ka saksofonisti-

na. Neilt küsisingi, kuidas läks esimene pop-džässkooride festival riigis, kus pop-džässkoore ei ole.

Aarne Saluveer, miks sa korraldasid Viimsi JazzPopFesti?

Ma tahan inimesi tasakaalust välja ajada ja siis vaadata, mida nad teevad. Ja mulle meeldib korraldada – kui kusagil leidub lünk, siis tahaksin selle täita. Praegu on küll olemas Alo Mattiiseni muusikapäevad, mis on hea väljund vokaalansamblitele, aga mulle oli tõeline üllatus ja traumatiivne elamus, et 21. sajandil pole Eestis ühtki popile-džässile suunatud kooride festivali! Võib-olla seda muusikastiili alahinnatakse või halvustatakse, veidi ka kardetakse koorijuhtide poolt?

Kui 1970ndatel olid meil olemas esirindlikud kollektiivid eesotsas Uno Naissoo algatatud Tallinna Kammerkoori ja Collage'iga, kes esitasid kaasaegset muusikat, sealhulgas ka džässi, siis nüüd, mil ETV hakkas tegema "Laululahingut", polnud vastava ettevalmistusega koore kerget leida. Teisalt oli see saade hea, sest juhtis nn pop-džässkoorimuusikale tähelepanu ning minagi hakkasin mõtlema, mida selle arendamiseks ära teha. Minu koduvallas Viimsis on palju elanikke, hea infrastruktuur, korralik saal ja piisav hulk tarku inimesi korraldamas. Kuna olen ka Kooriühingut juba mitu aastat arendanud, leidsin, et just meil käibelolevaid koorimuusikastiile võiks rikastada.

Ja kooridel oli vajalikus stiilis repertuaari kohe võtta? Arvestades dirigentide pidevat pingutusi uue repertuaari otsinguil,

laulaksid koorid seda ilmselt palju – kui ainult oleks, mida laulda?

Siim Aimla: Džäss on lai mõiste ja pop-džäss veel hulga laiem. Ma ei tea, mis me oleksime teinud, kui keegi oleks vahepeal päris klassikat laulnud... Õnneks seda ei juhtunud. Meil oli erinevaid kategooriaid: kooride pool oli džässikallakut vähem ja lihtsat estraadi rohkem, vokaalansamblite kategooriast aga vupsas välja väga häid ja leidlikke seadeid. Muidugi on ka lihtsam leida kuus kuni kaheksa head lauljat ansambli tarvis kui kooritait. Eks palju sõltu juhendajast – mõni koorijuht ei teadnud saatega koorilaulust ööd ega mütsi, saatis bändile saatenoodi pähe kolmehäälse koorinoodi, kus oli kümnel leheküljel kaks rida muusikalist materjali, ainult sõnad muutusid...

A. S.: Kui me tänasest koorijuhtide kasvatamisest räägime, siis ka Otsa koolis ei õpetata neile kahjuks, kuidas bändi "lahti lugeda", kuidas noodimaterjali ette valmistada, kuidas erinevate stiilidega töötada. Muusikaline algharidus peaks olema laiem, praegu on meil õppekavas selged augud, mis on väga kurb. Aga muides, näiteks "Laululahingu" seaded läksid vuhinal üle Eesti laiali ning neid lauldakse praegu väga rohkesti. Seega huvi kooridel on.

Eesti muusikaharidus ei toeta pop-džässmuusikat just ülearu palju...

S. A.: Kuna nõukogudeajal oli pop-džäss põlu all ja seda ei õpetatud, pole me lihtsalt muule maailmale järele jõudnud. Viimaste aastate jooksul on Otsa koolis pop-džäss muu muusikaga kvaliteedilt võrdseks muutunud, riigipoliitiliselt on

veel suur vahe. Kui leitakse, et pop-džäss pole arendamist ja õpetamist väärt kunsti-liik, siis sellele ei panda ka rõhku ja seda ei rahastata. Nüüd näitavad trendid siiski liikumist paremuse poole, EMTA džässiosakond on siin hea näide.

A. S.: Paljud noored loobuvad institutsionaalsest muusika(alg)haridusest, kuna see on ühekülgne ja pole piisavalt huvitav. Pop-džäss puhul on õpetamine kergem, kuna see muusika on praegu "elav", seda on meid ümbritsevas kuulmisruumis rohkem. Õpetajalgi on kergem tuua näiteid: see on "onkaha-tase", see on hea, see on tipp. Nii õpivad lapsed eristama head ja halba. Sa oled nagu asja sees, vee sees, ujud. Mulle meeldivad väga vanad muusikastiilid, eriti range polüfoonia, aga neid tänapäeval õpetades on see häda, et väljaspool kooli sellist muusikat eriti palju ei kuule. Sa ei saa olla selle sees, seega püüad nagu veest väljas olles ujuma õppida. See pole paratamatult eriti efektiivne. Eks katsu teha ujumistrenni kui-va maal, kui vesi lastakse basseini kaks korda nädalas...

Popmuusika- ja džässialane haridus peab ka arenema. Me ei oska praegu ehk veel nii hästi õpetada kui mujalt maailma õpetajad, kes tegelevad pop-džässkoorimuusikaga iga päev, aga häid õpetajaid tuleb õnneks järjest juurde.

Kui "Laululahing" tuli Eestisse, kõlas hääli, et see rikub koorimuusika ära...

A. S.: Jah, ja ka saksofon on kuri pill... Korralikud jatsuseaded on väga keerukad, katsugu koorid mõnda ära laulda!

S. A.: Tegemist on samasuguse hirmuga, nagu tekib aeg-ajalt klaveriõpetajatel: kui meie õpilased juhtuvad kuulma džässmuusikat, siis nad hakkavad tahtma seda teha ja mis siis saab! Minu meelest alavääristab selline hirm klassikalist muusikat, mis on ju kõige alus ja millega tahetakse nagunii alati tegelda. Lihtsate ja lõbusamate seadete saame koorimuusika juurde tuua palju rohkem inimesi ning see on väga oluline, ehkki võib-olla rohkem sotsiaalsest kui kunstilisest küljest. Kui noor inimene kaklemise asemel laulab, on see viimase peal. Ka siis, kui ta laulab lihtsamat ja mõne meelest vähem väärtuslikku seadet.

A. S.: Väärtusi omistavad inimesed ise. Igale religioonile on väärtuslik oma prohvet, mõnele muusikule tema oma muusikastiil. Aga inimgrupe ja ka nende väärtu-

si on palju ja erinevaid. Mendelejevi tabelis on elemente palju ja see, et kulla alusel finantsasju aetakse, ei tähenda, et kaaliumi või magneesiumi võiks tabelist välja võtta. Sest siis sureb inimkond maha ja ilmselt kiiremini kui ilma kullata...

Mida sa ise ei tee, seda tunned vähem. Mida tunned vähem, seda vahel ka vajad ja väärtustad vähem. Nii see kulgeb.

Hoolimata teie kirjeldatud mitte just kõige roosilisemast olukorrast jätkus Viimsi festivalile ometi osalejaid rohkesti.

A. S.: Inimestel on ikka nende kaasaegse muusika vastu huvi. Aga koorijuht ei võta seda tihti kavas, kuna see osutub keeruliseks. Erinevaid striihhe ja harmooniat tuleb teada tunduvalt rohkem kui populaarse klassika puhul, millega võrreldes on džäss üüratult raske.

S. A.: Kuna klassikalist harmooniat ollakse rohkem muusikatundides õppinud, on see omasem, džässharmoonia inimese kõrvale aga võõram ja vabam...

A. S.: Tegelikult õpetame me ju muusikakoolides tänapäevani Rimski-Korsakovi harmooniat, seega vaid üht ajaloolist kõlakuultuuri.

S. A.: ... jah, ja kolmkõla intoneerida on seega oluliselt harjumuspärasem kui septimit või suurendatud kvarti. Viimased pole raskemad, aga võtavad rohkem aega.

Nii et pop-džäss Eesti koorimuusikas on ainult aja küsimus?

A. S.: Ka turu küsimus! Me laulame juba suurel laulupeol, mida ma pean koorimuusika baastasandiks, nii meie kaasaegset muusikat, eurolugusid kui ka natuke jatsu-poppi, aga kuna meil on vanu koorilauljaid palju, hoiavad nemad kinni oma noorusaja muusikast ehk oma turuosast. Näiteks maakondade laulupidudel kuuleme seda palju. Ning järelikult pole ka uue vastuvõtmine väga nobe.

Ometi ei olnud JazzPopFestil ainult noortekoorid, vaid oli ka keskealiste koore...

A. S.: Jah, selleks tulebki festival teha, et fännidel oleks kokkutulemise koht.

S. A.: Seal saab üksteist kuulata, et mida ja kuidas üldse saab teha. Festival on väga oluline infovahetuse koht. Kui järgmisel aastal lisada ka mingi hea nn näidiskoor, kelle pealt õppida, annaks see väga

palju juurde.

A. S.: Vokaalansamblite hulgas oli tõepoolest nii noori kui ka keskealisi ja vanaid, kes paistsid silma oma muusikaalsuse ja huumorisoonega. Kui algul tahtsime lõppkontserdile laulma panna ainult kuus festivalil esinejat, siis lõpuks valisime 12 numbrit – nad olid lihtsalt niivõrd head.

Mis oli selle festivali suurim õnnestumine?

S. A.: Suur hulk osalejaid ja tase, mida hābenema ei pidanud.

A. S.: Suhteliselt lai stiilide valik, huvitavad seaded ja vanuseline mitmekesisus. Festivali üks eesmärk oli inimeste ühendamine ning see töötas. Tahtsime ka selgeks teha, kas Viimsi kohana selle festivali jaoks toimib, ning selleski saime positiivse tagasiside nii osalejailt kui kohalikele inimestele. Nii et ootame kõiki järgmisele festivalile 14.–15. mail 2011.

Viimsi JazzPopFest 2010 tulemused:

Tulevikukoorig (Future is Yours):

Parim koor, publiku lemmik ja Georg Otsa nim Tallinna Muusikakooli eripreemia noorele basskitarristile: Pärnu Rääma põhikooli projektikoor Viisi-Valter (Aino Šubarina, Helvi Treiblut ja Marianne Valtna)

B-kategooria (Just for Fun):

Parim koor: Viimsi kooli noortekoor (Andrus Kalvet)

Vokaalansamblite kategooria (Little Less):

Parim ansambel: Paide gümnaasiumi noormeeste kvartett Déjà vu (Anne Toomistu)

A-kategooria (Simply the Best):

II koht: Konguta segakoor (Merilin Sinikalda)

II koht: Tallinna Ülikooli kammerkoor (Paul Purga ja Mikk Saar).

III koht ja Rannarahva Muuseumi eriauhind: HaleBopp Singers (Lauri Breede)

III koht: Nuku- ja Noorsooteatri segakoor (Reeda Toots)

DeuxExClavier. Hando Nahkur.

ERP 3410

Pealkiri “Jumal klaverist” kõlab ilusasti, kuigi tekitab küsimusi. Loodan, et noor interpreet lihtsalt idealiseerib ja müstifitseerib armastatud instrumenti, mis avab talle kunsti kaudu tee ja võimaluse jumaliku kõiksuse tunnetamiseks, ning peab jumalikkus suurt muusikat, mis sellele pillile kirjutatud. Pean kitsarinnaliseks tendentsi mitte märkida CD bukletti interpreedi sünniaega. Heliplaat on dokument, mis jääb, ja on huvitav teada, et 1982. aastal sündinud Hando Nahkur mängis aastal 2009, 27-aastaselt just niimoodi. Praegu pean aga soovitava neile, kes tunnevad lähemat huvi kunstniku vastu, interneti abi. Mõistan, et noorte puhul, isegi kui nende kunstnikutee algab teismelisena nagu Hando Nahkuril, on veel võimalik oma saavutusi loetleda. Ma ei mõtle ainult koole, õpetajaid, kontserdipaiku, dirigente, ansamblipartnereid, orkestreid, konkursivõite jms, vaid ka (püsi)repertuaari, mis kõneleb kunstnikust kui isiksusest rohkemgi kui tema saavutused. Teatud mõttes toimib selline loetelu ka justkui indulgentsina õigustamaks CD ilmumist.

Paljudes kohtades õppinud ja loorbereid lõiganud Hando Nahkuri plaad on ääretult sümpaatne ja tark oma muusikavaliku ja teostuse poolest. Ferruccio Busoni oli legendaarne pianist, ent harva saab kuulda tema transkriptsioone, mis on pigem kunstniku fantaasid. Siiski, transkriptsioon Bachi Chaconne’ist on üks selle žanri mängitumaid. Supervirtuoosi (mõtlen just Busonit) teose paigutamise CD algusse on nagu “algkõrguse” fikseerimine, mis annab mõista pianisti võimetest. On imeline, kui hästi sobib selle järele

26-aastase Erkki-Sven Tüüri Sonaat (1985). Franz Schuberti *Impromptu* op 90 nr 3 esindab teist, õigemini kolmandat kõla- ja tundemaailma. Sellist, milles vaim tasakaalustub ning allhoovustesse kätkevad valu ja traagika õilistuvad puhtas ilus. Schubert vajab siirust ja lihtsust, on arvanud paljud, eriti küpses eas pianistid. Kuid kui musikaalsus on ehe ja kaasa sündinud, võib ka noor pianist sedasama siirust ja lihtsust tunnetada ja edasi anda. Minu meelest on see plaadi võluvaim pala.

Plaadi lõpetavad Robert Schumanni suure joonega ja masitaapsed (pikkus ca 30 minutit) “Sümfoonilised etüüdid” op 13, mis on üles ehitatud nagu hea kontsert. Väga kindel oma perfektses ja kõlatehniliselt justkui kõike suutvas mänguviisis, on pianistil ka paras annus artistlikku eneseeksponeerimist. See on tore, õigel kunstnikul peabki musikaalsuse, intelligentsi, tehnilise meisterlikkuse ja professionaalsete teadmiste- oskuste kõrval olema nii lavasarmi kui ka edevust, mis stimuleerivad huvitavaid ja suurejoonelisi ettevõtmisi.

VIRVE NORMET muusikaajakirjanik

Tulelaul. Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots.

RAM 0610

Kujutan ette, et plaadipoodide viikerkaarelises kirevuses tundub meie meeskoori CD väljanägemiselt – kuidas seda pehmelt öelda? – kodukootud. Puudu jääb soliidusest, ka ümbrikult tükatil kooruv värv ei lisa just kunstilu. Ometi on see kvaliteetne, huvitav ja hästi

koostatud kogum eesti koorimuusikast. Üks parimaid. Professionaalselt esitatud (hoolega valitud solistid, kaasa teeb ka organist Piret Aidulo), hästi teostatud ja salvestatud (režissöör Maido Maadik) ning parajalt doseeritud asjaliku kaassõnaga (autor Tiia Järg, tõlge inglise keelde Krista Kaeralt). Tahan rõhutada – see on suurepärase heliplaad, sobiv igas eas muusikasõbrale, mõnus ka üksi kuulata, kui varute isendaga olemise jaoks piisavalt aega. Sest siia kogutud muusika, nii vaimulik kui rahvamuusika-aineline, on sügavalt vaimne. Oma parimaa loomeas lahkunud heliloojad Kuldar Sink ja Tarmo Lepik justkui koputaksid meie südamele – *Carpe diem*, kasuta päeva! Rõõmusta iga hetke üle, kuid pea meeles, et “olemise suur mõistatus” liigub meie ümber niikuinii omi radu... Ja Anti Marguste muusika justkui lisaks: imetle meie esivanemate sügavat tarkust elu mitmepalgelisuse imet ära tunda ja nautida.

Plaadi viis esimest teost on Kuldar Singilt, alustuseks “Meie Isa palve” ja lõpetuseks “Ave Maria” (kaunis solistipartii Aile Asszonyilt). See muusika on täis hardust ja hinge minevat kaunidust, mis mõjub omal kombel nagu suur hüvastijätt. Eriti neile, kes Kuldarit tundnud. Valusalt kriibib hinge kaotuse ja paratamatuse tunne. Tarmo Lepiku laulud kasutavad meie väärtluulet. “Mere väravas” on Kersti Merilaasi ja Jaan Kaplinski tekstile. Tsükli “Kolm Betti Alveri luuletust” (“Tähetund”, “Tulelaul” ja “Räägi tasa minuga”) sõnad on kaunid, kuid ka sügavad ja veelgi sügavama alltekstiga. Vokaalmuusikas peab tekst olema psühholoogiliselt intoneeritud, olevat öelnud helilooja. Seda ta ongi. Plaat lõpeb Anti Marguste rahvaluule- ja -muusika aineliste lauludega täis optimismi (kas mitte ka kerget, peidetud ironiat?), elujaatust ja -mõistmist. Marguste on väga tark helilooja. Kirjutan kahel käel alla Tiia Järgi mõttele: “Vähe on neid, kes on rahvaluule teksti nii vaimukalt kasutanud kui Marguste. Tema teostes on rahvaviis muusikalise materjali alusena sama loomulik kui vor-

mi teravmeelne ja ratsionaalne konstruktsioon.” Plaadil on tema laulud “Vanasõna – vana hõbe”, “Mehe au” ja “Meestetoonid”. Eeslauljate loomulikkus mõjub tõeliselt nagu “hääli rahva hulgast”. Sümpaatne!

Kas mure meie Rahvusmeeskoori käekäigu pärast on mu paranoia? Selle koori omalaadse kõlaga on üles kasvanud mitu muusikute põlvkonda ja ükski “suur idee suurest koorist” ei korvaks RAMi kadumist ega “ümberkvalifitseerimist”. Pikka iga sulle, armas Rahvusmeeskoor, ja ikka meeskoorina!

VIRVE NORMET

Django ja Stéphane'i lood. Ooper-kvartett.

Ooper-kvartett

Alates 1997. aastast tegutsev Ooper-kvartett koondab kergemat laadi keelpillimuusika vastu huvi tundvaid Rahvuskooper Estonia orkestrante (viuldajad Henno Soode ja Eivin Toodo, aldimängija Kerstin Tomson ja tšellist Mati Leibak), kes on aastate jooksul oma kontserdikavades esitanud ooperinumbreid, filmimuusikat ning töötlusi popist, vene romanssidest ja mustlasmuusikast. Esikplaadil esitab nelik prantsuse jazz *manouche*'i ehk mustlassvingi klassikute, kitarrist Django Reinhardti ja viuldaja Stéphane Grappelli poolt kuulsaks mängitud palu, nagu “Swing 39”, “Nuages” ja “Djangology”. Et sellise muusika rütmilist aktiivsust markeerida, on kvartetiga liidetud kitarrist Indrek Kruusimaa, kes eelkõige flamenko spetsialistina lisabki saatefaktuuri tuntavat elu ja energiat. Tema soolodes jääb kohati siiski veidi vajaka mängutehnilisest puhtusest, eriti kõlas ja rüt-

mis. Värskendust toovad ka kaks külalislauljat. Ele Raik laulab prantsuse keeles kevadest, päikesesärast ja armastusest (“Cocou”) ning õhtusest nukrust (“Nuages”), Marko Matvere inglise keeles voolavatest pisaratest (“Tears”) ja vene keeles mustadest silmadest (“Les yeux noirs”). Plaadi peategelane Ooper-kvartett kõlab järjepidevalt hästi – kui vaja, siis laulvalt ja mahlakalt, kui vaja, siis kergelt ja krõbedalt. Ansambli meloodia- ja soolohääli, esimest viiulit mängiv Henno Soode tunnetab suurepäraselt nostalgilise kohvikusvingi romantilist, “kadunud aegade” atmosfääri.

Manka People. PX Band.

PX Band

Nii nagu paljude muusikasõprade jaoks seostub Narvaga ansambel Avenue, võib Tallinna venekeelse popmuusika visiitkaardiks pidada PX Bandi. Plaadi tekstide ja muusika autor on laulev kitarrist Ruslan PX, kes kutsus bändi ellu juba aastal 1997. Peale ansambli kolmeliikmelise tuumiku, kuhu praegu Ruslani kõrval kuuluvad klahvpille ja bassi mängiv Olesja Bökova ning trummar Juri Novikov, osales albumil kolme loo salvestusel tšellist Juri Tsvetkov. Oma loomingus on ansambel üritanud vältida liiga enesestmõistetavaid meloodiajooneid, kuid pole seejuures muutunud tehtult keerukaks. Ka laulutekstitid, mille puhul Ruslan on intervjuudes tunnistanud Peterburi rockillegendide Boriss Grebenštšikovi ja Viktor Tsoi mõju, on pealtnäha lihtsad, kuid mitmekihilised. Boonusena sisaldab plaat kõigi lugude ingliskeelseid versioone, laulutekstide tõlked on ka plaadivihikus ära toodud. Kui otsida eesti-

keelselt popimaastikult muusikaliselt laia haardega Roman PXi sugulashingi, on võimalik leida teatavaid paralleele Vaiko Eplikute tegemistega. Huvitav on veel seik, et kuigi PX Bandi praegust loomingut võiks liigitada indie-popi hulka, alustas ansambel katsetustega acid jazz'i vallas ja sai tähelepanu eelkõige eestikeelselt publikult. Menu siinsete vene noorte hulgas saabus alles hiljem. PX Bandi tegemiste üks eesmärke ongi olnud nende kahe Eestimaal seni veel oma asju enamasti lahuse ajava skene teineteisele lähendamine. Ansambli kolmas album on sel teel märkamist väärt tähis.

LAURI LEIS
muusik ja muusikakriitik

Tallinn-80. Regatt.

Grammofon

Vikerviisid, hülgepoeg Vigri, raadio-kontsert “Hea tujuga uude nädalasse”, sinine koolivorm, Tšehhi lõbustuspark, Kalevi näts ning tänapäeval jõulist comeback’i tegevad jäätised Tallinn ja Regatt – kui lugeda ette vaid mõningad meenutuskillud seitsme- ja kaheksakümnen-date ENSVst, mis tulvavad pähe seda plaati kuulates.

Ligi viis aastat nostalgialainel purjetavad seltsimehed, vokalist Marek Jürgenson, viuldaja Mattias Mustonen, bassist Kalmel Laanemägi ja trummar Marko Naissoo ehk VIA Regatt on kuldse lapseõlve aegsetest paladest välja noppinud neile meelepärase assortii. Palad, mille on tuntuks laulnud Jaak Joala (“Sulle Leyna” või “Kõik mis tarvis”), Tõnis Mäe “Sa haara kinni mu käest”, Anne Veski “Hapud õunad”, Fixi “Ulila” ja nii edasi ja nii edasi. Superhitid super-

hittide seast. Leidub ka üks päris vastne pala, stiililt sobiv “Õõshiilija” (A. Aak ja M. Sadam).

Arranžeerimisel pole kramplikult kinni hoitud nostalgiajoonest. Ei ole ju mõtet sooritada lugusid üksühele tolaeagsete esitustega (aga vaadake see-eest bändi liikmete stiilseid kostüüme!). Kes tahab, võib iga kell kuulata originaali, kel aga meeldiks vanu häid palu veidi tänapäevasemas võtmes nauatada, sellele on kõrvahellitus garanteeritud.

Tolleaegses kullafondis leidub veel kümnete plaatide jagu materjali, uude kuube võiks rietada näiteks Tõnis Mäe lauldud “Olimpiada 1980” või väärt palad muusikafilmist “Olympiaregati tähed”, kus astusid üles sotsialismimaade estraadikuulsused. Nii et jõudu ansamblile arhiivides tuhnimiseks. Päike ikka paistma jääb!

MEELIS HAINSOO
muusik

Killud. Paha Polly.

Paha Polly

Vieliikmeline rockipunt Lõuna-Eesti päälinnast Võrust. Nimeks Paha Polly. Ei oska kommenteerida bändi nimesaamislugu, mäletan vaid, et Robinson Crusoe’i oli papagoi nimega Polly, kes, tõsi küll, polnud paha. Paha pole ka Paha Polly plaat. Nende muusikat on nimetatud alternatiivrockiks, pop-post-pungiks, pop-folk-rockiks... Olgu lahterdamisega kuidas tahes, kuid praeguseks on kunagisest Võru garaažibändist saanud arvestatav eestikeelset rockmuusikat viljelev koosulus.

Siiras ja nukravõitu laulutämbur, tummine kitarrisound, karmid soolod, tõhusalt töötav rütm-

grupp ning paaris loos ka külalis-muusikud akordionil ja iiri vilel. Bändi laulja ja suurema osa lugude autor Liana Kolodinskaja siirasnaivistlikes laulutekstides on ülemee-likult elurõõmu [“Tule ja leia” (“Tule minuga lakka!”)], puberteedinaivsus (“Tulnukas”), on sarkasmi [“Ma olen Tartu” (“Boheemid minu linnas tegutses- vad endiselt, siin kõrgelt hinnas kottis kampsun on, ja tennisel”)], pessimismi (“Ei jäägi üle muud...”), ohtralt sinamina-romantikast (“Õhtuvalguses”, “Süda(metu)”).

Plaadil kuuleb rullivat rocki, folgiebemeid, ballaade, reggaerütme, raevukat valssi. Kõik laulukil- lud pole ühtviisi nauditavad, mõni pala vajaks ehk veel veidi vaimlist ja muusikalist kõpitsemist, ent nagu kunagi laulis Rujat: “Vaid killud toovad õnne ja tervik õnnetust...”

MEELIS HAINSOO

Laulev revolutsioon. Leegitsev Sidrun.

Seksound seks027

Leegitseva Sidruni solist ja laulukir- jutaja on Marten Kuningas, kes kogu laiemat tuntust saates “Eesti otsib superstaari”. Tema nn päris- bändi esikalbumi üllitas seni peami- selt indie-muusikale pühendunud Tallinna plaadifirma Seksound (Pia Fraus, Popidiot, Bad Apples jt). Kõige laiemas mõttes on indie (-rock) ka “Laulev revolutsioon”, kuna sellel ei ole kindlasti potent- siaali sattuda kommertsraadiote ti- hedasse rotatsiooni ega vallutada müügitabeleid. Ootused plaadile olid üsna kõrgeks kruvitud, sest Seksound ei ole seni oluliselt “vää- ratanud” ja kogumikul “Kohalik ja kohatu vol 3” ilmunud värskekõla- line lugu “Lydia” andis ka nüüd alust meeldivaks eelootuseks.

Plaadi puhul hakkabki kõigepealt kõrva, et muusika on hästi produtsioneeritud (Õ Studio & Martin Kikas) ja lugude instrumentaalsed üldiselt väljapeetud ja õnnestunud. Kahjuks rikub lubavalt alanud loo tihti Kuninga laulmisviis, mis on küll enamasti meeldiva tämbriga ja enesekindel, kuid kalduv pahasti veiderdamisse, “laulmise näitlemisest”. See koos banaalsevõitu ning vähe vaimukate laulusõnadega (eriti loos “Vägiwaldur”) tekitab kohati küllaltki ebameeldiva dissonantsi, mis segab plaati tervikuna nautimast. Kuigi üldiselt tuleks Eesti bändide omakeelset laulmist plussina esile tõsta, tabab seda plaati kuulates ebaharilik soov, et tekstid oleksid pigem mõnes neutraalses võõrkeeles, mis muusikalt tähelepanu eemale ei tõmbaks. Marten Kuningat on tihti võrreldud Vaiko Eplikuga ja süüdistatud isegi Epliku plagieerimises. Sellised paralleelid tekksid selgemalt üksnes loos “Kadunud Tartu meri”, mis on samas ka üks plaadi paremaid ning meenutab tõepoolest Epliku akustilisi ballaade. Positiivsena võib veel välja tuua plaadi nimiloo, ligi kümneminutilise filmilikult kulgeva vokaliisi, samuti tugeva meloodiaga laulu “Poosid”, mis tänu enam-vähem talutavale tekstile on ka tervikuna nauditav. Albumi plussiks võib pidada ka seda, et võrreldes *live*’idega, kus Leegitsev Sidrun kaldub tihti enastunustavalt, kuid ilmetult rokkima, on bänd märksa kergemini kuulatava ja nüansirohkem ning lugude ideed jõuavad segamatult pärale.

TAUNO MAARPUU
muusikasõber

Lätsi sanna. Zetod.

Zetod

Aastal 2004 peetud Viljandi pärimusmuusika festivali võis vabast lavast mööda minna millal tahes, ikka nägi seal müdistamas nelja teismelist setot, kes mängisid pidevalt ühte lugu. Tõsi, hiljuti lükkas Zetode tragi ninae, laulja, kitarr- ja karmoškamängija Jalmar Vabarna selle väärarusaama ümber. Tegelikult oli neil tol ajal reper-

tuuaris tervelt neli pala. Vahepeal möödunud kuue aasta jooksul on Zetode suitsuahjupealne täitunud kõivõimalike kodumaiste muusikaahindadega. Nende energiline omakultuuri võtmes serveeritud pop-punk-rock lajatas otse kümnese. Kuigi praeguseks on Zetod innukast, kuid veidi kohmakalt rabeledast “punkloorist” tublisti edasi arenenud, pole pillimängu ja arrangeerimise oskuse küpsedes kaduma läinud see, mis on nende hämmastava ja etnopundi puhul meil enneolematu publikumenu taga. Alles on tähelepanuväärselt suur ja siiras pühendumus vaieldamatult eksootilisele kultuurikillukesele, isegi meie väikese Eesti kontekstis. Zetode esimesel tsöörikplaadil mindi välja kaema, teisel tarre tagasi ja kolmandal on ette võetud saunaskäik. Zetodele näikse rändamine üldse meeldivat. Plaadile nime valides jäi poistel esmalt sõelale kaks varianti, kas “Lätsi sanna” või “Lätsi lauta lehma nüssma”. Võitis esimene kui soe ja sisuga kahtlemata ka rohkem harmoneeruv. Soomemaa studios käidi leilile tulusust ning vihtadele värskust juurde nõutamas.

“Lätsi sanna” on Zetode parim ja küpseim plaat. Hea peoalbum, kuid mitte ainult. Huvitaval kombel kajab selle napi keskmise vanusega noormeeste kvarteti albumile talletatud paladest vastu tõsine elukogemus, küpsus ja terake nukrust. Lüüriline sõjalugu “Jako” on selle suurepärase näide. Missioonist kantud, kuid kindlasti mitte kooramatud Zetod tõestavad, et pärimusmuusika pole täna õnneks muusikaalne artefakt, vaid üks tore ning oma loogilist rada arenev nähtus, mis passib kenasti 21. sajandisse.

MARGUS HAAV
kultuuriajakirjanik

Eino Tamberg. Trompetikontserdid. Indrek Vau, ERSO, Paul Mägi.

ERR/ERSO

Olen Eino Tambergi muusika suur austaja. Üheksakümnendate keskel istusin Estonia teatrisaalis tõepoolest igal “Cyrano de Bergeraci” etendusel (juhatas Paul Mägi) ja koju läksin alati pisarais. Trompetimuusika plaati kuulama asudes tunnetasin ma taas tambergilikku täiuseihaluses pürgimist ideaalide poole, sest avateose “Trompetenmusik” Prelüüd, Rondo ja eriti Aaria meenutasid mulle kohe Cyrano aegu. Too tagaotsitav ülim täius on ju (tundub, et vähemasti Tambergile) isegi nähtav, kuid sellega on lugu nii nagu silmapiiriga, mis jääbki kogu aeg vaid silmapiiriks. Helilooja meloodiate joonis võib olla katkendlik, aga ta ei katke. Tambergi muusikale annab aiuomase värvingu pehme nukru-sega varjutatud rõõm ning see ikka ja jälle tabamatuks jääv miski, mille poole ta muusika kogu oma jõus sirutub. Oma fantaasiamaailmas on Tamberg justkui pidevas dialoogis iseendaga. Selle juhatab sisse avalugu “Dialoog” (“Trompetenmusik”) ja üks kulminatsioon saabub Kontserdi nr 1 *Allegro molto*’s. On lausa tavapärase, et Tambergi muusikaliste fantaasiate lüürilistel hetkedel murravad sisse järsud pöörded, jõuline dramatism ja vingerdavad rütmid. Ja kui ka tundub, et ideaal on juba lausa käeulatuses, tuleb ikkagi keegi Thijl Ulenpiegeli moodi vembumees ja viskab oma krutski. Selline tüüpiline ninanips kõlab ka heliplaati lõpetava Kontserdi nr 2 lõpuakordis. Aga tõesti parim, mis mind Tambergi muusikas võlub, on võimalus kuulata maskita muusikat.

Heliplaadil on kokku saanud neli hingesugulast muusikas: helilooja Eino Tamberg, trompeticolist Indrek Vau, dirigent Paul Mägi ja helirežissöör Maido Maadik. Indrek Vau on suurepärase trompeticivirtuosoos, kelle muusikatunnetuses on palju emotsionaalseid värvinguid ja erilist särinat. Mõlemad trompeticontserdid (eriti esimene) on tehniliselt krõbedad ka orkestrile, viiulitest löökpillideni. Paul Mägi on selle muusika dirigeerimiseks lausa ideaalne, sest ta on sina peal nii trompeti, sümfooniaorkestri kui ka helilooja käekirjaga. Maido Maadik on salvestanud suure osa meie heliloomingust ja nii interpreetid kui ka kuulajad on andnud ta tööle kõrge hinnangu – kuldkõrv. Heliplaadil olev muusika (Trompetenmusik op 35/126, Kontsert nr 1 op 42 ja Kontsert nr 2 op 100) on salvestatud Estonia kontserdisaalis aastatel 2006 ja 2008.

ENE PILLIROOG
muusikateadlane

Võta jalatsid jalast, sest paik, kus sa seisad, on püha!

Lahendused OÜ

Viimastel aastakümnetel on mitmed eesti heliloojad taas kirjutanud piltlikult öeldes pühapäevamuusikat, st eelkõige jumalateenistustel kõlavat liturgilist muusikat. Kevadel ilmus kirikumuusiku, organisti, koorijuhi, pedagoogi ja helilooja Elke Undi (s 1972) esimene heliplaat, millele on koondatud neli teost häälele, koorile ja oreli- ning väike valik võõrsile rännanud Maimu Miido (1915–2004) ja Helen Tobias-Duesbergi (1919–2010) loomingust. Õigupoolest ei

tunne enamik meist kuigivõrd seda vete taga sündinud eesti muusikat, mistõttu on iga heliteose koju-toomine äärmiselt teretulnud. Kolme eri põlvkonna kirikumuusiku helikeele sõnumi keskmes on Sõna. Kui Miido ja Tobias-Duesbergi psalmitekstidele loodud soololaulud on romantiliselt avalitundeväljendusega, siis Elke Unt on psalmitekstidele muusikat luues lähtunud eelkõige kirikupühade jumalateenistustel laulmise vajadust silmas pidades, mõeldes seejuures ka Tartu Maarja kogudusele, kus ta kirikumuusikuna töötab. Ta psalmi- ja liturgilist tekstimuusikat iseloomustab ühelt poolt objektiivsus ja askees, teisalt tuleb sisenduslike korduste (nii vokaalis kui ka oreli- saates) ning kõne- ja vahelduvlaulude kaudu esile ka tema isikupärane sügav palvelisus ja ülistus. Loodu on meie tänapäeva luterliku liturgilise muusika hea näide, Elke Unt on oma laule esitlenud ka Sibeliuse Akadeemia kontserdisarjas “Soiva Akatemia”. Heliplaadil on kaastegevad Tartu Noortekoor Riho Leppoja juhatusel, metsosopran Karmen Puis ja bariton Atlan Karp. Nende solistidega alustas Elke Unt 2007. aastal kontserdisarja “Suvehelid”, mille tarbeks loodud psalmilaule on jäädvustatud ka käesolevale CD-le. Plaadi helisalvestuse ja järeltöötuse on teinud Urmas Taniloo. Erilist tunnustust väärrib Elke Undi sisukiri, mis aitab mõista nii psalme kui ka liturgilist tekstimuusikat. “Võta jalatsid jalgast...” (2. Moosese 3: 5; Joosua 5: 15; Apostlite teod 7: 33) – kas see on käsk või palve või usk? Äratundmine on igaühe valikuvabadus, kuid seda CD-d kuulates võib iga päev muutuda pühaks päevaks.

ENE PILLIROOG
muusikateadlane

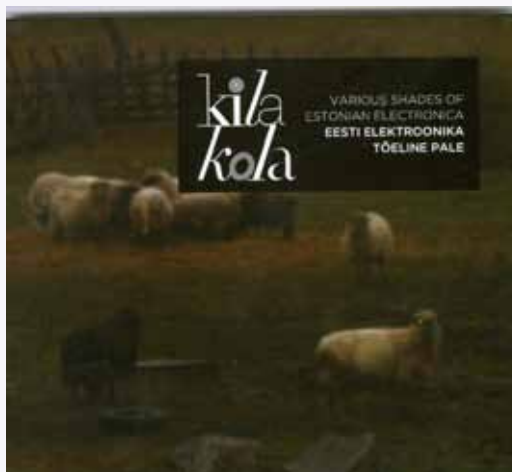
KUULA KA NEID

Eesti dubstep 2.

Lejal Globe LJGLB009

Kogumik on järg 2008. aastal ilmunud esimesele ülevaatele eesti dubstep-muusikast. Kodumaist klubimuusikat esitavad põhi- ja boonusplaadil kokku kaksikümend noort artistit. Mõnigi neist, näiteks L-OW, S.I.N., KRio ja Raadž, on pälvinud tähelepanu ka väljaspool Eestit.

Kilakola. Various Shades of Estonian Electronica/Eesti elektroonika tõeline pale.

Umblu Records LUCD18

Koondplaadi ingliskeelne alapealkiri on tabav – kogumikul on mitmesuguse tempo, meeleolu, koolkonna ja esteetikaga elektroonilist muusikat, esitajateks Uncandy, Bisweed, S.I.N., Prospecta, Kali Briis, Raadž, Bakey Ustl, Andreovski, L-OW, Esprit & STM, Kreck, Qba, Djerro, Ajukaja ning Vaiko Eplik.

September

Tallinnas

3. 09 kell 19 Pärdi pidunädalad. Arvo Pärdi "Aadama itk" (esietekanne Eestis): Camerata Salzburg, Eric Ericsoni kammerkoor, Andrea Brown (sopran), Andreas Olsson (bariton) ja Tõnu Kaljuste (dirigent) Estonia kontserdisaalis

4. 09 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus

4. 09 kell 21.30 NO99 džässiklubi hooaja avakontsert: X-Panda/ AVAJÄMM, jätmi veab Marjamaa Brothers

*

8. 09 kell 18 J. Straussi operett "Nahkhiir" Rahvuskooper Estonias

9. 09 kell 18 J. Straussi operett "Nahkhiir" Rahvuskooper Estonias

9. 09 kell 19 ERSO hooaja avakontsert: ERSO, kammerkoor Voces Musicales ja Neeme Järvi (dirigent) Estonia kontserdisaalis

9. 09 kell 21 Sügisjazz: Broken Time Orchestra feat. Sofia Rubina Von Krahli baaris

10. 09 kell 18 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" Rahvuskooper Estonias

10. 09 kell 19 ERSO hooaja avakontsert: ERSO, kammerkoor Voces Musicales ja Neeme Järvi (dirigent) Estonia kontserdisaalis

10. 09 kell 21.30 Aivar Vassiljev & Kelli Uustani Acoustic Band NO99 džässiklubi

11. 09 kell 12 Orelipooltund: Gustav-Leo Kivirand toomkirikus

11. 09 kell 18 Prokofjevi ballett "Romeo ja Julia" Rahvuskooper Estonias

11. 09 kell 21.30 Brian Melvin's East-West Rhythm Band NO99 džässiklubi

*

15. 09 kell 19 Prokofjevi ballett "Romeo ja Julia" Rahvuskooper Estonias

15. 09 kell 19 Georg Ots 90. Baritonide paraad: Marko Matvere, Jevgeni Polikanin ja Anatoli Lošak (Stanislavski ja Nemirovitš-Dantšenko nimeline Moskva muusikateater), Juri Baranov (Moskva

Suur Teater / G. Višnevskaja Ooperilaulu Keskus), Aleksei Dedov (Moskva Helikon), Jevgeni Lieberman (Teatro dell'Aquila, Fermo, Itaalia), Andrei Baturkin (Moskva Suur Teater) ja Igor Tarassov (La Fenice, Itaalia) Estonia kontserdisaalis

16. 09 kell 19 Kálmáni operett „Silva“ (esietendus) Rahvuskooper Estonias

16. 09 kell 19 Berliini Raadio sümfooniaorkester, Ricarda Merbeth (sopran) ja Marek Janowski (dirigent) Estonia kontserdisaalis

17. 09 kell 19 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvuskooper Estonias

17. 09 kell 19 ERSO, Mihkel Poll (klaver) ja Olari Elts (dirigent) Estonia kontserdisaalis

17. 09 kell 19 The Bootleg Beatles Nokia kontserdimajas

17. 09 kell 21.30 Jaak Lutsoja kvintett NO99 džässiklubi

18. 09 kell 12 Orelipooltund: Pille Raitmaa toomkirikus

18. 09 kell 16 Hortus Musicus Väravatornis

18. 09 kell 19 Kálmáni operett „Silva“ Rahvuskooper Estonias

18. 09 kell 21.30 Ara Yaralyan Chamber Ensemble NO99 džässiklubi

19. 09 kell 12 Delibes'i ballett "Coppélia" Rahvuskooper Estonias

*

21. 09 kell 19 Vocalissimo: Aile Asszonyi (sopran) ja ansambel Vivacello Estonia kontserdisaalis

21. 09–3. 10 Rahvusvaheline õigeusu vaimuliku muusika festival "Credo"

22. 09 kell 18 J. Straussi operett "Nahkhiir" Rahvuskooper Estonias

22. 09 kell 19 Eliitkontserdid: Hommage à Chopin – pianist Ralf Taal Estonia kontserdisaalis

22.–25. 09 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Sügisfestival

23. 09 kell 18 Delibes'i ballett "Coppélia" Rahvuskooper Estonias

23. 09 kell 19 Sügisjazz: Jacob Young (kitarr, Norra) ja Bendik Hofseth (saksofon, Norra) Kumu auditooriumis

24. 09 kell 12 Ooperigala lastele Rahvuskooper Estonias

24. 09 kell 18 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvuskooper Estonias

24. 09 kell 21.30 Maria Väli & Band NO99 džässiklubi

25. 09 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus

25. 09 kell 18 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvuskooper Estonias

25.09 kell 18 Urmas Sisask – Missa nr 6 "Madise missa": Rapla ühisgümnaasiumi lastekoor

Riinimanda, noorte- ja vilistlastekoor Mitte Riinimanda, Urve Uusberg, Sirlen Rekkor ja Jaanika Kilgi (dirigendid) Jaani kirikus

25. 09 kell 19 Olav Ehala 60: Pärnu Linnaorkester, vokaalansambel Meelega, Liisi Koikson, Hanna-Liina Võsa, Ott Lepland, Elo Toodo, Lauri Liiv, Ehala ansambel, Tartu Noortekoor, Paul Mägi ja Mihhail Gerts (dirigendid) Estonia kontserdisaalis

25. 09 kell 21.30 Anna Kutšinskaja +4 NO99 džässiklubi

26. 09 kell 17 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" Rahvuskooper Estonias

26. 09 kell 18 Hortus Musicus Kadrioru lossis

26. 09 kell 19 Pärdi pidunädalad. Pärt ja Luksemburgi heliloojad: United Instruments of Lucilin (Luksemburg) Mustpeade majas

*

27. 09 kell 19 Sügisjazz. Kino Uumen: Kimmo Pohjonen (akordion, Soome) ja Eric Echampard (löökpillid, Prantsusmaa) kinos Sõprus

28. 09 kell 15 Veljo Tormis 80: tütarlastekoor Ellerhein, Tiia-Ester Loitme (dirigent) Estonia kontserdisaalis

28. 09 kell 19 Kálmáni operett „Silva“ Rahvuskooper Estonias

29. 09 kell 19 KontsertJazz: Trio Arco (Prantsusmaa) Estonia Talveaias

29. 09 kell 19 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu"

Rahvuskooper Estonias

29. 09 kell 19 Songs: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Kädy Plaas (sopran), James Laing (kont-ratenor), Mati Turi (tenor), instrumentaalansambel ja Daniel Reuss (dirigent) Niguliste kirikus

Tartus

1. 09 kell 21 Festival Eclectica Genialistide klubis

4. 09 kell 19 Eri Klasi meistrkursuse lõppkontsert Jaani kirikus

6. 09 kell 14, 19 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" (DVD salvestus) Vanemuise suures majas

10. 09 kell 18 Draamafestival: ballett "Kevade" Vanemuise suures majas

17. 09 kell 19 Berliini Raadio sümfooniaorkester, Ricarda Merbeth (sopran) ja Marek Janowski (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

19. 09 kell 12 Ehala lastemuusikal "Nukitsamees" Vanemuise väikeses majas

19. 09 kell 19 Kaunimad hetked su elus: Kaunimate Aastate Vennaskond Vanemuise väikeses majas

23. 09 kell 19 Vocalissimo: Aile Asszonyi (sopran) ja ansambel Vivacello Vanemuise kontserdimajas

25. 09 kell 19 Offenbachi operett "Orpheus põrgus" (esietendus) Vanemuise suures majas

26. 09 kell 19 Olav Ehala 60: Pärnu Linnaorkester, vokaalansambel Meelega, Liisi Koikson, Hanna-Liina Võsa, Ott Lepland, Elo Toodo, Lauri Liiv, Ehala ansambel, Tartu Noortekoor, Paul Mägi ja Mihhail Gerts (dirigendid) Vanemuise kontserdimajas

28. 09 kell 19 KontsertJazz: Trio Arco (Prantsusmaa) Vanemuise kontserdimajas

28. 09 kell 19 Webberi muusikal "Evita" Vanemuise suures majas

29. 09 kell 19 Webberi muusikal "Evita" Vanemuise suures majas

30. 09 kell 19 Rahvusvahelise muusikapäeva kontsert. Mozarti

laulumäng "Bastien ja Bastienne":
Tallinna Kammerorkester, Eeva-Liisa
Hartemaa (Soome), Mikk Dede,
Uku Joller, Mikk Murdvee (dirigent),
Üllar Saaremäe (lavastaja)

Pärnus

15. 09 kell 19 Urmas Sisask
50: Pärnu Linnaorkester, Pärnu
Kammerkoor, Tiit Kikas (elektri-
viul), klaveriduo Mati Mikalai – Kai
Ratassepp ja Jüri Alperden (diri-
gent) Pärnu kontserdimajas
24. 09 kell 19 Olav Ehala 60: Pärnu
Linnaorkester, vokaalansambel
Meelega, Liisi Koikson, Hanna-
Liina Vösa, Ott Lepland, Elo Toodo,
Lauri Liiv, Ehala ansambel, Tartu
Noortekoor, Paul Mägi ja Mihhail
Gerts (dirigendid) Pärnu kontser-
dimajas
25. 09 kell 17 Laulukarusselli piir-
kondlike võistluste võitjad, Urmas
Lattikase ansambel ja üllatusesine-
jad Pärnu kontserdimajas

Jõhvis

17. 09 kell 19 Urmas Sisask
50: Pärnu Linnaorkester, Pärnu
Kammerkoor, Tiit Kikas (elektri-
viul), klaveriduo Mati Mikalai – Kai
Ratassepp ja Jüri Alperden (diri-
gent) Jõhvi kontserdimajas
18. 09 kell 17 Laulukarusselli piir-
kondlike võistluste võitjad, Urmas
Lattikase ansambel ja üllatusesine-
jad Jõhvi kontserdimajas
23. 09 kell 19 Olav Ehala 60: Pärnu
Linnaorkester, vokaalansambel
Meelega, Liisi Koikson, Hanna-
Liina Vösa, Ott Lepland, Elo Toodo,
Lauri Liiv, Ehala ansambel, Tartu
Noortekoor, Paul Mägi ja Mihhail
Gerts (dirigendid) Jõhvi kontser-
dimajas
30. 09 kell 19 KontsertJazz: Trio
Arco (Prantsusmaa) Jõhvi kontser-
dimajas

Viljandis

10. 09 kell 19 Pärimusmuusika
Aida III hooaja avapidu

Pärimusmuusika Aidas
11. 09 kell 11 Pärimushommik
Pärimusmuusika Aidas
21.–25. 09 Viljandi kitarrifestival

Mujal Eestis

7. 09 kell 19 Pärdi pidunädalad.
Eller & Pärt: Andres Kaljuste (viul)
ja Sophia Rahman (klaver) Rakvere
gümnaasiumis
8. 09 kell 19 Pärdi pidunädalad.
Eller & Pärt: Andres Kaljuste (viul)
ja Sophia Rahman (klaver) Paide
raekoda
8.–21. 09 Maarjalaulude festival
Narvas
9. 09 kell 19 Pärdi pidunäda-
lad. Eller & Pärt: Andres Kaljuste
(viul) ja Sophia Rahman (klaver)
Laulasmaa koolis
11. 09 kell 12 Pärdi pidunädalad.
Arvo Pärdi sünnipäevakontsert:
ERSO, tütarlastekoor Ellerhein, ETV
tütarlastekoor, Virumaa ja Järvamaa
lastekoorid, Neeme Järvi ja Aarne
Saluveer (dirigendid) Paide spor-
dihallis
11. 09 kell 19 Pärdi pidunädalad.
Arvo Pärdi sünnipäevakontsert:
ERSO, tütarlastekoor Ellerhein, ETV
tütarlastekoor, Virumaa ja Järvamaa
lastekoorid, Neeme Järvi ja Aarne
Saluveer (dirigendid) Rakvere spor-
dihallis
17. 09 kell 19 Nargen Festival.
Pärdi pidunädalad: Dance by Pärt
Paide kultuurikeskuses
28. 09 kell 19 Paris, mon amour:
Geraldine Casanova (sopran), Jaak
Lutsoja (akordion) ja Tanel Liiberg
(kontrabass) Saue muusikakoolis
30. 09 kell 17 Hingemuusika: Age
Juurikas (klaver) Sillamäe muusi-
kakoolis

Andmed on kontrollitud 18. augus-
til. Täpsem info kodulehekülgedel.
NB! Oktoobri kontserdiinfot
COLLAGE'is avaldamiseks ootame
hiljemalt 12. septembriks aadressil
kristina@ema.edu.ee.

Klaverimuuseumi suviseid avastusi

Tänavune kuum suvi on Eesti Rahvuslikule klaveri-
muuseumile olnud üllatusterohke.

Esimeseks avastuseks on teave, et tunnustatud
eesti orelimeister Ernst Kessler oli ka klaverimeister. Üks
avastatud Kessleri tahvelklaver asub Järvamaal, pilli jälile ai-
tas jõuda Tapa orelimeister Olev Kens. See on Klaveri-
muuseumi arvestuse kohaselt 68. eri tüüpi eesti klaver.
Teiseks leidsime Pärnus arvatavasti 18. sajandi lõpus või 19.
sajandi alguses ehitatud tahvelklaveri C. L. Ammende.
Pernau. Pill asub Tartus ja on ärimehe Rein Kilgi omand.
Hr Kilgi arvamus on, et kui pill korda teha, siis võiks selle
koht olla Klaverimuuseumi ekspositsioonis. Tisleri-puusepa
ametit pidanud meister Christian Ludwig Ammende (s 1767,
surmaaeg teadmata) tuli Põhja-Saksamaalt Pärnusse. Oma
puutöökojas valmistas ta ka tahvelklavereid. Kui andmed
selle klaveri kohta ka pärast põhjalikku kontrolli paika pea-
vad, võib see olla vanim säilinud klaver Eestis, Pärnu sai aga
Tallinna, Tartu, Kuressaare ja Valga kõrval viiendaks Eesti
linnaks, kus on klavereid valmistatud. Ammende klaver on
seega 69. eri tüüpi eesti klaver. Lisandunud on ka huvita-
vaid andmeid Riias 1910 – 1914 tegutsenud kahest eesti kla-
verimeistrist Taniel Mürsepp ja August Lomp, kes tootsid
pianiinosid Mürsepp & Lomp.

Alo Põldmäe

Ammende klaver.
FOTO ALO PÕLDMÄE

Teremin

TAAVI KERIKMÄE

muusik

Teremin on elektrooniline muusika-instrument, mis on nime saanud oma leiutaja Lev Termeni¹ järgi. Eesti keeles on pilli nimest kasutusel kaks varianti: suupärasem “teremin” (tuletatuna inglise keeles kasutatavast nimest *theremin*) ja “termenvox” (tuleneb venekeelsest nimest). Pilli leiutamisaeg jääb aastatesse 1919–1920. Muu hulgas on see geniaalne leidur, kes on muide oma “Õhuviiuldajate ansambliga” Euroopas ringi reisides esinenud ka Eestis, loonud näiteks ühe esimesest televisiooniseadmetest, esimese elektroonilise rütmimasina, aga ka pealtkuulamiseseadmeid KGBle, et end pärast pikka vangilaagri perioodi nõukogude võimu silmis rehabiliteerida.

Teremini elektrooniline heli ei ole tämbrikselt kuigi mitmekesine. Enamikul mudelitest on küll olemas tämbriregulatsiooni nupp, mis võimaldab helivärvi reguleerida nn siinushelilaadsest kuni nn saehamba lainekuju meenutavani. Põhjus, miks teremin pärast oma ligi saja aasta pikust eluiga ikka kuulajate (ja vaatajate) vaimustust pälvib, on ilmselt eelkõige seotud siiski selle instrumendi eripärase mänguvii- siga. Eriliseks teeb mängutehnika tööik, et pilli mängitakse teda ennast puudutamata. Nimelt on tereminil kaks antenni, üks helikõrguse ja teine helitugevuse jaoks. Antennid on konstrueeritud põhimõttel: mida lähemal asub käsi (tegelikult, mis iganes kehaosa või objekt) helikõrguse antennile, seda kõrgem on pillil kõlav heli, ja samas, mida lähemal on käsi helitugevuse antennile, seda vaiksem on heli. Need esmapilgul lihtsana näivad võtted ongi teremini mängutehnika aluseks. Keerukaks teeb pillimängu see, et näiteks erinevalt viiuli sõrmlauast puudub mängijal täpseks helikõrguste intoneerimiseks objekt, mida puudutada. Kogu mängimine käib ju ainult käsi õhus liigutades. Seega on pillil raske täpselt tabada näiteks suuremaid intervallihüppeid. Loomulikult mõjub seejuures helikõrguste su-

¹ Ameerikas elades kasutas Termen nime Léon Theremin, mis on kasutusel ka ingliskeelses kirjanduses.

Taavi Kerikmäe Moogi tereminiga Etherwave. Vertikaalne antenn on helikõrguse, horisontaalne helitugevuse jaoks.

FOTO TARVO HANNO VARRES

juv n-ö *portamento*-tehnikas vahetamine. Just selline sujuv *glissando*de kasutamine ongi üks teremini äratuntavamaid kõlaeri-pärasid.

Kui alguses mängiti pilli lihtsalt antenni ja käe kaugust muutes, siis pöörde mängutehnikasse tõi tereminivirtuoos **Clara Rockmore** (1911–1998). Venemaal sündinud ameeriklanna, kes oli viiuldaja haridusega, pühendus sellele elektroonilisele instrumendile peagi pärast teremini esimest avalikku esitlust 1920. aastal USAs. Ta arendas välja uudse mängutehnika, nn õhusõrmestuse (ingl k *aerial fingering*), mis oluliselt parandas intoneerimistäpsust. Selle mängutehnika põhimõte (mille ta arvata-vasti tuletas viiuli positsioonimängust) seisneb erinevate sõrmeasendite kasutamises ühes käepositsioonis, mille eeliseks on, et käsi ise saab ühes positsioonis jääda paigale, liiguvad ainult sõrmed. Tänapäeval on õhusõrmestuse kasutusel mitu varianti, ka on mitmed mängijad välja arendanud oma mänguviise.

Tereminimängu õpitakse tänapäeval enamasti õpitubades, ent enamik mängijaid saab iseõppijana algõppe DVDdelt. Samas saab tereminimängu õppida ka näiteks Moskva Riikliku Konservatooriumi juures asuvas tereminikeskuses, kus üheks õppe-

jõuks on tänapäeva ilmselt tunnustatuim tereminivirtuoos **Lidia Kavina**.

Milline võiks olla teremini tulevik? Instrumendi populaarsuse uus tõus algas 1990. aastatel, mil mõjukas elektrooniliste instrumentide firma Moog Music Inc alustas mudeli Etherwave tootmist. See mudel on praeguseks ilmselt levinuim teremin kogu maailmas. Firma tootis lühikest aega ka mudelit, mis oli mõeldud nõudlikele professionaalidele ja millel olid isegi MIDI kontrolleri² omadused. Mitmed tänapäeva tereminimängijad (nt Laurent Dailleu) ühendavad tereminiga erinevaid efektimasinaid, loopereid jne, mis samuti avardavad tohutult teremini kõlamaailma.

Kui teremini algusaastail mängiti pillil peaaesjalikult populaarsete klassikapalade seadeid ja tuntud melodoid, siis aastast aastalt tõuseb ka instrumendile spetsiaalselt loodud muusika hulk.³ Kavinale on kirjutanud arvukad nüüdismuusika heliloojad, samuti on juba olemas ka märkimisväärne hulk muusikat tereminiansamblitele.

Eestis ei ole veel professionaalsel tasemel tereminimängijaid, huviliste ja harrastusmängijate väike ring laieneb aga tasapisi. Tereminile on pühendatud hulgaliselt internetilehti, millest asjalikumatest soovitan huvilistel tutvuda järgmistega: www.thereminworld.com www.theremin.ru

² MIDI (Musical Instruments Digital Interface) on kood, mis võimaldab seda toetavatel elektroonilistel muusikainstrumentidel omavahel suhelda. MIDI kontroller võimaldab juhtida näiteks süntesaatoreid või ka arvutiprogramme.

³ Teremini on (ilmselt oma ebamaise ja pisut õn- sa kõla tõttu) kasutatud arvukate õudus- ja ulme- filmide muusikas. Instrument on leidnud kasutust ka popmuusikas, kusjuures on tähelepanuväärne, et ekslikult sageli selliseks näiteks toodavas Beach Boysi loos “Good Vibrations” ei kõla tegelikult teremin. Küll aga on teremini kasutanud näiteks Led Zeppelin. Avangardmuusikas on instrument leidnud kasutust näiteks John Cage’i projektides.

muusika

Ajakiri muusika soovib oma lugejatele tegusat sügise algust!

Sisustage aasta tegusama poole vabu hetki põnevast muusikamaailma jälgides!

Ajakirja aastatellimus 305 krooni, muusikaõpetajatele ja -õpilastele soodushind 215 krooni
www.tellimine.ee

VILJANDI
KITARRIFESTIVAL
2010

Ben Mender

Jacob Young

Niklas Winter

21.-25. september
Täpse kava leiate aadressil
www.viljandiguitar.ee

Festivali piletid:
Piletilevi müügikohtadest, Statoolist ja internetist www.piletilevi.ee

~ PÄRIMUSMUUSIKA
LOIKUSPIDU

1.-2. OKTOOBER 2010 PÄRIMUSMUUSIKA AIT, VILJANDI

2-PÄEVANE ÜLEVAATEFESTIVAL KOOS ÕPITUBADEGA EESTI JA MEIE LÄHINAABRITE PÄRIMUSMUUSIKA PAREMIKUST

ILGI (LÄTI) ✦ ALEKSEY ARKHIPOVSKI (VENEMAA) ✦ PAABEL ✦ RO:TORO ✦ TANTSUMASIN MARI & PASTACAS ✦ SVJATA VATRA ✦ VÄGILASED ✦ MAARJA JA KAROLIINA ✦ GJANGSTA

23. - 26. september

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

XII SÜGISFESTIVAL

23. september kell 19.00

EMTA kammersaal

AVAKONTSERT

Steve Reich "Drumming"

EMTA üliõpilaste ansambel, külalistena

Aleksandra Anstal, Vambola Krigul,

Madis Metsamart

24. september kell 17.00

EMTA kammersaal

EMTA Uue Muusika Ansambel

Juhendaja Taavi Kerikmäe

24. september kell 19.00

EMTA kammersaal

EMTA kompositsiooniüliõpilaste

uudisloomingu kontsert

Juhendaja Toivo Tulev

25. september kell 16.00

EMTA orelisaal

Kohtumine Sügisfestivali külalisõppejõu

Marta Hrafnsdottiriga (Island)

25. september kell 17.00

EMTA kammersaal

Hääleimprovisatsiooni kontsert

EMTA üliõpilased, juhendaja külalisprofessor

Marta Hrafnsdottir

25. september kell 19.30

Kanuti Gildi Saal

Lühiooperite õhtu: Gian Carlo Menotti

"Vanatüdruk ja varas" ja Maurice Ravel "Laps

ja nõidus" (lavastajad Ingo Normet ja Liis

Kolle)

26. september kell 19.30

Kanuti Gildi Saal

Lühiooperite õhtu. Gian Carlo Menotti

"Vanatüdruk ja varas" ja Maurice Ravel "Laps

ja nõidus" (lavastajad Ingo Normet ja Liis

Kolle)

